

VÝVOJ EKONOMIKY ČESKÉ REPUBLIKY

rok 2023

Souhrnná data o České republice

Praha, 22. 3. 2024

Kód publikace: 320193-23

Č. j.: CSU-003895/2024

Pořadové číslo v roce: 4

Zpracoval: odbor Kancelář předsedy

Ředitel odboru: Egor Sidorov, Ph.D.

Kontaktní osoba: Karolína Zábajníková, e-mail: karolina.zabajnikova@czso.cz

Zajímají vás nejnovější údaje o inflaci, HDP, obyvatelstvu, průměrných mzdách a mnohé další? Najdete je na stránkách ČSÚ na internetu: www.czso.cz

KONTAKTY V ÚSTŘEDÍ

Český statistický úřad | Na padesátém 81, 100 82 Praha 10, tel.: 274 051 111 | www.czso.cz

Oddělení informačních služeb | tel.: 274 052 304, 274 052 451 | e-mail: infoservis@czso.cz

Prodejna publikací ČSÚ | tel.: 274 052 361 | e-mail: prodejna@czso.cz

Evropská data (ESDS), mezinárodní srovnání | tel.: 274 052 347 | e-mail: esds@czso.cz

Ústřední statistická knihovna | tel.: 274 052 361 | e-mail: knihovna@czso.cz

INFORMAČNÍ SLUŽBY V REGIONECH

Hl. m. Praha | Na padesátém 81, 100 82 Praha 10, tel.: 274 052 673, 274 054 223
e-mail: infoservispraha@czso.cz | www.praha.czso.cz

Středočeský kraj | Na padesátém 81, 100 82 Praha 10, tel.: 274 054 175
e-mail: infoservisstc@czso.cz | www.stredocesky.czso.cz

České Budějovice | Žižkova 1, 370 77 České Budějovice, tel.: 386 718 440
e-mail: infoserviscb@czso.cz | www.cbudejovice.czso.cz

Plzeň | Slovanská alej 36, 326 64 Plzeň, tel.: 377 612 108, 377 612 145
e-mail: infoservisplzen@czso.cz | www.plzen.czso.cz

Karlovy Vary | Závodní 360/94, 360 06 Karlovy Vary, tel.: 353 114 529, 353 114 525
e-mail: infoserviskv@czso.cz | www.kvary.czso.cz

Ústí nad Labem | Špálova 2684, 400 11 Ústí nad Labem, tel.: 472 706 176, 472 706 121
e-mail: infoservisul@czso.cz | www.ustinadlabem.czso.cz

Liberec | nám. Dr. Edvarda Beneše 585/26, 460 01 Liberec 1, tel.: 485 238 811
e-mail: infoservislbc@czso.cz | www.liberec.czso.cz

Hradec Králové | Myslivečkova 914, 500 03 Hradec Králové 3, tel.: 495 762 322, 495 762 317
e-mail: infoservis hk@czso.cz | www.hradeckralove.czso.cz

Pardubice | V Ráji 872, 531 53 Pardubice, tel.: 466 743 480, 466 743 418
e-mail: infoservispa@czso.cz | www.pardubice.czso.cz

Jihlava | Ke Skalce 30, 586 01 Jihlava, tel.: 567 109 062, 567 109 073
e-mail: infoservisvys@czso.cz | www.jihlava.czso.cz

Brno | Jezuitská 2, 601 59 Brno, tel.: 542 528 115, 542 528 200
e-mail: infoservisbrno@czso.cz | www.brno.czso.cz

Olomouc | Jeremenkova 1142/42, 772 11 Olomouc, tel.: 585 731 516, 585 731 511
e-mail: infoservisolom@czso.cz | www.olomouc.czso.cz

Zlín | tř. Tomáše Bati 1565, 761 76 Zlín, tel.: 577 004 932, 577 004 935
e-mail: infoservis-zl@czso.cz | www.zlin.czso.cz

Ostrava | Repinova 17, 702 03 Ostrava, tel.: 595 131 230, 595 131 232
e-mail: infoservis_ov@czso.cz | www.ostrava.czso.cz

Obsah

1. Shrnutí	4
2. Souhrnná výkonnost	6
3. Výkonnost odvětví	11
4. Vnější vztahy	21
5. Ceny	25
6. Trh práce	32
7. Měnové podmínky	39
8. Státní rozpočet.....	41

Hlavní zdroje dat v celé analýze: ČSÚ, MF ČR, ČNB, MPSV, ČSSZ, Eurostat, propočty ČSÚ.
Poslední informace uváděné v této publikaci pocházejí z 15. března 2024.

1. Shrnutí

- Hrubý domácí produkt (HDP) se v roce 2023 snížil o 0,4 %¹. Klesala spotřeba domácností a negativně působila změna zásob. Naopak zahraniční poptávka, investice a vládní spotřeba přispívala k růstu HDP. Ve 4. čtvrtletí se HDP meziročně snížil o 0,2 %, a to především kvůli negativnímu působení zásob, které převážilo ostatní složky HDP. Mezičtvrtletně HDP vzrostl o 0,2 %. Přispíval k tomu vývoj spotřeby domácností, investice i zahraniční poptávka. Většímu oživení HDP ale bránila spotřeba vládních institucí a rovněž změna zásob. Hrubý domácí produkt v EU ve 4. čtvrtletí meziročně rostl o 0,2 % a mezičtvrtletně stagnoval. Mezičtvrtletně stagnovaly ekonomiky v celém středoevropském regionu.
- Hrubá přidaná hodnota (HPH) loni vzrostla o 0,5 %. Přispěl k tomu zejména vývoj ve zpracovatelském průmyslu a informačních a komunikačních činnostech. Naproti tomu se propadala HPH v uskupení obchod, doprava, ubytování a pohostinství a ve stavebnictví. V samotném 4. čtvrtletí HPH meziročně vzrostla o 0,3 %. Příznivě opět působil zpracovatelský průmysl a informační a komunikační činnosti. Nejvíce celkový meziroční růst HPH brzdilo uskupení obchod, doprava, ubytování a pohostinství. Po dvou předchozích poklesech ve 4. čtvrtletí hrubá přidaná hodnota mezičtvrtletně vzrostla o 0,6 %. Silné bylo oživení ve zpracovatelském průmyslu, ale HPH se propadla ve stavebnictví, ostatních činnostech a v peněžnictví a pojišťovnictví.
- Vývoz zboží a služeb v roce 2023 reálně meziročně vzrostl o 3,1 %² a dovoz klesl o 0,4 %. V samotném 4. čtvrtletí export meziročně vzrostl 1,0 % a mezičtvrtletně o 2,2 %. Dovoz naopak klesal meziročně o 4,7 % a mezičtvrtletně o 2,4 %. Bilance zahraničního obchodu se zbožím a službami v běžných cenách loni celkově dosáhla přebytku 378,0 mld. korun a ten se tak meziročně zvýšil o 312,4 mld. Ke zlepšení bilance obchodu se zbožím loni přispělo zejména zmírnění deficitu obchodu s ropou a zemním plynem a zlepšení přebytku obchodu s motorovými vozidly. Zhoršila se naopak bilance obchodu s elektřinou, plynem, párou a klimatizovaným vzduchem.
- Celková cenová hladina (podle deflátoru HDP) loni vzrostla o 8,6 %. Ve 4. čtvrtletí meziročně stoupla o 6,0 % a mezičtvrtletně stagnovala. Spotřebitelské ceny se loni zvýšily o 10,7 %. Jejich meziroční růst postupně během roku zpomaloval a ve 4. čtvrtletí spotřebitelské ceny vzrostly o 7,6 %. Mezičtvrtletně klesly o 0,4 %. Zpomaloval meziroční růst cen většiny oddílů spotřebního koše s výjimkou bydlení a energií. Ve 4. čtvrtletí mírněji rostly také ceny průmyslových výrobců, stavebních prací a tržních služeb. V hlubokém poklesu byly nadále ceny zemědělských výrobců.
- Měnověpolitické úrokové sazby byly na konci roku sníženy. Očekávané snížení bylo patrné na mezibankovních úrokových sazbách s delší splatností již během podzimu, krátkodobé sazby reagovaly až v prosinci. Snížily se úrokové sazby termínovaných vkladů i úvěrů pro domácnosti a podniky.
- Celková zaměstnanost³ loni vzrostla o 0,8 %. V samotném 4. čtvrtletí byla meziročně vyšší o 0,4 %, zatímco mezičtvrtletně klesla o 0,1 %. V průběhu roku byl patrný mírný růstový trend obecné míry nezaměstnanosti, která se tak v lednu dostala na 3,0 %. Průměrná hrubá měsíční nominální mzda ve 4. čtvrtletí nominálně meziročně vzrostla o 6,3 % a dosáhla 46 013 korun. Reálně průměrná mzda klesla o 1,2 %. Mezičtvrtletní nominální navýšení průměrné mzdy činilo 1,5 %.
- Schodek hospodaření státního rozpočtu za rok 2023 dosáhl 288,5 mld. korun. Schodek se meziročně snížil podruhé v řadě a oproti roku 2022 klesl o 71,9 mld. korun. Celkové příjmy meziročně vzrostly o rovných 23 % a mírně předčily rozpočtové očekávání. K růstu přispěly jak daňové příjmy bez pojistného, tak nedaňové a kapitálové příjmy i přijaté transfery. Celkové výdaje se od začátku roku meziročně zvýšily o 12,4 %. Do jejich růstu se promítala jak pomoc státu související s vysokými cenami energií, tak dopady pozvolna doznívající vysoké inflace.

¹ Data o HDP, hrubé přidané hodnotě a jejich složkách jsou vyjádřena ve stálých cenách a v očištění o sezónní a kalendářní vlivy.

² Podle metodiky čtvrtletních národních účtů (vývoz a dovoz v ocenění FOB/FOB).

³ Údaje o zaměstnanosti jsou uvedeny v pojetí národních účtů a očištěny o sezónní vlivy.

Vybrané hlavní ukazatele vývoje ekonomiky*

Ukazatel	Vyjádření	2022		2023			celý rok	
		4q	1q	2q	3q	4q	2022	2023
Výkon ekonomiky								
Hrubý domácí produkt v ČR ¹	y/y, v %	0,1	-0,3	-0,2	-0,8	-0,2	2,4	-0,4
	q/q, v %	-0,4	0,1	0,1	-0,5	-0,5	x	x
Hrubý domácí produkt v EU ¹	y/y, v %	1,7	1,2	0,6	0,1	0,2	3,4	0,4
Celkové výdaje na konečnou spotřebu ¹	y/y, v %	-3,4	-3,0	-1,7	-0,4	0,3	-0,3	-1,2
Tvorba hrubého fixního kapitálu ¹	y/y, v %	1,5	-0,1	4,1	4,4	4,7	3,1	3,3
Vývoz zboží a služeb ^{1,3}	y/y, v %	10,9	7,2	4,9	-0,5	1,0	7,2	3,1
Dovoz zboží a služeb ^{1,3}	y/y, v %	8,3	3,4	1,6	-1,8	-4,7	3,7	-2,2
Saldo zahr. obchodu se zbožím i služ. ^{2,3}	v mld. Kč	21,5	62,7	98,1	89,3	128,0	65,7	378,0
Saldo celkové důvěry v ekonomiku ⁶	v p. b.	-3,3	1,2	-2,6	-3,8	0,8	3,3	-3,3
Výkon hlavních odvětví								
Index průmyslové produkce ⁴	y/y, v %	2,4	0,5	0,3	-3,5	-0,8	2,1	-0,8
Index stavební produkce ⁴	y/y, v %	-0,1	-1,7	-4,2	-0,6	-2,9	3,3	-2,4
Index tržeb ve službách ⁴	y/y, v %	3,1	1,6	-1,7	-3,8	-2,2	8,7	-1,6
Index maloobchodních tržeb ⁴	y/y, v %	-9,3	-7,8	-6,3	-3,1	-0,1	-3,9	-4,2
Ceny								
Index spotřebitelských cen	y/y, v %	15,7	16,4	11,1	8,0	7,6	15,1	10,7
Harmoniz. index spotřebitel. cen v ČR	y/y, v %	16,5	18,0	12,6	9,5	8,4	14,8	12,0
Harmoniz. index spotřebitel. cen v EU	y/y, v %	11,0	9,4	7,2	5,7	3,4	9,2	6,4
Index cen zemědělských výrobců	y/y, v %	28,0	19,4	-8,1	-14,7	-14,6	31,8	-6,0
Index cen průmyslových výrobců	y/y, v %	21,8	15,0	3,9	1,3	0,8	24,3	5,0
Index cen výrobců v tržních službách	y/y, v %	6,7	5,8	6,3	5,3	4,9	5,8	5,6
Směnné relace v zahr. zbož. obchodu	v %	98,2	103,0	106,3	107,7	104,2	96,2	105,3
Trh práce								
Počet zaměstnaných v ČR celkem ³	y/y, v %	1,2	1,3	0,8	0,4	0,4	1,5	0,8
Obecná míra nezaměstnanosti v ČR ⁵	v %	2,3	2,5	2,6	2,6	2,6	2,2	2,6
Obecná míra nezaměstnanosti v EU ⁵	v %	6,1	6,0	6,0	6,0	6,0	6,2	6,0
Prům. mzda zaměstnance (nominálně)	y/y, v %	6,6	8,8	8,0	7,1	6,3	5,3	7,5
Prům. mzda zaměstnance (reálně)	y/y, v %	-7,9	-6,5	-2,8	-0,8	-1,2	-8,5	-2,9
Měnové podmínky								
Dvoutýdenní repo sazba ⁶	v %	7,00	7,00	7,00	7,00	6,75	7,00	6,75
Směnný kurz CZK / EUR		24,4	23,8	23,6	24,1	24,5	24,6	24,0
Směnný kurz CZK / USD		23,9	22,2	21,7	22,2	22,8	23,4	22,2
Státní rozpočet⁷								
Saldo stát. rozpočtu v ČR (nominálně)	v mld. Kč	-90	-166	-49	35	-108	-360	-289
Státní dluh (nominálně) ⁶	v mld. Kč	2 895	2 997	3 044	3 115	3 111	2 895	3 111

Zdroj dat: CSU, CNB, MF, Eurostat

* Není-li uvedeno jinak, ukazatele se vztahují k ČR.

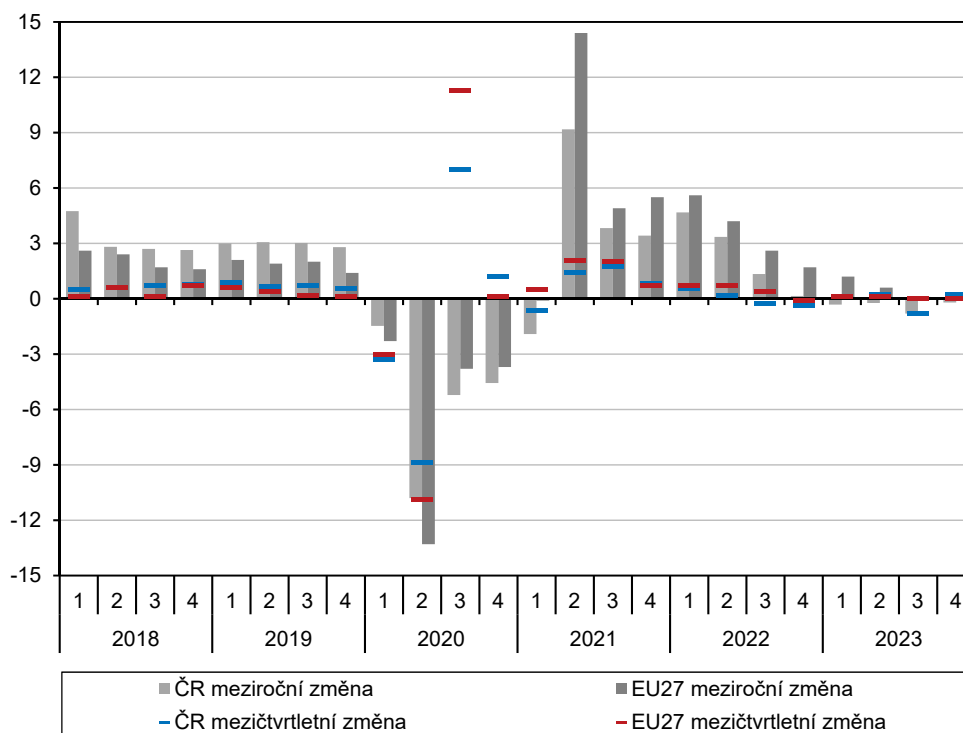
¹ sezónně a kalendářně očištěné údaje ve stálých cenách² sezónně a kalendářně očištěné údaje v běžných cenách³ v pojetí národních účtů, ve fyzických osobách⁴ očištěno o kalendářní vlivy⁵ sezónně očištěno, věková skupina 15–74 let⁶ stav na konci období⁷ dle pokladního plnění

2. Souhrnná výkonnost

Česká ekonomika loni klesla.

Česká ekonomika se v roce 2023 potýkala s kombinací vlivu rostoucí zahraniční poptávky, domácí investiční aktivity a vládní spotřeby a pokračujícího propadu spotřeby domácností a negativního působení změny zásob. Výsledkem bylo kolísání ekonomiky v pásmu stagnace. Celkově hrubý domácí produkt (HDP) loni klesl o 0,4 %⁴. V jednotlivých čtvrtletích se HDP meziročně snižoval (postupně -0,3 %, -0,2 %, -0,8 % a -0,2 %). V samotném závěru roku ve směru meziročního poklesu HDP působila změna zásob a její vliv zcela překonal pozitivní příspěvek spotřeby⁵, investic i zahraniční poptávky. Po dvou mezičtvrtletních poklesech HDP z druhé poloviny roku 2022 loni došlo k oživení (0,1 % a 0,2 % v 1. a 2. čtvrtletí 2023) a pak k dalšímu poklesu o 0,8 % ve 3. čtvrtletí. Ve 4. kvartálu HDP opět mezičtvrtletně vzrostl (0,2 %) a přispíval k tomu vývoj spotřeby domácností, investice i zahraniční poptávka. Oživení HDP ale brzdila spotřeba vládních institucí a rovněž změna zásob. Hrubý domácí produkt ve stálých cenách loni zaostával meziročně ale také za úrovní předpandemického roku 2019, který byl v roce 2022 mírně překonán.

Graf č. 1 HDP (objemové indexy, očištěno o sezónní a kalendářní vlivy, v %)

Zdroj: ČSÚ, Eurostat

Středoevropský region ve 4. čtvrtletí ekonomicky stagnoval.

Hrubý domácí produkt v EU ve 4. čtvrtletí meziročně vzrostl o 0,2 % a přírůstek tak mírně posílil. U jednotlivých zemí se meziroční dynamika HDP na konci roku pohybovala v poměrně širokém rozpětí. V devíti zemích ve 4. čtvrtletí HDP meziročně klesl, nejvíce v Irsku (-9,1 %), Estonsku (-2,5 %) a Finsku (-1,6 %), zaostávala ale také pro české exportéry důležitá německá ekonomika (-0,2 %). Naproti tomu nejsilnější meziroční přírůstek HDP byl ve 4. kvartálu zaznamenán v Chorvatsku (4,3 %), na Maltě (4,3 %) a v Dánsku (3,1 %). Mezičtvrtletní vývoj HDP v EU již více než rok kolísá těsně kolem stagnace a ve 4. čtvrtletí se HDP také reálně nezměnil oproti předcházejícímu kvartálu. U více než poloviny zemí EU HDP mezičtvrtletně vzrostl. Celkovou stagnaci HDP v EU ovlivnil jednak prudký pokles v Irsku (-3,4 %) a dále

⁴ Vývoj HDP, hrubé přidané hodnoty a jejich složek je vyjádřen prostřednictvím objemových indexů (tj. očištěn o vliv cen) a po očištění o sezónní a kalendářní vlivy. Údaje jsou platné k 1. 3. 2023.

⁵ Příspěvky ke změně HDP po vyloučení dovozu pro konečné užití.

pokles Německa (-0,3 %) a slabý růst Francie (0,1 %). Velká skupina zemí na konci roku 2023 vykázala jen slabý ekonomický růst, mezi nimi i celý středoevropský region (stagnovalo Maďarsko, Rakousko, Polsko, slabě rostlo Česko a o 0,3 % vzrostl HDP na Slovensku). Nejvíce mezičtvrtletně vzrostl HDP v Dánsku (2,0 %), Chorvatsku (1,3 %) a ve Slovinsku (1,1 %).

Nominální růst mezd a platů zůstával vysoký.

Celkový objem vyplacených mezd a platů loni nominálně vzrostl o 8,0 % při současném navýšení celkové zaměstnanosti⁶ o 0,8 %. Vzhledem k pokračujícímu růstu cenové hladiny ale výdělků reálně klesly o 1,2 %⁷. Objem mezd a platů loni nejvíce rostl v činnostech v oblasti nemovitostí (15,6 %), v ostatních činnostech⁸ (10,3 %) a v profesních, vědeckých, technických a administrativních činnostech (9,9 %). Naopak výrazně podprůměrné bylo navýšení mezd a platů v zemědělství, lesnictví a rybářství (4,8 %), v peněžnictví a pojišťovnictví (6,2 %) a ve zpracovatelském průmyslu (6,9 %). Mzdová dynamika v průběhu roku zpomalovala a meziroční růst objemu mezd a platů ve 4. čtvrtletí dosáhl 6,6 % za současného přírůstku celkové zaměstnanosti o 0,4 %. Cenový růst loni oslaboval rychleji než nominální navýšení mezd a platů, takže ve 4. čtvrtletí mírně posílil reálný meziroční přírůstek objemu mezd a platů na 0,5 %. Mzdy a platy nejvíce meziročně rostly v odvětví ostatních činností (12,9 % při růstu zaměstnanosti o 2,9 %), těsně následované činnostmi v oblasti nemovitostí (12,5 % při růstu zaměstnanosti o 0,8 %). Nadprůměrný byl přírůstek objemu mezd a platů v profesních, vědeckých, technických a administrativních činnostech (8,6 %, zaměstnanost o 2,5 %) a v informačních a komunikačních činnostech (7,5 %, zaměstnanost o 1,0 %). Výrazně pomaleji než ve zbytku ekonomiky rostly mzdy a platy ve zpracovatelském průmyslu (5,1 %), kde zároveň meziročně klesla zaměstnanost o 1,3 %, a v peněžnictví a pojišťovnictví (5,0 % při poklesu zaměstnanosti o 1,2 %).

Na konci roku 2023 posílil mezičtvrtletní růst mezd a platů.

Mezičtvrtletní růst mezd a platů ve 4. čtvrtletí posílil na 1,7 %, zatímco celková zaměstnanost v zásadě stagnovala (-0,1 %). Mzdy a platy rostly reálně o 0,7 %. Oživení mzdové dynamiky se týkalo celé ekonomiky. Nejvíce mezičtvrtletně stoupl objem mezd a platů v ostatních činnostech (6,2 %), kde také silně vzrostla zaměstnanost (2,4 %). Silně rostly mzdy a platy také v uskupení obchod, doprava, ubytování a pohostinství (3,1 %, zaměstnanost klesla o 1,1 %), v peněžnictví a pojišťovnictví (2,4 %, zaměstnanost -1,1 %) a ve stavebnictví (2,0 %, zaměstnanost -1,0 %). Naopak mezičtvrtletní přírůstek mezd a platů oslabil na 0,5 % ve veřejné správě a obraně, vzdělávání, zdravotní a sociální péči při současném růstu zaměstnanosti o 1,0 %. Pod průměrem celé ekonomiky byla mzdová dynamika také ve zpracovatelském průmyslu (1,2 %, zaměstnanost -0,3 %).

Spotřeba domácností se loni silně propadla.

Domácí spotřeba loni celkově klesla o 1,2 %. Stál za tím výhradně vývoj spotřeby domácností, která byla nižší o 3,1 %. S výjimkou pandemického roku 2020 to byl nejhlubší zaznamenaný pokles spotřeby domácností v historii samostatné ČR. Spotřeba vládních institucí naopak loni vzrostla o 3,0 %. Z hlediska členění spotřeby domácností podle trvanlivosti⁹ loni klesaly všechny její typy. Nejvíce se propadla spotřeba střednědobých (-6,3 %) a dlouhodobých (-4,4 %) statků. Domácnosti výrazně redukovaly výdaje také u krátkodobé spotřeby (-4,1 %). Ta během posledních čtyř let třikrát reálně klesla a spadla tak pod úroveň roku 2015. Spotřeba služeb loni klesla o 0,4 %. Ve 4. čtvrtletí spotřeba celkově meziročně vzrostla o 0,3 %, poprvé od 2. čtvrtletí 2022. Meziroční pokles spotřeby domácností se zmírnil na -0,5 % a vládní spotřeba meziročně vzrostla o 1,9 %. Na dva mezičtvrtletní nárůsty ze 2. a 3. čtvrtletí navázala

⁶ Zaměstnanost v pojetí národních účtů (osoby), údaj je sezónně očištěn.

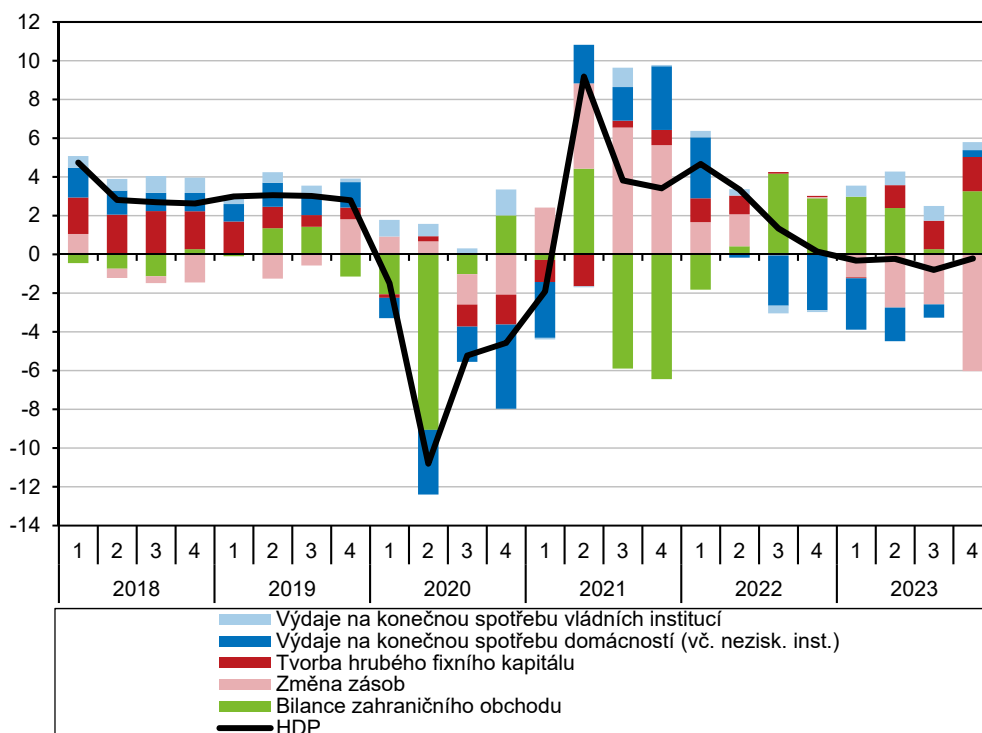
⁷ Do reálného vyjádření převedeno s pomocí deflátoru spotřeby domácností.

⁸ Tato sekce zahrnuje činnosti organizací sdružujících osoby za účelem prosazování společných zájmů, opravy počítačů a výrobků pro osobní potřebu a převážně pro domácnost a řadu jiných osobních služeb (kosmetické, kadeřnické apod.).

⁹ Údaje o spotřebě dle trvanlivosti jsou v domácím pojetí.

spotřeba ve 4. kvartálu stagnací. Spotřeba domácností byla mezičtvrtletně vyšší o 0,5 %, zatímco vládní spotřeba klesla o 1,3 %. V samotném 4. čtvrtletí meziročně vzrostla dlouhodobá (2,0 %, poprvé od 1. čtvrtletí 2022) i krátkodobá (0,9 %, poprvé od konce roku 2021) spotřeba a stagnovala spotřeba služeb. Meziroční propad střednědobé spotřeby ale pokračoval (-4,8 %). Mezičtvrtletně vyšší byla spotřeba dlouhodobých (2,7 %) i střednědobých (3,2 %) statků i služeb (2,1 %). U netrvanlivého zboží ale spotřeba domácností ve 4. kvartálu mezičtvrtletně klesla o 1,8 %.

Graf č. 2 Příspěvky výdajových složek k reálné změně HDP* (objemové indexy, meziroční růst, příspěvky v p. b., HDP v %)

Zdroj: ČSÚ
* po vyloučení dovozu pro konečné užití

Investiční aktivita loni rostla, ale ve směru poklesu HDP silně působila změna zásob.

Výdaje na tvorbu hrubého kapitálu loni reálně klesly o 7,0 %. Samotná tvorba hrubého fixního kapitálu (investice) ale navázala na příznivý vývoj v roce 2022 a loni vzrostla o 3,3 %. Celkový pokles tak šel na vrub změně zásob¹⁰, která v posledních letech značně ovlivňuje dynamiku ekonomického vývoje. Loni činil její příspěvek ve směru poklesu HDP -3,1 p. b. K loňskému nárůstu výdajů na tvorbu hrubého fixního kapitálu přispělo výrazné navýšení investic do dopravních prostředků a zařízení (15,7 %) a do ICT a ostatních strojů a zařízení (15,5 %). S nepříznivým vývojem ve stavebnictví korespondovala situace v oblasti investic do staveb. Třetí rok v řadě klesly investice do obydlí (-6,7 %) a na silný přírůstek z roku 2022 nenavázaly investice do ostatních budov a staveb (-1,5 %). Nižší byly loni také výdaje na produkty duševního vlastnictví (-3,5 %). V samotném 4. čtvrtletí vlivem rozpouštění zásob výdaje na tvorbu hrubého kapitálu meziročně klesly o 14,9 %. Investice ale dál solidně rostly (4,7 %). Podobná byla situace z hlediska mezičtvrtletní dynamiky. Výdaje na tvorbu hrubého kapitálu klesly o 10,5 %, ale u investiční aktivity došlo k oživení o 1,1 %. Stejnou strukturu jako za celý rok měl růst investic v samotném 4. čtvrtletí. Velmi silně meziročně rostly investice do dopravních prostředků a zařízení (20,3 %) a do ICT a ostatních strojů a zařízení (17,0 %). Posedmé v řadě klesly výdaje na obydlí (-2,3 %) a nižší byly také investice do ostatních budov a staveb (-1,6 %). Investice do produktů duševního

¹⁰ Změna zásob (v běžných cenách a sezónně neočištěná) loni dosáhla 133,9 mld. korun, zatímco v roce 2022 to bylo 346,5 mld. Ve 4. čtvrtletí změna zásob činila -54,8 mld. korun.

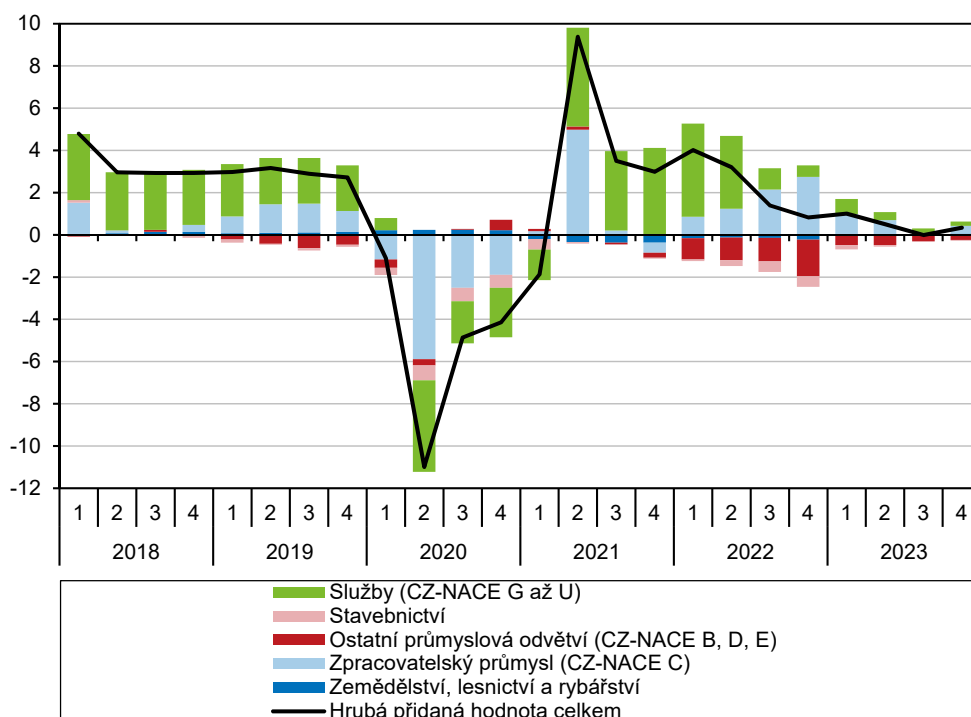

vlastnictví meziročně klesly o 4,0 %. Poněkud příznivěji vypadalo na konci roku 2023 mezičtvrtletní srovnání investiční aktivity. Vyšší byly investice do obydlí (2,9 %) i ostatních budov a staveb (3,5 %) a zvýšily se také výdaje na produkty duševního vlastnictví (3,2 %). Ve 4. kvartálu mezičtvrtletně klesly investice do dopravních prostředků a zařízení (-1,6 %) a do ICT a ostatních strojů a zařízení (-2,2 %).

Bilance zahraničního obchodu se zbožím a službami loni dosáhla přebytku.

Příznivý vliv zahraniční poptávky na růst HDP v roce 2023 plynul z protichůdného vývoje vývozu a dovozu. Zatímco export zboží a služeb¹¹ loni reálně vzrostl o 3,1 %, import klesl o 0,4 %. Ve 4. čtvrtletí se vývoz zboží a služeb meziročně navýšil o 1,0 % a dovoz se naopak propadl o výrazných 4,7 %. Vývoz zboží rostl poměrně mírně (0,4 %), u služeb byl přírůstek silnější (4,7 %). Po dvou předchozích poklesech se vývoz ve 4. čtvrtletí mezičtvrtletně zvýšil o 2,2 %. Z toho export zboží vzrostl o 1,6 % a služeb o 5,1 %. Mezičtvrtletní pokles dovozu (-2,4 %) pokračoval čtvrtý kvartál v řadě. Bilance zahraničního obchodu se zbožím a službami loni dosáhla přebytku 378,0 mld. korun, což byl meziročně o 312,4 mld. lepší výsledek. Výrazně se zlepšila bilance obchodu se zbožím (o 308,6 mld. korun), mírně vyšší byl i přebytek zahraničního obchodu se službami (+3,7 mld.). Ve 4. čtvrtletí bilance zahraničního obchodu dosáhla přebytku 128,0 mld. korun a meziročně se zlepšila o 106,4 mld. Prudce meziročně rostlo kladné saldo obchodu se zbožím (+90,7 mld. korun) i službami (+15,7 mld.).

Graf č. 3 Příspěvky odvětví k reálné změně HPH (objemové indexy, meziroční příspěvky v p. b., HPH v %)

Zdroj: ČSÚ

Hrubá přidaná hodnota loni vzrostla.

Hrubá přidaná hodnota (HPH) loni celkově vzrostla o 0,5 %. Mezi dynamikou HPH a HDP tak vznikl výrazný rozdíl¹². Vývoj HPH v jednotlivých odvětvích zčásti korespondoval se strukturou poptávky. Příznivý vývoj zahraniční poptávky se tak odrazil na růstu HPH v exportně zaměřeném zpracovatelském průmyslu (2,2 %). Ten

¹¹ Podle metodiky čtvrtletních národních účtů (vývoz a dovoz v ocenění FOB/FOB). Bilance zahraničního obchodu v běžných cenách a po sezónním očištění.

¹² Výrazný rozdíl mezi dynamikou HDP a HPH byl způsoben vlivem různého ocenění HDP a HPH. Hrubá přidaná hodnota je oceněná v základních cenách, zatímco HDP je vyjádřen ve skutečných cenách. Loni se v těchto rozdílech projeví na jedné straně klesající daňové výnosy související s propadající se spotřebou. Zejména na začátku roku měly vliv také dotace zachycující stropy cen elektřiny.

vyvažoval poklesy ve zbytku průmyslu, což bylo patrné na slabém přírůstku HPH v průmyslu jako celku (0,5 %). U služeb se nejvíce dařilo informačním a komunikačním činnostem (6,2 %). Mírný přírůstek (shodně 1,1 %) měla loni HPH v činnostech v oblasti nemovitostí, veřejné správě a obraně, vzdělávání, zdravotní a sociální péči a v ostatních činnostech. Na podnikovou poptávku navázané profesní, vědecké, technické a administrativní činnosti vykázaly loni růst HPH o 0,8 %. Propad spotřeby domácností se naopak promítnul do poklesu HPH v uskupení obchod, doprava, ubytování a pohostinství (-1,8 %). Slabá investiční aktivita v oblasti staveb je patrná na poklesu HPH ve stavebnictví (-1,2 %), kde se tak HPH snížila pátým rokem v řadě. Hrubá přidaná hodnota ve stavebnictví tak loni o pětinu zaostávala ve srovnání s vrcholem v roce 2018.

HPH ve 4. čtvrtletí
meziročně i mezičtvrtletně
vzrostla.

V samotném 4. čtvrtletí hrubá přidaná hodnota meziročně vzrostla o 0,3 %. K růstu nejvíce přispěl vývoj ve zpracovatelském průmyslu (růst HPH o 1,7 %). Stejně jako ve zbytku roku se zbývajícím průmyslovým odvětvím příliš nedařilo a solidní výkon ve zpracovatelském průmyslu tak stačil celý průmysl vytáhnout k přírůstku HPH jen o 0,4 %. Ve 4. čtvrtletí silně meziročně rostla HPH v informačních a komunikačních činnostech (4,0 %) a mezi službami měly nadprůměrný přírůstek HPH také činnosti v oblasti nemovitostí (1,6 %), ostatní činnosti (1,4 %), profesní, vědecké, technické a administrativní činnosti (0,9 %) a veřejná správa a obrana, vzdělávání, zdravotní a sociální péče (0,6 %). Nejvíce celkový meziroční růst HPH brzdilo uskupení obchod, doprava, ubytování a pohostinství (-1,8 %), HPH klesla také v peněžnictví a pojišťovnictví (-1,8 %) a rovněž ve stavebnictví (-0,4 %). Po dvou předchozích poklesech ve 4. čtvrtletí hrubá přidaná hodnota mezičtvrtletně vzrostla o 0,6 %. Velmi silné bylo oživení ve zpracovatelském průmyslu (3,0 %) a výrazně mezičtvrtletně vzrostla HPH v činnostech v oblasti nemovitostí (1,9 %). Oživil se také růst v profesních, vědeckých, technických a administrativních činnostech (0,9 %). Mezičtvrtletně se propadla HPH ve stavebnictví (-2,5 %), ostatních činnostech (-2,0 %) a v peněžnictví a pojišťovnictví (-0,9 %).

3. Výkonnost odvětví

Hrubá přidaná hodnota během 2. i 3. čtvrtletí klesla. Výkon ekonomiky nedosáhl ani v závěru loňského roku rekordní úroveň z roku 2019.

Údaje z nabídkové strany ekonomiky potvrzují slabou hospodářskou dynamiku patrnou po celý loňský rok. V 1. čtvrtletí 2023, kdy se národní hospodářství vymanilo z krátké mělké recese, se hrubá přidaná hodnota (HPH)¹³ mezikvartálně mírně zvýšila (+0,5 %), a to především díky veřejným službám¹⁴, IT, ale také stavebnictví, kde došlo k oživení zásluhou nezvykle teplé zimy. Během dvou následujících kvartálů se růst HPH zastavil. Na výkon průmyslu i stavebnictví působila stále více slabá tuzemská i zahraniční poptávka. Navíc přetrvávající pokles spotřeby domácností oslaboval i klíčová odvětví služeb. Na konci roku pak došlo k dílčímu oživení a celková HPH se oproti 3. čtvrtletí 2023 zvýšila o 0,6 %. K tomu ovšem zásadně přispěl jen zpracovatelský průmysl tažený růstem proexportní výroby dopravních prostředků, neboť výkon ve většině odvětví služeb spíše stagnoval. I proto HPH v celé ekonomice stále nepatrně zaostávala za vrcholem z období předpandemické konjunktury (za 4. čtvrtletím 2019 o 0,1 %).

K meziročnímu růstu HPH přispěly loni nejvíce zpracovatelský průmysl a oblast IT, opačně působil hlavně propad výkonu těžby a energetiky.

Za celý rok 2023 se souhrnná HPH zvýšila o 0,5 %, když meziroční růst zvolnil druhým rokem po sobě. Potřetí v řadě přispěl k růstu nejvíce zpracovatelský průmysl (+0,5 p. b.), jehož výkon loni vzrostl o 2,2 %. Jen nepatrně menší vliv měly dlouhodobě rozvíjející se informační a komunikační činnosti, v nichž HPH vzrostla nejvíce ze všech hlavních odvětví (6,2 %). Nezanedbatelnou roli držely i veřejné služby (+0,2 p. b.), přestože se jejich výkon zvýšil nejméně za posledních osm let (1,1 %). Naopak negativně působily především těžba a dobývání, v nichž se HPH meziročně propadla téměř o pětinu, a proti růstu celé ekonomiky působila silou (-0,4 p. b.)¹⁵. Srovnatelný vliv na vývoj HPH mělo také uskupení obchod, doprava, ubytování a pohostinství, jehož výkon se za loňský rok snížil o 1,8 %. Vliv citelného poklesu spotřeby tuzemských domácností za základní i „zbytné“ statky byl částečně tlumen rostoucí poptávkou nerezidentů v cestovním ruchu. Pátý rok v řadě se snížila HPH ve stavebnictví, loňský pokles byl ovšem za toto období nejméně výrazný (-1,2 %) a jeho makroekonomický dopad tak zůstal ve stínu ostatních odvětví.

Pokles těžby dřeva se zmírňoval. Výroba masa nadále klesala. Loňská úroda byla u většiny hlavních plodin dobrá.

V primárním sektoru se HPH po dvou výraznějších poklesech v letech 2021 a 2022 loni téměř nezměnila (+0,3 %). Přetrvával útlum kůrovcové těžby dřeva, ale pomalejším tempem než v předchozích dvou letech. Objem celkové těžby se postupně přibližuje k úrovni před vypuknutím kůrovcové kalamity (rok 2017). V zemědělství loni klesla výroba masa na jatkách (-2,6 %), avšak mírněji než v roce 2022 (-4,2 %). Naopak dlouhodobý trend mírného posilování výroby mléka přetrval¹⁶. U většiny hlavních plodin došlo sice k meziročnímu poklesu úrody¹⁷, i tak lze loňskou sklizeň považovat za dobrou (u některých obilovin či olejnin dokonce za nadprůměrnou).

Průmysl procházel cyklickým útlumem. Po celý loňský rok se potýkal s vysokou cenovou úrovní vstupů i slabou domácí a zahraniční poptávkou.

Průmysl v Česku, podobně jako ve většině států EU, se loni nacházel v cyklickém útlumu, jehož počátek lze vystopovat již v polovině roku 2022. Nákladové tlaky spojené s prudkým růstem cen energií a dalších vstupů (i nejistoty ohledně jejich vývoje) byly umocněny slábnoucí poptávkou v klíčových exportních teritoriích. Vedle toho působily útlum spotřeby

¹³ Údaje o HPH jsou vyjádřeny ve stálých cenách a v očištění o sezónní a kalendářní vlivy.

¹⁴ Zahnují skupinu veřejná správa a obrana, vzdělávání, zdravotní a sociální péče.

¹⁵ Těžba a energetika přitom brzdily růst HPH v celé ekonomice nejvíce ze všech hlavních odvětví již v roce 2022 (-1,2 p. b.). Přidaná hodnota vytvořená loni v tomto odvětví dosáhla pouze poloviny úrovně z roku 2019.

¹⁶ Přímý nákup mléka od producentů vzrostl (v naturálním vyjádření) loni meziročně o 1,6 %. Loňská výroba masa na jatkách dosáhla 435,9 tis. tun (nejméně v historii samostatné ČR). Stejně jako v roce 2022 byl i loni pokles tažen hlavně nižší výrobou vepřového masa, naopak u hovězího došlo v roce 2023 k mírnému nárůstu. Hrubá tuzemská produkce odpovídající celkovým dodávkám z českých chovů na jatka (v tuzemsku i zahraničí) se loni meziročně propadla u vepřového masa o 7,6 % (v roce 2022 klesla o 5,6 %), naopak u hovězího vzrostla o 3,2 % (předloni ale klesla o 1,6 %) a u drůbežního zhruba stagnovala (i v roce 2022).

¹⁷ Sklizeň všech obilovin dosáhla loni 7,996 mil. tun (při výnosu 6,07 t/ha). Meziročně je sklizeň nižší o 2,7 %, 5letý průměr ale převyšuje (+2,0 %, z toho pšenice +8,4 %). Meziroční pokles sklizně nastal také u luskovin na zrno (-9,9 %), brambor (-12,4 %), cukrové řepy (-5,5 %), píce (-6,3 %), vína (-16,1 %) i ovoce (-22,7 %). Naopak vyšší byla úroda olejnin (+9,4 %), zeleniny (+15,4 %) a chmele (+57,2 %). Ve srovnání s 5letým průměrem lze loňskou sklizeň považovat za dobrou u olejnin, luskovin, řepky či chmele, za podprůměrnou pak u píce, vína a brambor (v prvé řadě vlivem historicky nejmenší osázené plochy).

Nepříznivý vývoj průmyslu byl tlumen vyšší produkcí výroby motorových vozidel. Ani ta se ovšem nevyvarovala krátkodobých výpadků.

domácností i soukromé investiční aktivity. Přestože ceny energií se loni stabilizovaly, nacházely se stále výrazně nad úrovni roku 2021. To mělo přirozeně dopad zejména na energeticky náročné průmyslové obory. Nepříznivý vývoj byl tlumen oživením v automobilovém průmyslu, jenž postupně finalizoval větší objem zakázek nahromaděných z období, kdy plynulost výroby vážla kvůli narušeným dodavatelským řetězcům. Tuzemská průmyslová produkce¹⁸ v první polovině roku 2023 mezikvartálně spíše stagnovala, ve 3. čtvrtletí se snížila o 2,3 % (nejvíce za poslední tři roky), zejména vlivem výroby motorových vozidel, jejíž plynulost byla krátkodobě narušena problémy s dodávkami některých komponent. Ve 4. čtvrtletí došlo k dílčímu oživení, neboť produkce vzrostla o 1,9 %, a to především zásluhou výroby dopravních prostředků (kde byly realizovány i některé velké mimořádné zakázky) a jejich hlavních dodavatelských odvětví. I přesto produkce celého průmyslu na konci roku mírně zaostávala (o 1,1 %)¹⁹ za vrcholem z období předpandemické konjunktury (2. čtvrtletí 2019).

Navzdory rychlému růstu produkce ve výrobě dopravních prostředků se výkon celého průmyslu loni mírně snížil.

Za celý loňský rok se průmyslová produkce snížila o 0,8 %, klesla tak po dvou letech pokrizového zotavování. Vývoj průmyslu výrazně ovlivnila výroba dopravních prostředků, kde růst produkce loni zrychlil na 16,6 % (nejvíce za posledních 12 let)²⁰. Dařilo se jak výrobě osobních automobilů²¹ (profitující z rostoucí tuzemské i zahraniční poptávkou²²), tak ostatních dopravních prostředků (tažené významnými tuzemskými zakázkami pro armádu a také železnice). I přes občasné dílčí výpadky v dodávkách některých výrobních komponent zůstalo po většinu loňského roku využití výrobních kapacit ve výrobě motorových vozidel nad 92 % a patřilo v rámci průmyslu k nejvyšším²³.

Největší útlum postihl výrobu stavebních materiálů. Ve většině energeticky náročných zpracovatelských oborů klesala produkce v roce 2022 i 2023.

Rozvoj výroby dopravních prostředků podpořil i návazný obor elektrotechnického průmyslu, který však rostl mírněji (+4,2 %) a ve směru růstu celého průmyslu přispěl pouze 0,3 p. b. V dalším návazném oboru – gumárenství a plastikářství – produkce dokonce mírně klesla (-4,5 %), zčásti patrně i proto, že ve srovnání s výše uvedenými se tento vyznačuje vyšší energetickou náročností. Ta spolu se sníženou poptávkou ze strany stavebnictví výrazně ovlivňovala výrobu ostatních nekovových minerálních výrobců, kde se loni produkce propadla o 17,1 % (nejvíce po roce 2009), nejintenzivněji ze všech průmyslových oborů. Se slabšími výkony stavebnictví souvisí i změna poptávky po technických textilích, jež se odrazila v 11% poklesu produkce v celém textilním průmyslu. Slabá tuzemská i zahraniční poptávka vyústila ve více než 14% útlum v hutnictví a slévárenství (produkce se snížila druhý rok v řadě, za posledních pět let skoro o čtvrtinu). Obdobně také chemický průmysl se loni druhý rok v řadě potýkal s prudkým růstem cen vstupů a současně s poklesem poptávky po produkci. Ta se loni snížila o 9,4 %. Strádaly i některé malé obory s energeticky náročnou produkcí, v případě dřevozpracujícího a papírenského průmyslu k tomu však významně přispěla i nižší těžba dřeva.

Z oborů vyrábějících investiční produkty klesla nejvíce produkce ve strojírenství. Negativně

Přetrvávající slabší důvěra podnikatelů v ekonomiku spolu se zhoršenou dostupností úvěrového financování (vlivem vysokých úrokových sazeb) podvazuje růst soukromé investiční aktivity. To negativně dopadá na většinu průmyslových oborů zaměřených na

¹⁸ Zahnuje odvětví těžby a dobývání, zpracovatelského průmyslu a také energetiky (zde pojímané jako odvětví výroby a rozvodu elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu). Všechna meziroční tempa produkce jsou očistěna o kalendářní vlivy, mezičtvrtletní tempa i o vliv sezónnosti.

¹⁹ Za svým vrcholem z období let 2015–2019 loni ve 4. čtvrtletí zaostávaly dvě třetiny průmyslových oborů – nejvíce těžba uhlí (o 59 %), kožedělný (-29 %), hutnický (-28 %), textilní (-24 %), tiskařský průmysl (-22 %) a energetika (-19 %).

²⁰ Bez příspěvku tohoto odvětví by se meziroční pokles průmyslu blížil 4 %.

²¹ Dle Sdružení automobilového průmyslu bylo za loňský rok v Česku vyrobeno 1,398 mil. osobních automobilů (nejvíce v tomto období za poslední čtyři roky a pouze o necelá 3 % méně než v rekordním roce 2018). Výroba meziročně posílila o 14,8 %. Březnová, červnová, červencová a říjnová výroba byla v rámci shodných měsíců dokonce nejvyšší v historii. Na elektrická vozidla (vč. vozů s hybridním pohonem) připadalo dosud loni již 12,9 % všech v tuzemsku vyrobených osobních automobilů. Meziročně nižší produkci zaznamenali naopak výrobci většiny ostatních druhů motorových silničních vozidel.

²² Dle Evropského sdružení výrobců automobilů vzrostly v roce 2023 počty registrací nových osobních aut v EU meziročně o 13,9 %. Ty se zvyšovaly nepřetržitě 16 měsíců v řadě až do loňského prosince, kdy došlo k mírnému meziročnímu poklesu zejména vlivem slabší poptávky na německém trhu. I díky rostoucím dovozům cenově dostupnějších modelů z Asie se svižně zvyšovala poptávka po elektrických vozech (vč. hybridních), ty tak loni v EU tvořily již 48 % všech nových registrací automobilů.

²³ Vysoké využití kapacit (nad 85 %) signalizovala na konci loňského roku i výroba ostatních dopravních prostředků, petrochemický, farmaceutický, textilní, kožedělný a obuvnický průmysl a také opravy strojů a zařízení.

působila hlavně slabší zahraniční poptávka.

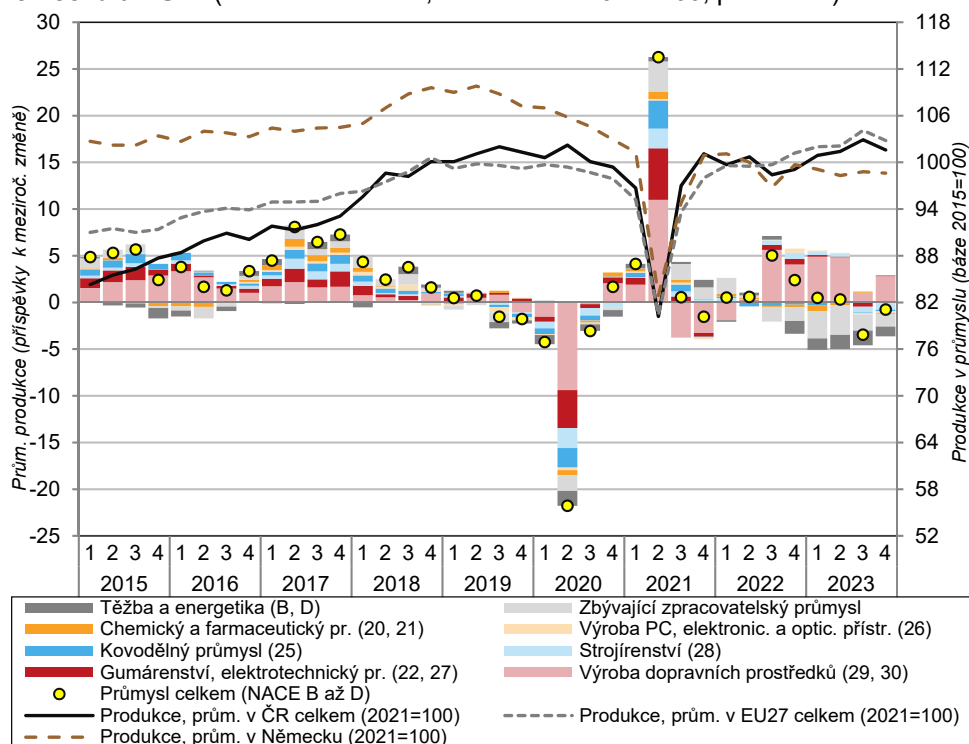
Omezování zbytných i běžných výdajů domácností vedlo k poklesu potravinářského, nápojového či nábytkářského průmyslu.

Pokračující růst farmaceutického i kožedělného průmyslu podpořila zahraniční poptávka.

výrobu investičních produktů. V letech 2021 i 2022 sice patřila produkce ve strojírenství v rámci průmyslu k nejrychleji rostoucím, loni se však snížila o 1,6 %, v první řadě vinou slabší zahraniční poptávky. Ta stála rovněž za mírným loňským poklesem kovodělného průmyslu (-1,1 %), kde většímu útlumu zabránila tuzemská poptávka (státní zakázky v oblasti obrany a bezpečnosti). Tato poptávka mj. v podobě rozvoje fotovoltaiky podpořila také elektronický průmysl, kde produkce mírně rostla třetí rok v řadě (loni +1,3 %).

Poklesu produkce se loni nevyhnula ani většina zpravidla menších zpracovatelských oborů zaměřených převážně na produkty krátkodobé spotřeby. Výkon potravinářství se mírně snížil druhý rok v řadě, loni o 1,5 %²⁴. Podobný pokles postihl v roce 2023 i výrobce nápojů. Ještě výrazněji se snížila produkce ve výrazně proexportně zaměřeném oděvním průmyslu (-4,3 %), který nenavázal na předloňské oživení. Omezování „zbytných“ výdajů domácností v reakci na propad reálných výdělků patrně loni zastavilo dlouhodobě rozvíjející se ostatní zpracovatelský průmysl²⁵. Jeho produkce klesla o 3,6 % – nejvíce po roce 2009. Podobné vlivy působily loni i na nábytkářský průmysl, jeho výrazný propad (o 11,1 %) je však v první řadě důsledkem slabé zahraniční poptávky. Z malých oborů se vymykal dlouhodobě rostoucí výrazně proexportně zaměřený farmaceutický průmysl, v němž loni produkce vzrostla o 6,1 % (za posledních pět let o 42,9 %). Vedle stabilní zahraniční poptávky mu pomohl i loňský růst zakázek z tuzemska. Díky zahraniční poptávce se dařilo také kožedělnému a obuvnickému průmyslu, jenž zaznamenal vyšší produkci třetí rok v řadě.

Graf č. 4 Příspěvky dílčích odvětví k meziroční změně průmyslové produkce v ČR (očištěno o kalendářní vlivy, reálně, v p. b.) a produkce v celém průmyslu v ČR, Německu a EU27 (sezónně očištěno, úroveň roku 2021=100, pravá osa)

Poznámka: Tržby jsou uvedeny v běžných cenách.
Zdroj: ČSÚ, Eurostat

Za nižší produkci v průmyslu stála hlavně energetika. Pokles spotřeby elektřiny, plynu a tepla v podnicích

Výkon celého průmyslu loni nejvíce brzdila energetika, jejíž produkce se propadla o rekordních 11,1 % (v roce 2022 „jen“ o 2,3 %) a k poklesu průmyslu přispěla 1,1 p. b. Za nižší výrobou elektřiny stál z drtivé části hlubší útlum u parních a paroplynových elektráren (-18 %), řádově menší dopad měla produkce jaderných elektráren (-2,0 %). Vedle

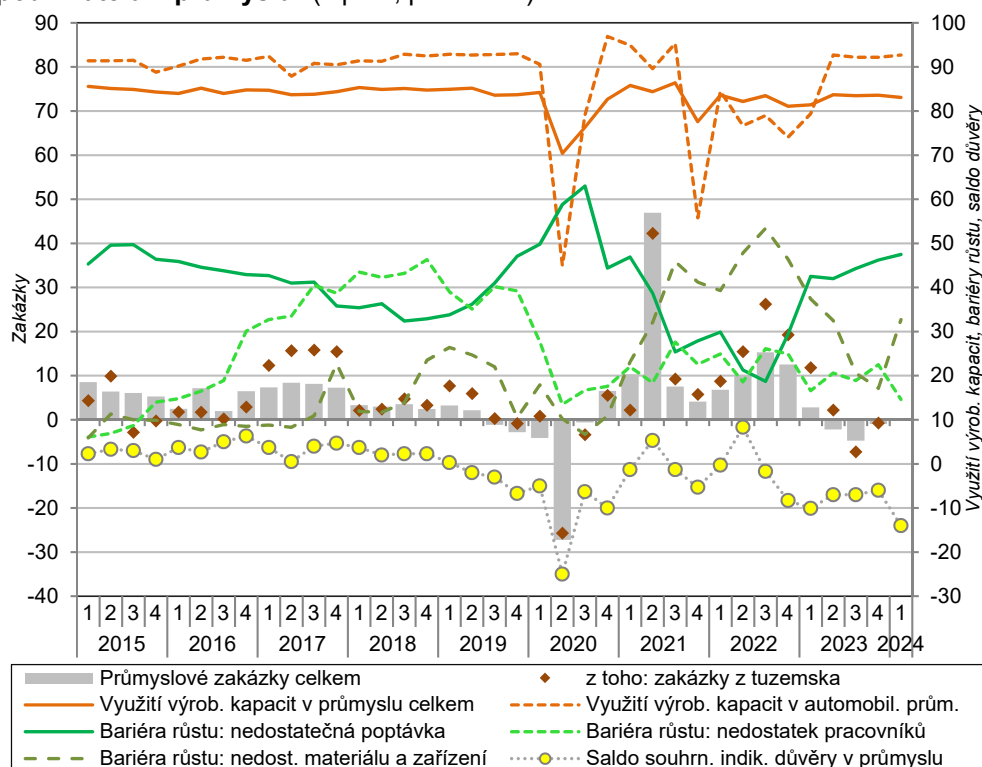
²⁴ I Tento mělký pokles produkce znamenal loni v tomto tradičně stabilním oboru nejhorší výsledek za posledních 12 let.

²⁵ Tento obor zahrnuje (vedle váhově dominantní skupiny výroby lékařských a dentálních nástrojů a potřeb) také výrobu her, hraček, hudebních nástrojů, sportovních potřeb či klenotů a bižuterie.

i domácnostech pokračoval. Po dvouletém oživení se opět propadla produkce v těžebním průmyslu. Vytěžilo se méně uhlí i stavebních materiálů.

pravidelných odstávek výrobních zařízení souvisel výkon celé energetiky s dalším očekávaným poklesem tuzemské poptávky²⁶. V ní se loni stejně jako v roce 2022 projevily dopady opatření směřující k úsporám spotřeby elektřiny, zemního plynu i tepla na straně domácností i firem. Ve srovnání s rokem 2022 navíc vzrostl vliv nižší poptávky po energiích v podnicích kvůli poklesu výrobní činnosti²⁷, ale i díky příznivým klimatickým podmínkám²⁸. Po dočasném oživení v letech 2021 i 2022 se loni propadla o celou šestinu produkce ve vysoce energeticky náročném odvětví těžby a dobývání. K tomu přispěl zejména řízený dlouhodobý útlum stále méně rentabilní těžby uhlí, přerušeny jen mírným růstem v roce 2022. Loni se naopak prohloubil pokles výkonu v těžbě stavebních materiálů (na -16,4 %), ten se přitom před nástupem energetické krize slibně rozvíjel.

Graf č. 5 Nové zakázky v průmyslu (nominálně, meziročně, v %), využití výrobních kapacit v průmyslu, vybrané bariéry růstu* (v %, pravá osa) a saldo důvěry podnikatelů v průmyslu* (v p. b., pravá osa)

*Využití průmyslových kapacit i bariéry růstu vyjadřují stav v prvním měsíci daného čtvrtletí, saldo důvěry podnikatelů je vztaženo ke druhému měsíci čtvrtletí. Zakázky jsou očištěny o kalendářní vlivy, ostatní ukazatele jsou sezónně očištěny. Podniky mohly uvést více hlavních růstových bariér současně. Zdroj: ČSÚ, Eurostat

Hodnota nových průmyslových zakázek se po většinu loňského roku mírně snižovala.

Dynamika nových průmyslových zakázek potvrzovala přetrvávající slabou poptávku. Nominální hodnota zakázek ve sledovaných průmyslových oborech²⁹ klesala po většinu loňského roku a v jeho úhrnu se meziročně snížila o 1,3 %. Druhým rokem v řadě naznačovaly méně příznivý vývoj zahraniční zakázky (oproti tuzemským). Ve 4. čtvrtletí 2023 sice celkové zakázky klesly jen o 1,0 %, nižší poptávku ovšem signalizovala většina

²⁶ Dle údajů energetického regulačního úřadu se v roce 2023 hrubá tuzemská spotřeba elektřiny meziročně snížila o 4,2 % (srovnatelně jako v roce 2022). K úspoře došlo loni u všech hlavních kategorií spotřeby – nejvíce u domácností (o 4,0 %, za dva roky dokonce o 12,7 %), nejméně u velkooběratelů na hladině velmi vysokého napětí (-1,4 %). Cítelně, byť polovičním tempem než v roce 2022, klesla za loňský rok i celková spotřeba plynu (vyjádřená v m³) v ČR – meziročně o 12,4 % (po přepočtu na teplotní normál o 8,1 %). Znamenné snížení spotřeby nastalo u všech hlavních kategorií odběratelů, nejvyšší bylo u domácností, které odebraly meziročně o 11,6 % plynu méně (za dva roky o rovných 30 % méně), nejmenší pokles pak u velkooběratelů (o 9,6 %). Aktuální data za 1. až 3. čtvrtletí 2023 ukazují i na plošný meziroční pokles spotřeby tepla (vyjádřená v TJ) – o rovných 9 % (o rok dříve o 10,3 %), z toho v domácnostech o 4,9 %, v odvětví obchodu, službách, školství, zdravotnictví o 8,3 %, v průmyslu o 13,7 %.

²⁷ Meziroční pokles produkce postihl loni skoro tři čtvrtiny průmyslových oborů.

²⁸ Průměrná teplota ovzduší v ČR vystoupala vloni v lednu i září nad dlouhodobý normál o 3,4 stupně Celsia, v říjnu o 2,9 stupně, v prosinci o 2,6 stupně, v únoru i březnu o 1,5 stupně. Naopak za chladnější lze považovat pouze duben s teplotou o dva stupně pod normálem. Za celý loňský rok dosáhla průměrná teplota ovzduší v ČR 9,9 stupně, předcházející rok 9,4 stupně.

²⁹ Zjišťování zakázek probíhá jen ve dvanácti zpracovatelských odvětvích vyrábějících převážně na zakázku, s dlouhodobějším výrobním cyklem a s většími zásobami zakázek. Meziroční tempa zakázek jsou očištěna o kalendářní vlivy, mezikvartální tempa také o vliv sezónnosti.

<p>Nepříznivé vyhlídky se stále týkaly energeticky náročných oborů. Mírný růst poptávky přetrvával ve výrobě motorových vozidel a elektrotechnice.</p>	<p>oborů – nejvíce hutnictví (–21 %) a chemický průmysl (–18 %), ale také elektronický průmysl (–12 %), který přitom patří k energeticky nejméně náročným průmyslovým oborům. Mírněji klesly zakázky ve strojírenství (–5 %) a kovodělném průmyslu (–2 %). Ve výrobě motorových vozidel rostly zakázky po celý rok, ve 4. čtvrtletí o 9 % (zvyšovala se poptávka z tuzemska i zahraničí). Mírný růst celkové poptávky se týkal i výroby elektrických zařízení, z malých oborů pak oděvnictví.</p>
<p>Důvěra podnikatelů v průmyslu setrvala po celý rok 2023 v mírně negativním pásmu. Na počátku letošního roku se zhoršila.</p>	<p>Důvěra podnikatelů v průmyslu zůstávala po celý loňský rok v mírně negativním pásmu. Zejména v 1. pololetí 2023 se snižovala vlivem zhoršujících se hospodářských výhledů v klíčových exportních destinacích. V září dosáhla tříletého minima. Příznivější vývoj, podpořený posílením optimismu výrobců motorových vozidel patrným ve 4. čtvrtletí, skončil s nástupem letošního roku. Aktuálně narůstající pesimismus souvisí se zhoršeným hodnocením u poptávky (zejména zahraniční), krátkodobých očekávání vlastní výroby, hospodářské situace podniku i mírným růstem zásob hotových výrobků. Již skoro polovina podniků (nejvíce za posledních tří a půl roku) uvedla letos v únoru nedostatečnou poptávku jako jednu z bariér růstu³⁰. Naopak nedostatek pracovníků limitoval méně než 15 % podniků³¹. Po příznivém vývoji ve 2. pololetí 2023 se nedostupnost materiálu a zařízení stává aktuálně opět palčivějším problémem, jenž limituje skoro třetinu podniků³², což je však stále méně než na počátku loňského roku.</p>
<p>Aktuální hodnocení současné poptávky je nejhůřší za poslední tři a půl roku.</p>	<p>Na stavebnictví loni působily přetrvávající nákladové tlaky i slabá investiční aktivita v soukromé sféře. Ačkoli meziroční růst cen stavebních materiálů zmírňoval (v září dokonce již ceny po více než třech letech nepatrně klesly), výraznějšímu poklesu realizovaných i očekávaných cen stavební výroby³³ bránil svižný růst pracovních nákladů ovlivněný chronickým nedostatkem (zejména kvalifikované) pracovní síly. Zhoršená finanční situace domácností spolu se sníženou dostupností hypoték³⁴ zásadně ochladily loňský boom realitního trhu. Proti hlubšímu útlumu výkonu stavebnictví naopak působily veřejné investice³⁵, resp. sílíci příliv prostředků z rozpočtu EU určený na výstavbu i modernizaci dopravní infrastruktury či na snížení energetické náročnosti v oblasti bydlení.</p>
<p>Výkon stavebnictví stále ovlivňovaly významné nákladové tlaky i slabnoucí soukromá investiční aktivita.</p>	<p>Stavební produkce³⁶ sice na počátku roku 2023 mezikvartálně vzrostla o 1,8 % (zčásti díky velmi mírné zimě, jež pomohla zejména pozemnímu stavitelství), v následujícím kvartálu se však výrazněji snížila (o 2,8 %). Ve 2. pololetí sestupný trend produkce pokračoval, byť mírnějšími tempy. Na sklonku roku tak výkon celého odvětví za vrcholem z období poslední konjunktury (3. čtvrtletí 2019) bezmála o 6 % zaostával (z toho pozemní stavitelství o 8,3 %). Ve srovnání se stejným obdobím předcházejícího roku klesala stavební produkce ve všech loňských čtvrtletích a za celý rok 2023 pak o 2,4 %, k čemuž přispělo především pozemní stavitelství (–0,9 p. b.).</p>
<p>Po mírném oživení v letech 2021 i 2022 se stavební produkce loni snížila, klesly pozemní i inženýrské stavitelství.</p>	<p>„Zamrznutí“ realitního trhu se stále zřetelněji odráželo v nízké intenzitě zahajované výstavby, hlavně rodinných domů. Pokles výstavby započatý v roce 2022 se loni prohloubil (na 15,5 % meziročně). Nejvíce se snížila výstavba rodinných domů, kde byl</p>
<p>Pokles poptávky se zřetelně otiskl v zahajované bytové výstavbě, kde se výrazně</p>	<p>„Zamrznutí“ realitního trhu se stále zřetelněji odráželo v nízké intenzitě zahajované výstavby, hlavně rodinných domů. Pokles výstavby započatý v roce 2022 se loni prohloubil (na 15,5 % meziročně). Nejvíce se snížila výstavba rodinných domů, kde byl</p>

³⁰ Podniky mohly uvést více bariér současně. Bariéry jsou očistěny o vliv sezónnosti. Slabá poptávka představovala zásadní růstový limit především pro většinu energeticky náročných průmyslových oborů (hutnictví, výroba stavebních hmot, gumárenství a plastikářství, dřevozpracující a papírenský průmysl), dále pro tiskařský, textilní či nápojový průmysl. Tuto bariéru uvedl překvapivě i vysoký podíl podniků ve výrobě elektrických zařízení (nad 70 %). Nedostatečná poptávka představovala hlavní růstovou bariéru pro dvě třetiny všech zpracovatelských oborů.

³¹ Větší problém ztěžoval zejména v gumárenství a plastikářství, ve výrobě dopravních prostředků (mimo automobily), v elektrotechnickém, oděvním a kožedělném průmyslu.

³² Tato bariéra limitovala zejména podniky v automobilovém a elektronickém průmyslu.

³³ Dle konjunkturálních průzkumů z loňského listopadu očekávalo růst cen vlastní produkce (v horizontu tří měsíců) stále bezmála 40 % tuzemských stavebních podniků. I přes postupný pokles, který je však mírnější než v průmyslu, šlo o nejvyšší podíl mezi všemi hlavními odvětvími.

³⁴ Ta souvisela s poklesem reálných příjmů domácností i s vysokými úrokovými sazbami hypoték (jejichž úroveň se během loňského roku příliš nezměnila). Situaci by v nejbližší době mohlo zlepšit omezení regulací. Od ledna 2024 přistoupila ČNB k deaktivaci některých limitů pro poskytování hypotečních úvěrů (poměr celkové výše dluhu, resp. výše dluhové služby k ročnímu čistému příjmu domácnosti).

³⁵ Např. kapitálové výdaje státního rozpočtu ČR vzrostly loni od ledna do prosince meziročně o 14 %, resp. 25,4 mld. korun.

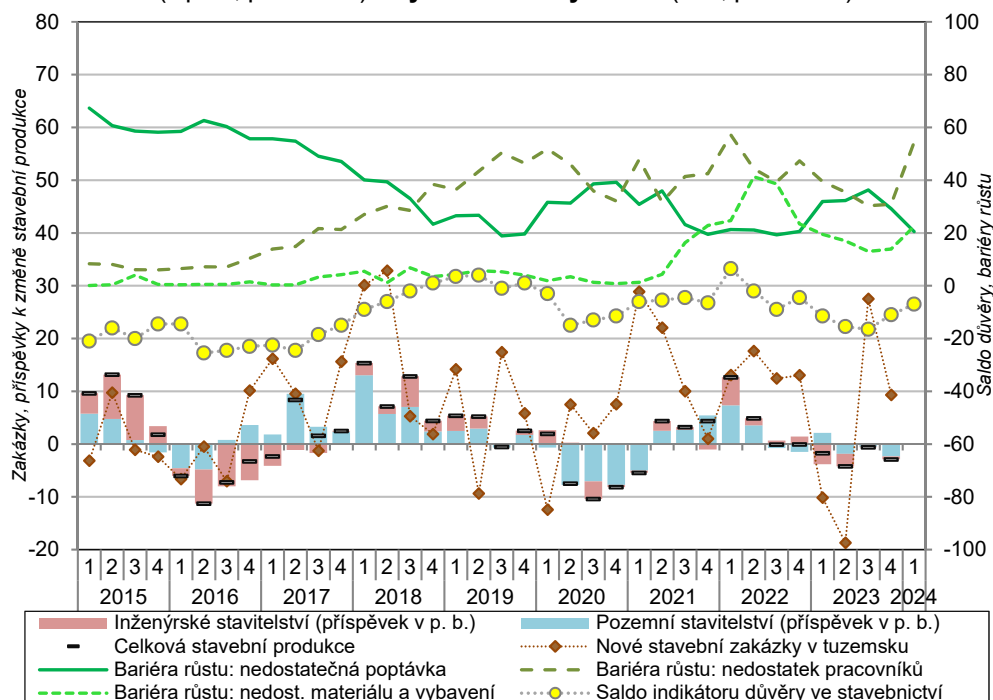
³⁶ Údaje o stavební produkci jsou ve stálých cenách, meziroční tempa jsou očistěna o kalendářní vlivy, mezičtvrtletní též o vliv sezónnosti.

propadl počet bytů v rodinných domech.

Počet dokončených bytů v bytových domech stále konkuroval rozsahu výstavby z konjunkturních let nulté dekády.

vlivem vysokých finančních nákladů i nedostatku pracovníků (hlavně v menších stavebních firmách) počet zahájených bytů nejnižší za posledních osm let (14,6 tis.), k poklesu došlo ale i ve všech dalších segmentech výstavby (vyjma úprav stávajících bytových domů). Počet dokončených bytů vlivem vysoké rozestavenosti z předchozích let loni klesl jen mírně (o 3,4 %), k čemuž opět nejvíce přispěla slabší výstavba rodinných domů. Naopak v kategorii bytových domů se počet bytů potřetí v řadě meziročně zvýšil a činil 14,2 tis. (vyšší výstavba v éře samostatné ČR byla docílena jen v roce 2007, a to 18,2 tis.). Více než třetina z celkového počtu všech dokončených bytů v Česku dlouhodobě připadá na Prahu a Středočeský kraj.

Graf č. 6 Příspěvky odvětví k meziroční změně stavební produkce (reálně, v p. b.), nové stavební zakázky (nominálně, meziročně, v %), saldo důvěry podnikatelů ve stavebnictví* (v p. b., pravá osa) a vybrané bariéry růstu* (v %, pravá osa)

Poznámka: Údaje o stavební produkci jsou očištěny o kalendářní vlivy.

*Saldo důvěry podnikatelů i bariéry růstu jsou sezónně očištěny a vyjadřují stav ve druhém měsíci daného čtvrtletí. Podniky mohly uvést více hlavních bariér současně. Zdroj: ČSÚ, Eurostat

Orientační hodnota povolených staveb ve 4. čtvrtletí výrazněji vzrostla. Mírněji se zvýšil i objem zakázek, stále však vázla soukromá poptávka.

Pesimismus podnikatelů ve stavebnictví se letos na počátku roku snížil.

Mezikvartální pokles tržeb ve službách přetrvával po většinu roku. Výše tržeb opět klesla pod předkrizovou úroveň.

Některé předstihové ukazatele ve stavebnictví mohou zavdávat mírnému optimismu. Orientační hodnota povolených staveb vzrostla ve 4. čtvrtletí meziročně o 35 %, jen v prosinci o 62 % – tedy na 84 mld. korun (druhou nejvyšší hodnotu v historii – za červencem 2021, kdy byla v Praze povolena výstavba metra D). Prosincový růst měl takřka plošný charakter, po odečtení velkých staveb (nad 1 mld. korun) činil nominálně 20 % (reálně 17 %). Hodnota nových zakázek byla ve 4. čtvrtletí meziročně vyšší o 9,3 % (rostla druhý kvartál v řadě), projevil se v ní oživení pozemního stavitelství. Celková zásoba práce (stav hodnoty dosud nerealizovaných zakázek) byla na konci prosince meziročně o rovných 7 % vyšší, zatím ale jen díky vyšší poptávce od veřejných zadavatelů. Mírný růst poptávky, stavební činnosti i zaměstnanosti očekávají dle konjunkturálního šetření (leden 2024) i stavební podnikatelé. Jejich saldo důvěry bylo letos v únoru nejvyšší za posledních 15 měsíců.

Poptávka po službách byla po celý loňský rok utlumená. Ačkoli potenciál jejího oživení se po odeznění pandemie v některých segmentech služeb (např. v cestovním ruchu) zatím zcela nevyčerpal, významnější roli hrálo to, že u řady oblastí se projevila tendence tuzemských domácností k omezování „zbytných“ výdajů. Dopady vysokého růstu cen i ekonomické stagnace zasáhly rovněž podnikovou sféru, což vedlo ke zvýšené potřebě optimalizace výrobních nákladů (např. u podpůrných a administrativních činností). Tržby

ve službách³⁷ loni na počátku roku mezikvartálně klesly o 0,3 %, ve 2. i 3. čtvrtletí se následně snížily o dalších 1,5 %, resp. 1,1 %. Na poklesu tržeb, který započal již ve 4. čtvrtletí 2022 a skončil ve 4. čtvrtletí 2023, mělo zásadní podíl odvětví dopravy a skladování. Poptávka se ovšem snižovala i ve většině ostatních odvětví služeb. Na konci roku 2023 došlo ke stabilizaci, když se mezikvartální pokles tržeb zastavil (+0,4 %), v samotné dopravě a skladování ale poptávka dále slábla. Celkové tržby ve službách za svým vrcholem z období předpandemické konjunktury (2. čtvrtletí 2019) po většinu loňského roku mírně zaostávaly, ve 4. čtvrtletí o necelé 1 %³⁸.

Za celoročním poklesem tržeb ve službách stála loni hlavně doprava a skladování.

Tržby ve službách se v roce 2023 (po svižném růstu v předchozích dvou letech) snížily o 1,6 % (meziročně klesaly od 2. čtvrtletí 2023). Na tom měla zcela zásadní vliv slabá poptávka v klíčovém odvětví dopravy a skladování (celoroční pokles o 8,4 %, příspěvek k vývoji služeb -2,6 p. b.). Z toho ve skladování (vč. vedlejších činností v dopravě) se tržby propadly o rekordních 11,4 %³⁹. K hlubokému poklesu došlo i v pozemní a potrubní dopravě (-8,0 %). Recese v průmyslu, stavebnictví i obchodu doprovázená poklesem obrátu zahraničního obchodu⁴⁰ se odrazila v nižších přepravních výkonech silniční i železniční nákladní dopravy⁴¹. Pozitivně se naopak v tržbách pozemní dopravy projevil mírný růst výkonů osobní železniční dopravy spojený s výraznějším posílením přeshraniční dopravy, ale i s rozvojem regionální dopravy (modernizace tratí, zapojování nových oblastí do systémů integrované dopravy). Meziročně vzrostly i výkony pravidelné veřejné autobusové dopravy (stejně jako v ostatních druzích osobní dopravy však zaostaly za „předcovidovou“ úrovní). Pokračující zotavování příjezdového cestovního ruchu podpořilo tržby v letecké dopravě (+5,1 %). Mírně se zvýšily rovněž tržby ve vodní dopravě. Naopak poštovní a kurýrní činnosti utrhly meziročně o 3,3 % méně. Výkon zde částečně i vlivem slabší poptávky po internetových prodejkách klesl druhý rok v řadě, oproti roku 2019 však byl o téměř osminu vyšší.

Přepravní výkony osobní dopravy rostly, v nákladní dopravě klesaly.

Propad tržeb pracovních agentur pokračoval, cyklický útlum poptávky nastal i ve většině dalších podnikových služeb.

V odvětví administrativní a podpůrné činnosti tržby za loňský rok velmi mírně vzrostly (+0,8 %). Zásadní roli zde měly cestovní agentury a kanceláře, jimž za loňský rok tržby vzrostly o rovných 16 % (a poprvé lehce překonaly úroveň z roku 2019) a kompenzovaly tak klesající tržby v ostatních dílčích odvětvích (navázaných primárně na poptávku ze strany podniků). U nich se projevil především nižší výkon pracovních agentur (-13,8 %, za dva roky -22,4 %)⁴². Mírnější cyklický útlum poptávky pak nastal v oblasti pronájmu a operativního leasingu (-3,5 %), kde nejvíce klesaly tržby za stroje, zařízení a nákladní automobily, ale rovněž za výrobky pro osobní potřebu a převážně pro domácnost. Tlak na snižování nákladů i rozvoj digitalizace vyústily ve slabší poptávku po úklidových činnostech či po bezpečnostních a pátracích činnostech.

Tržby v ubytování loni nadále rostly, celoroční poptávka v tuzemském cestovním ruchu ale stále plně nedosáhla úrovně z roku 2019.

Rozvíjející se cestovních ruch se odrazil i ve výkonu odvětví ubytování, stravování a pohostinství, kde se loni tržby navýšily o 2,5 %. Stejně jako v roce 2022, rostla i loni svižněji poptávka v ubytování (+3,0 %), kde těžila z častějších příjezdů zahraničních hostů. Především díky nim se celková poptávka v tuzemském cestovním ruchu dynamicky zvyšovala druhým rokem v řadě. Celoroční počet všech přenocování v hromadných ubytovacích zařízeních v ČR se však ani loni plně nedorovnal rekordní úrovni z roku 2019

³⁷ Bez obchodu, peněžnictví, pojišťovnictví, vědy, výzkumu a veřejných služeb. Všechny údaje za tržby ve službách jsou ve stálých cenách, meziroční data jsou očištěna o kalendářní vlivy, mezičtvrtletní jsou očištěna o sezónní vlivy (včetně vlivu počtu pracovních dnů).

³⁸ Z hlavních odvětví za svým předkrizovým maximem zaostávaly tržby ve 4. čtvrtletí 2023 nejvíce v ubytování, stravování a pohostinství (-19,4 %) a v administrativních a podpůrných činnostech (-12,3 %). Naproti tomu tuto úroveň překonaly zejména informační a komunikační činnosti (+5,5 %) a profesní, vědecké a technické činnosti (+1,8 %).

³⁹ Ve srovnání s rokem 2019 však zde byly tržby stále znatelně vyšší (o 8,3 %).

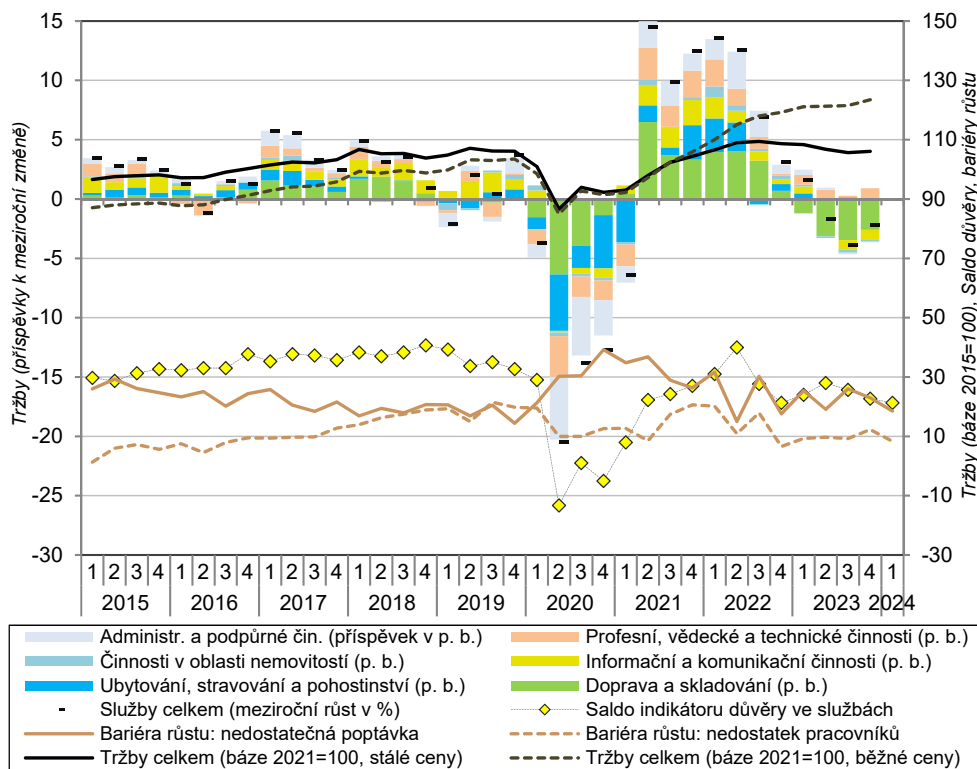
⁴⁰ Obrát zboží zahraničního obchodu ve stálých cenách (dle metodiky národního účetnictví) se loni ve 3. čtvrtletí meziročně snížil o 2,3 %, v následujícím kvartálu se prohloubil na 2,7 %.

⁴¹ Dle aktuálních dat se v roce 2023 meziročně snížily přepravní výkony (v tkm) v nákladní dopravě na železnici o 5,1 %, na silnici o 1,5 %. V obou případech se ukázal jako klíčový pokles poptávky po vnitrostátní dopravě.

⁴² K poklesu tržeb zde došlo i při vysokém růstu počtu pracujících cizinců v ČR. Na něm se v posledních dvou letech významně podíleli uprchlíci z Ukrajiny. Vzhledem ke statusu dočasné ochrany, který byl těmto osobám přiznán, je jejich zaměstnávání v tuzemsku administrativně jednodušší (oproti ostatním skupinám migrantů z tzv. třetích zemí) a ti tak mohou snáze nalézt práci „napřímo“ (bez zprostředkovatele). Kromě výše uvedeného se na poklesu tržeb může podílet i snížená poptávka po agenturních pracovních ze strany klíčových výrobních odvětví procházejících recesí (např. průmyslu).

(o 1,8 %, z toho u nerezidentů zaostal o celých 14 %)⁴³, zčásti také kvůli zkracující se délce pobytů. Segment stravování a pohostinství více ovlivňovala stále slábnoucí kupní síla tuzemských domácností a tržby zde loni meziročně posílily jen o 2,3 %.

Graf č. 7 Příspěvky dílčích odvětví k meziroční změně tržeb ve službách* (reálně, v p. b.), celkové tržby ve službách* (báze 2021=100, pravá osa), saldo důvěry podnikatelů ve službách (v p. b., pravá osa) a bariéry růstu** (v %, pravá osa)**

Poznámka: všechny údaje jsou sezónně očištěny, pouze příspěvky dílčích odvětví k růstu tržeb jsou očištěny jen o kalendářní vlivy. *Bez odvětví obchodu, peněžnictví, pojišťovnictví, vědy, výzkumu a veřejných služeb. **Zahrnuje i finanční sektor. Saldo důvěry podnikatelů i bariéry růstu vyjadřují stav v prvním (bariéry růstu), resp. ve druhém měsíci daného čtvrtletí (saldo důvěry). Podniky mohly uvést více hlavních bariér současně. Zdroj: ČSÚ, Eurostat

Rostoucí poptávku po profesních, technických a vědeckých činnostech nadále táhly hlavně architektonické a inženýrské služby.

Přestože meziroční růst tržeb v profesních, vědeckých a technických činnostech loni druhý rok zvolnil (na 3,1 %), proti poklesu celkových tržeb ve službách působil ze všech odvětví nejvíce (+0,7 p. b.). Navzdory potížím ve stavebnictví přispěly k růstu tržeb celého odvětví nejvíce architektonické a inženýrské činnosti (kde se zvýšily o 2,8 %). Mírný růst tržeb registrovaly i další sofistikovanější služby pro podniky (právní a účetnické činnosti, činnosti vedení podniků a poradenství v oblasti řízení). Po slabším roku 2022 loni mírně ožila poptávka v oblasti reklamy (+4 %), v kontrastu s tím pokračoval pokles v oblasti průzkumu trhu a veřejného mínění (-4 %). Velmi mírný růst tržeb zaznamenaly loni ostatní profesní, vědecké a technické činnosti⁴⁴ (+1,5 %), oproti roku 2019 nicméně zaostaly o 5,8 %.

Růst tržeb v dlouhodobě prosperujících informačních a komunikačních činnostech se zastavil.

V tradičně dynamickém odvětví informační a komunikační činnosti se loni tržby meziročně snížily o 1,2 % (nejvíce od roku 2009). K poklesu přispěly zejména nižší tržby za vydavatelské činnosti (-5,0 %), nejvíce klesl ovšem výkon tzv. filmového a hudebního

⁴³ Z toho ve 4. čtvrtletí 2023 byl oproti úrovni z roku 2019 počet přenocování nižší o 3,4 % (u zahraničních hostů dokonce o 11,3 % nižší, u domácích byl naopak o 6,9 % vyšší). Mezi kraji překonalo v počtu přenocování tuto úroveň jen pět (nejvíce Vysočina +9%), ostatní zaostávaly (Ústecký o 12 %, Karlovarský a Praha shodně o 5 %). V celé ČR zaostala nejvíce přenocování hostů ze zemí zapojených do válečných konfliktů (Rusko o 95 %, Izrael o 63 %), ze vzdálených asijských států, zejména Číny (-74 %), Japonska (-51 %), Jižní Koreje (-29 %) a ze zemí EU nejvíce ze skandinávských států (např. Švédska -38 %). Naopak poptávka převyšovala v ČR předpandemickou úroveň u občanů všech sousedních států (Slovenska +13 %, Polska +12 %, Rakouska 11 % a Německa +2 %), z dalších významných zemí rostla nejvíce u občanů Španělska (+26 %), z mimoevropských zemí relativně nejvíce ze Spojených arabských emirátů a Saúdské Arábie.

⁴⁴ Toto dílčí odvětví, v němž hrají významnou roli drobní podnikatelé, zahrnuje především zprostředkovatelské činnosti, návrhářské, překladatelské a fotografické služby nebo činnosti stavebního dozoru.

průmyslu (-9,4 %)⁴⁵. Netradičně klesly za loňský rok tržby v činnostech v oblasti IT (zahnující např. programování či správu počítačového vybavení), a to o 0,1 %, a zejména pak v informačních činnostech⁴⁶ (o 6,8 %). V dlouhodobě rostoucí oblasti telekomunikací loni tržby vzrostly o pouhé 1 %, což bylo nejméně za posledních devět let. Po slabším roku 2022 loni ožily tržby v oblasti tvorby programů a vysílání (+4,9 %) a ve srovnání s rokem 2019 byly o více než desetinu vyšší.

Útlum maloobchodních tržeb vrcholil v polovině loňského roku. Poté již tržby mezikvartálně nepatrně rostly.

Maloobchod se po celý loňský rok potýkal s utlumenou poptávkou, jež pramenila z pokračujícího meziročního poklesu reálných příjmů domácností i slabé spotřebitelské důvěry v ekonomiku⁴⁷. Dílčí pozitivní vliv měl rostoucí počet spotřebitelů (díky příchodu uprchlíků z Ukrajiny i postupnému zotavování turismu), naopak negativně působily častější nákupy tuzemských domácností v zahraničí⁴⁸. Ve 2. čtvrtletí 2023 se tržby v maloobchodu⁴⁹ mezikvartálně snížily o 0,4 % a pokračovaly tak v poklesu posedmé v řadě (z velké části kopírovaly trend celkových výdajů domácností na konečnou spotřebu). Délka i hloubka poklesu tržeb⁵⁰ neměla ve srovnatelné časové řadě (po roce 2000) obdoby. Ve 2. pololetí již mezikvartální pokles tržeb nepokračoval, spotřebitelé se částečně adaptovali na zvýšenou cenovou hladinu zboží, jejich celková poptávka ale zůstávala slabá (i vlivem přetrvávající zvýšené míry úspor domácností). Na konci loňského roku se maloobchodní tržby reálně nacházely zhruba na úrovni ze 4. čtvrtletí 2018 (z toho u potravin dokonce na úrovni roku 2014).

Spotřeba domácností zůstala nadále utlumená a jejich důvěra v ekonomiku nízká.

Za celý loňský rok se maloobchodní tržby snížily meziročně o 4,2 % a nepatrně tak prohloubily pokles z předcházejícího roku. Na útlumu poptávky se nejvíce podílelo nepotravinářské zboží, kde se tržby snížily o nebyvalých 5,1 % (příspěvek k poklesu celého maloobchodu -2,6 p. b.). Srovnatelný a v novodobé historii rovněž nejhlubší pokles zaznamenali i prodejci potravin (-5,8 %). Z významnějších segmentů maloobchodu se zvyšovaly tržby jen za prodej pohonných hmot (+5,4 %, příspěvek +0,6 p. b.).

Poptávka po potravinářském i nepotravinářském zboží za celý loňský rok rekordně poklesla.

Meziroční pokles tržeb v maloobchodu se ve 4. čtvrtletí téměř zastavil. Příznivě se projevila vyšší poptávka po nepotravinářském zboží, zejména v rámci internetového prodeje.

Optimističtější pohled skýtá 4. čtvrtletí 2023, v němž tržby v maloobchodu meziročně fakticky stagnovaly (-0,1 %). Pozitivně se projevil růst u nepotravinářského zboží (+0,8 %), jenž se objevil poprvé za posledních sedm čtvrtletí. Byl tažen výraznějším oživením u internetových prodejků (+6,4 %)⁵¹. V rámci specializovaných prodejků⁵² rostla nejvíce poptávka po kosmetických a toaletních výrobcích (+10,0 %) a po farmaceutickém a zdravotnickém zboží (+5,1 %)⁵³. Mírný růst tržeb nastal také v prodejnách s počítačovým a komunikačním zařízením (+1,9 %), poptávka zde meziročně vzrostla poprvé za posledních sedm kvartálů. Naopak nákup řady „zbytečného“ zboží lidé dále často odkládali. Prodejci výrobků převážně pro domácnost (zahnující hlavně železářské zboží, stavebniny, barvy, sklo, potřeby pro kutily, elektro, nábytek a svítidla) tak stržili meziročně

⁴⁵ Lépe si vedl segment filmové distribuce. Dle údajů Unie filmových distributorů vzrostly loni hrubé nominální tržby provozovatelů tuzemských kin meziročně o 7,6 %. Celková návštěvnost, podobně jako počet odehraných představení, se snížily zhruba o 1 %. Ve srovnání s rekordním rokem 2019 ovšem loni stále scházela více než čtvrtina diváků.

⁴⁶ Zahnují zejména činnosti webových portálů, zpravodajských tiskových kanceláří a agentur či zpracování dat a hosting.

⁴⁷ Pesimismus tuzemských spotřebitelů se oproti podzimu 2022 (kdy byl nejvyšší od konce 90. let) sice na počátku loňského roku zmírnil, po většinu roku však kolísala ve stále výrazně negativním pásmu (důvěra domácností se nacházela zhruba o desetinu pod dlouhodobým průměrem z let 2003–2023). Obavy lidí z cenového růstu se sice loni během jara z velké části rozpustily, většina domácností ovšem stále očekávala, že jejich finanční situace (stejně jako celková hospodářská situace v Česku) se v nejbližších 12 měsících zhorší. Lidé tak proto zůstávali opatrní v oblasti plánování velkých nákupů (zejména zboží dlouhodobé spotřeby či investic).

⁴⁸ Zvláště příhodné podmínky k těmto nákupům skýtalo loňské jaro, a to díky souběhu poklesu cen pohonných hmot a velmi příhodnému kurzu koruny vůči euru i polskému zlotému a také nulové sazby DPH u některých základních potravin v Polsku.

⁴⁹ Všechna meziroční tempa tržeb za maloobchod jsou uvedena ve stálých cenách a očištěna o kalendářní vlivy, mezičtvrtletní tempa jsou očištěna o sezónní vlivy (včetně vlivu počtu pracovních dnů). Maloobchod zahrnuje odvětví CZ-NACE 47.

⁵⁰ Ve srovnání se 3. čtvrtletím 2021, kdy se objem tržeb nacházel na absolutním maximu, byla jejich úroveň ve 2. čtvrtletí 2023 o více než 10 % nižší. Srovnatelné ve shodném období klesla i kupní síla průměrných mezd.

⁵¹ V mezikvartálním srovnání se tržby za tento typ prodeje vrátily k růstu již na jaře loňského roku.

⁵² Mimo specializované prodejny rostly tržby nejvíce v malém segmentu ostatního maloobchodu s převahou nepotravinářského zboží (+9,6 %). Ten zahrnuje typicky menší provozovny orientované na prodej různorodého drobného zboží, zpravidla ve slevových akcích.

⁵³ Ty spolu s kosmetickými a toaletními výrobky představovaly jedinou oblast maloobchodu, v níž tržby loni ve 4. čtvrtletí vystoupaly reálně na maximum za celou sledovanou časovou řadu (od roku 2000).

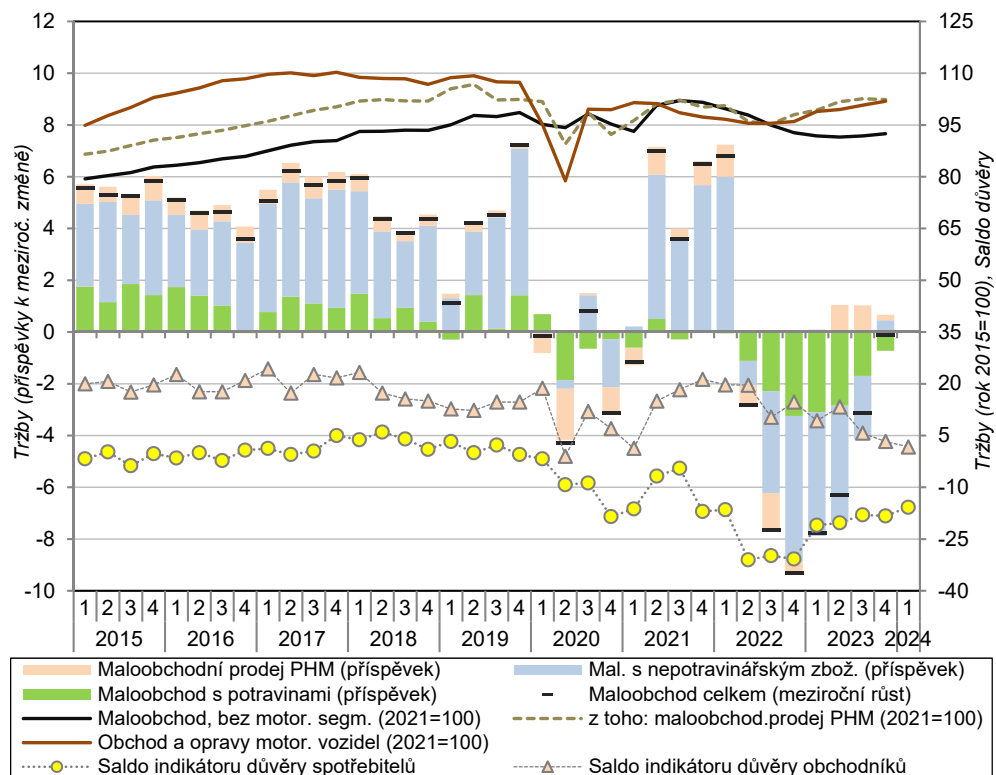
Pokles tržeb za potraviny pokračoval osmý kvartál v řadě.

o 5,3 % méně, u oděvů, obuvi a koženého zboží došlo k poklesu o 4,7 %⁵⁴, u výrobků pro kulturu a rekreaci to byl pokles o 0,3 %. Tržby za prodej potravin byly meziročně nižší o 2,2 % (pokles trval již dva roky). Poptávka se srovnatelně snižovala jak u velkých řetězců, tak u malých specializovaných prodejen (z nichž váhově nejvýznamnější sortimentní skupinu představují tabákové výrobky). Tak jako za celý loňský rok, i v jeho 4. čtvrtletí přispívaly k vývoji maloobchodu pozitivně tržby za prodej pohonných hmot (+2,0 %). Vyšší spotřebu PHM patrně zčásti stimulovala jejich příznivější spotřebitelská cena, jež meziročně klesala od března 2023.

Růst tržeb v motoristickém segmentu obchodu byl tažen hlavně vyšší poptávkou po automobilech.

Na meziročním růstu tržeb v motoristickém segmentu obchodu ve 4. čtvrtletí o 7,4 % (o 5,6 % za celý loňský rok) se podílela zejména vyšší poptávka po motorových vozidlech, což souviselo s poměrně příznivou situací celého automobilového průmyslu v Česku i EU. Tržby za obchod s díly a příslušenstvím rostly naopak jen mírně (za celý rok 2023 se dokonce snížily o 4,5 %) a za obchod, opravy a údržbu motocyklů klesly bezmála o 7 % (snižovaly se sedmý kvartál v řadě). Oproti konci roku 2019 byly loni tržby v celém motoristickém segmentu obchodu stále skoro o desetinu nižší a zaostaly ve všech jeho oborech (nejvíce v obchodu s díly a příslušenstvím).

Graf č. 8 Příspěvky dílčích odvětví k meziroční změně tržeb v maloobchodu* (reálně, v p. b.), tržby v maloobchodu a v motoristickém segmentu obchodu (reálně, úroveň roku 2021=100, pravá osa), saldo důvěry spotřebitelů i obchodníků*** (v p. b., pravá osa)**

* Tržby jsou očištěny o kalendářní vlivy. ** Tržby jsou sezónně i kalendářně očištěny.
 *** Salda důvěry jsou sezónně očištěna a vyjadřují stav ve druhém měsíci daného čtvrtletí.

Zdroj: ČSÚ

⁵⁴ K utlumené spotřebitelské poptávce za oděvy, obuvi a kožené zboží patrně přispíval i přetrvávající svižný cenový růst tohoto sortimentu (ve 4. čtvrtletí se pohyboval meziročně kolem 7 % a dosáhl maxima ze všech sledovaných segmentů maloobchodu). Oproti 4. čtvrtletí 2019 byly tržby za tento sortiment reálně o celou čtvrtinu nižší.

4. Vnější vztahy

Hodnota vývozu zboží loni celkově vzrostla jen mírně.

Celková hodnota vývozu zboží⁵⁵ v roce 2023 dosáhla 4 452,7 mld. korun, což představovalo nárůst oproti roku 2022 o 45,4 mld. (1,0 %). Vývoj v jednotlivých čtvrtletích roku 2023 byl ale značně různorodý a byl ovlivněn srovnávací základnou roku 2022 i vývojem cen⁵⁶. Celkový mírný nárůst hodnoty exportu zboží je výsledkem příznivého vývoje v první polovině roku (zejména růst o 10,8 % v 1. čtvrtletí a mírný přírůstek o 1,0 % ve 2. kvartálu). Ve 3. čtvrtletí ale export zboží meziročně klesl o 6,6 %. Ve 4. kvartálu 2023 se pokles zmírnil na 0,6 %. Hodnota vývozu se snížila o 7,4 mld. korun a dosáhla 1 138,7 mld. Podle sezónně očištěných údajů ve 4. čtvrtletí hodnota vývozu mezičtvrtletně vzrostla o 1,6 %.

Loni vývoz do EU stagnoval. Export mimo EU mírně vzrostl.

Hodnota vývozu do zemí EU za celý rok 2023 v zásadě stagnovala (růst o 3,2 mld. korun, 0,1 %), protože export začal po silném navýšení v první čtvrtině roku meziročně klesat a propadl se ve 2. pololetí dále prohloubil. Dynamika exportu do EU tak nenavázala na dvě výrazná navýšení z let 2021 a 2022. Export do zemí mimo EU loni celkově vzrostl o 41,7 mld. korun (4,9 %). U řady zemí loni vývoz celkově vzrostl jen mírně nebo stagnoval. Zejména u našich geografických sousedů se na vývoji exportu projeví změny cen elektřiny⁵⁷. Nejvíce se loni zvýšila hodnota vývozu zboží do Turecka (+17,4 mld. korun, 34,1 %), Velké Británie (+15,1 mld., 9,1 %), Francie (+11,4 mld., 5,3 %), Německa (+13,8 mld., 1,0 %), Polsko (+10,0 mld., 3,2 %), na Ukrajinu (+9,7 mld., 38,1 %), do Švýcarska (+7,0 mld., 9,4 %) a do Maďarska (+5,1 mld., 3,9 %). Naproti tomu se loni propadl export zboží na Slovensko (-32,3 mld. korun, -7,2 %), do Rakouska (-22,3 mld., -11,1 %) nebo do Ruska (-16,9 mld., -52,3 %). Hlubší pohled na menší obchodní partnery ukazuje pokračující prudký růst vývozu do Ázerbájdžánu (+1,4 mld. korun, 49,7 %) a výrazné navýšení exportu do Indonésie (+1,6 mld., 74,0 %). V samotném 4. čtvrtletí 2023 se vývoz do Evropské unie meziročně propadl o 20,0 mld. korun (-2,2 %). Naopak hodnota zboží vyvezeného mimo EU vzrostla (+12,4 mld. korun, 5,4 %). Nejvíce se meziročně snížila hodnota vývozu do Německa (-15,2 mld. korun, -4,5 %) a Rakouska (-7,5 mld., -15,2 %). Pokles byl zaznamenán také u exportu do Španělska (-3,4 mld. korun, -10,0 %), na Slovensko (-2,9 mld., -2,5 %), do Itálie (-2,4 mld., -5,0 %), do Ruska (-2,2 mld., -36,0 %) nebo Nizozemska (-2,0 mld., -5,2 %). Naopak vývoz do Turecka (+4,9 mld., 32,3 %), Polsko (+4,6 mld. korun, 5,8 %), Velké Británie (+4,1 mld., 9,6 %) nebo Francie (+2,5 mld., 4,4 %) meziročně vzrostl.

Vývoz většiny druhů zboží loni klesl. Celkový nárůst byl výsledkem příznivého vývoje u několika exportně významných průmyslových komodit.

Poměrně mírný nárůst hodnoty exportu byl loni ovlivněn protichůdným působením vývoje u mnoha artiklů, jejichž ceny se propadaly a jejichž vývoz tak klesl, a naopak oživením u řady exportně významných průmyslových komodit. Nejvíce se loni zvýšila hodnota vývozu motorových vozidel (+183,8 mld. korun, 17,6 %), elektrických zařízení (+42,4 mld., 10,2 %), strojů a zařízení (+25,9 mld., 5,2 %) a potravinářských výrobků (+18,4 mld., 12,4 %). Dařilo se také vývozcům ostatních dopravních prostředků (+8,2 mld. korun, 12,5 %). Export většiny druhů zboží ale loni klesl, nejvíce se spolu s cenami propadl vývoz elektřiny, plynu, páry a klimatizovaného vzduchu (-67,4 mld. korun, -56,5 %), základních kovů (-35,4 mld., -18,2 %), chemických látek a výrobků (-29,2 mld., -12,4 %), dřeva a výrobků z něj (-15,4 mld., -25,6 %), ropy a zemního plynu (-13,2 mld., -98,5 %) a produktů lesnictví a těžby dřeva (-10,9 mld., -43,8 %). Silně klesl také export počítačů, elektronických a optických přístrojů (-24,4 mld., -5,9 %) a výraznější pokles byl zaznamenán také u vývozu služeb sběru, likvidace a zpracování odpadu (-8,0 mld., -17,0 %), koku

⁵⁵ Údaje za zahraniční obchod se zbožím od roku 2020 jsou přepočítávány aktualizovanou metodou založenou na vyšší míře detailu, viz <https://www.czso.cz/csu/czso/aktualizace-metody-propoctu-zahranicni-obchod-se-zbozim>. Není-li uvedeno jinak, jsou všechny údaje sezónně neočištěné a v běžných cenách.

⁵⁶ Ceny vývozu zboží loni klesly o 0,7 % a v samotném 4. čtvrtletí byly meziročně nižší o 2,2 %. Mezičtvrtletně ceny vývozu vzrostly o 0,6 %. Ceny ostatních surovin se loni propadly o 18,6 % a minerálních paliv o 0,9 %. Ve 4. čtvrtletí ale ceny minerálních paliv meziročně klesly o 13,7 %.

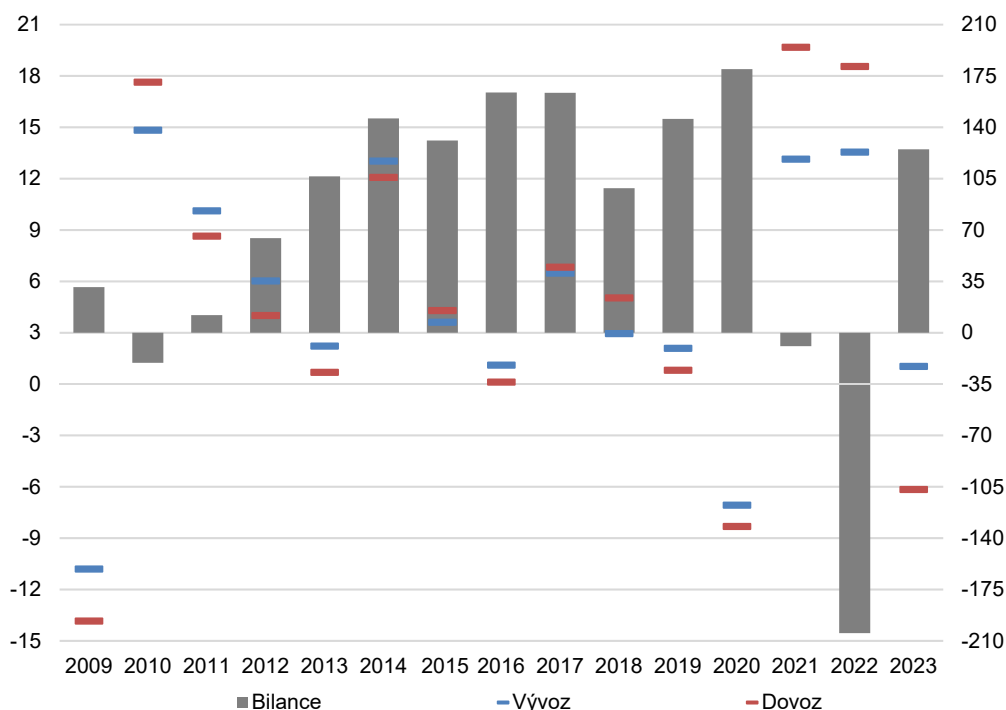
⁵⁷ V roce 2022 v souvislosti s prudkým nárůstem cen hodnota vývozu elektřiny, plynu, páry a klimatizovaného vzduchu do Německa vzrostla o 38,7 mld. korun a loni se propadla o 30,8 mld. V případě Slovenska po přírůstku o 15,6 mld. korun následoval loni propad o 30,9 mld. Podobně export elektřiny do Rakouska v roce 2022 vzrostl o 8,9 mld. korun a loni klesl o 9,1 mld.

a rafinovaných ropných produktů (−7,3 mld., −12,5 %), produktů zemědělství a myslivosti (−6,3 mld., −10,2 %), kovodělných výrobků (−6,2 mld., −2,3 %), nebo ostatních nekovových minerálních výrobků (−6,1 mld., −6,8 %).

Ve 4. čtvrtletí se vývoz většiny druhů zboží snížil.

V 4. čtvrtletí meziročně klesl vývoz většiny komodit. K celkovému meziročnímu poklesu exportu nejvíce přispěl propad hodnoty exportu elektřiny, plynu, páry a klimatizovaného vzduchu (−16,7 mld. korun, −56,7 %), počítačů, elektronických a optických přístrojů (−10,2 mld., −8,8 %) a základních kovů (−5,9 mld., −14,2 %). Nižší byla také hodnota vývozu elektrických zařízení (−4,7 mld. korun, −4,0 %), ropy a zemního plynu (−4,3 mld., −98,8 %), chemických látek a přípravků (−3,5 mld., −6,2 %), strojů a zařízení (−3,4 mld., −2,6 %), koksů a rafinovaných ropných výrobků (−2,4 mld., −15,8 %), produktů lesnictví a těžby dřeva (−2,4 mld., −44,0 %), dřeva a výrobků z něj (−2,3 mld., −18,0 %) nebo ostatních nekovových minerálních výrobků (−2,2 mld., −10,0 %). Z mála druhů zboží, u kterého export vzrostl, se nejvíce meziročně zvýšil vývoz motorových vozidel (+48,5 mld. korun, 17,6 %). Výraznější přírůstek měl i vývoz potravinářských výrobků (+3,3 mld. korun, 8,1 %).

Graf č. 9 Vývoz a dovoz zboží (meziroční změna, v %) a bilance zahraničního obchodu se zbožím (v mld. korun, pravá osa)

Zdroj: ČSÚ

Dovoz se loni prudce propadl, z významné části kvůli propadu cen.

Dovoz zboží se v roce 2023 propadl o 284,3 mld. korun (−6,2 %) na 4 327,8 mld. Velký podíl na poklesu měl vývoj cen surovin a paliv⁵⁸, ale také útlum domácí spotřební i průmyslové poptávky. Podobně jako u exportu v 1. čtvrtletí 2023 import meziročně vzrostl (5,7 %). Ve zbytku roku se ale dovoz zboží výrazně propadal (−8,2 % a −11,8 % ve 2. a 3. čtvrtletí). Ve 4. kvartálu hodnota dovozu dosáhla 1 089,8 mld. korun a byla meziročně nižší o 110,9 mld. (−9,2 %). Sezónně očištěná data ukazují, že hodnota dovozu ve 4. čtvrtletí mezičtvrtletně klesla o 0,9 %, popáté v řadě. Dovoz z EU se loni snížil o 68,8 mld. korun (−2,5 %). Import zboží ze zemí mimo EU se propadl o 218,5 mld. korun (−12,0 %), na čemž měl značný podíl pokles cen řady surovin, především ropy a zemního plynu. Nejsilnější propad importu byl loni zaznamenán u Ruska (−189,5 mld. korun, −71,3 %), Číny (−49,5 mld., −8,5 %), Polska (−23,2 mld., −5,7 %), Německa (−19,7 mld., −2,0 %) a Rakouska (−18,0 mld., −13,1 %).

⁵⁸ Ceny dovozu zboží byly loni nižší o 5,7 %. Ve 4. čtvrtletí meziročně klesly o 6,1 % a mezičtvrtletně vzrostly o 1,5 %. Ceny importu minerálních paliv loni klesly o 27,7 %, ostatních surovin o 10,7 % a chemikálií o 7,9 %.

Jediný výrazný nárůst dovozu byl zaznamenán v případě Norska (+37,0 mld. korun, 75,5 %), které od loňska přebralo roli hlavního dodavatele zemního plynu místo Ruska. V samotném 4. čtvrtletí 2023 dovoz z EU meziročně klesl o 16,7 mld. korun (-2,4 %). Import ze zemí mimo EU se nadále propadal výrazněji (-94,3 mld. korun, -18,8 %). Nejvíce se meziročně propadl dovoz z Číny (-49,6 mld. korun, -27,4 %) a Norska (-21,7 mld., -53,2 %). Nižší byla také hodnota dovozu ze Spojených států (-5,3 mld., -14,3 %), z Polska (-5,0 mld. korun, -5,0 %), Ruska (-4,4 mld., -15,9 %), Rakouska (-4,2 mld., -13,0 %) nebo Německa (-3,9 mld., -1,5 %). Klesal dovoz z většiny sledovaných zemí a výraznější meziroční nárůst byl zaznamenán jen u Kazachstánu (+2,9 mld. korun, 76,3 %, stoupl především dovoz ropy a zemního plynu).

Nejvíce se loni propadl dovoz ropy a zemního plynu.

Na loňském propadu dovozu se z většiny podílel import ropy a zemního plynu (-161,4 mld. korun, -46,9 %) a dále základní kovy (-61,8 mld., -16,3 %), chemické látky a přípravky (-48,0 mld., -12,2 %) a počítače, elektronické a optické přístroje (-21,1 mld., -4,3 %). Vliv klesajících cen surovin potvrzuje i výrazný pokles hodnoty dovozu koku a rafinovaných ropných výrobků (-17,1 mld. korun, -15,9 %) elektřiny, plynu, páry a klimatizovaného vzduchu (-15,4 mld. korun, -42,1 %) nebo černého a hnědého uhlí a lignitu (-10,1 mld., -31,5 %). Značný byl rovněž pokles importu ostatních výrobků zpracovatelského průmyslu (-12,5 mld. korun, -12,2 %). Do menšiny výrobků, jejichž dovoz loni vzrostl, se řadí motorová vozidla (+71,2 mld. korun, 12,2 %), elektrická zařízení (+22,5 mld., 5,2 %), ostatní dopravní prostředky (+12,4 mld., 24,6 %) nebo potravinářské výrobky (+11,3 mld., 5,4 %). V samotném 4. čtvrtletí k celkovému meziročnímu poklesu hodnoty dovozu přispěl nejvíce propad u ropy a zemního plynu (-32,4 mld. korun, -38,7 %) a elektrických zařízení (-23,9 mld., -17,9 %). Výraznější snížení bylo zaznamenáno také u importu strojů a zařízení (-10,4 mld. korun, -9,7 %), základních kovů (-10,1 mld., -12,4 %), počítačů, elektronických a optických přístrojů (-9,2 mld., -6,8 %), chemických látek a přípravků (-8,1 mld., -8,5 %), koku a rafinovaných ropných produktů (-4,1 mld., -15,3 %), oděvů (-3,8 mld., -19,6 %), černého a hnědého uhlí a lignitu (-3,4 mld., -48,1 %) nebo ostatních výrobků zpracovatelského průmyslu (-3,4 mld., -12,0 %). Ve 4. čtvrtletí výrazně meziročně vzrostl jen dovoz motorových vozidel (+14,8 mld. korun, 9,4 %).

Ke zlepšení bilance zahraničního obchodu přispěl nejvíce obchod se zeměmi mimo EU.

Bilance zahraničního obchodu se zbožím v roce 2023 skončila přebytkem ve výši 124,9 mld. korun⁵⁹. To je meziročně o 329,7 mld. korun lepší výsledek, na kterém se projevil zejména propad cen paliv a základních surovin. Bilance dosáhla přebytku v první polovině roku (39,8 mld. korun a 36,4 mld. v 1. a 2. čtvrtletí) a ve třetí čtvrtině roku skončila v drobném deficitu (-0,2 mld.). Ve 4. čtvrtletí 2023 bilance zahraničního obchodu se zbožím dosáhla přebytku 48,9 mld. korun a meziročně se tak zlepšila o 103,5 mld. Sezónně očištěné údaje potvrzují, že po mírném mezičtvrtletním zhoršení ve 3. čtvrtletí se bilance výrazně zlepšila. Loni se celkově zlepšila bilance zahraničního obchodu se zbožím s EU (+72,1 mld. korun) i se zeměmi mimo Unii (+260,2 mld.). Nejvíce loni působil ve směru zlepšení bilance obchod s Ruskem (+172,7 mld. korun), Čínou (+47,1 mld.), Polskem (+33,2 mld.), Německem (+33,4 mld.), Tureckem (+18,5 mld.), Francií (+17,6 mld.), Ukrajinou (+14,1 mld.), Velkou Británií (+11,5 mld.), Belgií (+10,3 mld.) a Itálií (+10,2 mld.). Prudce se naopak loni zhoršila bilance obchodu s Norskem (-39,6 mld. korun) a se Slovenskem (-36,6 mld.).

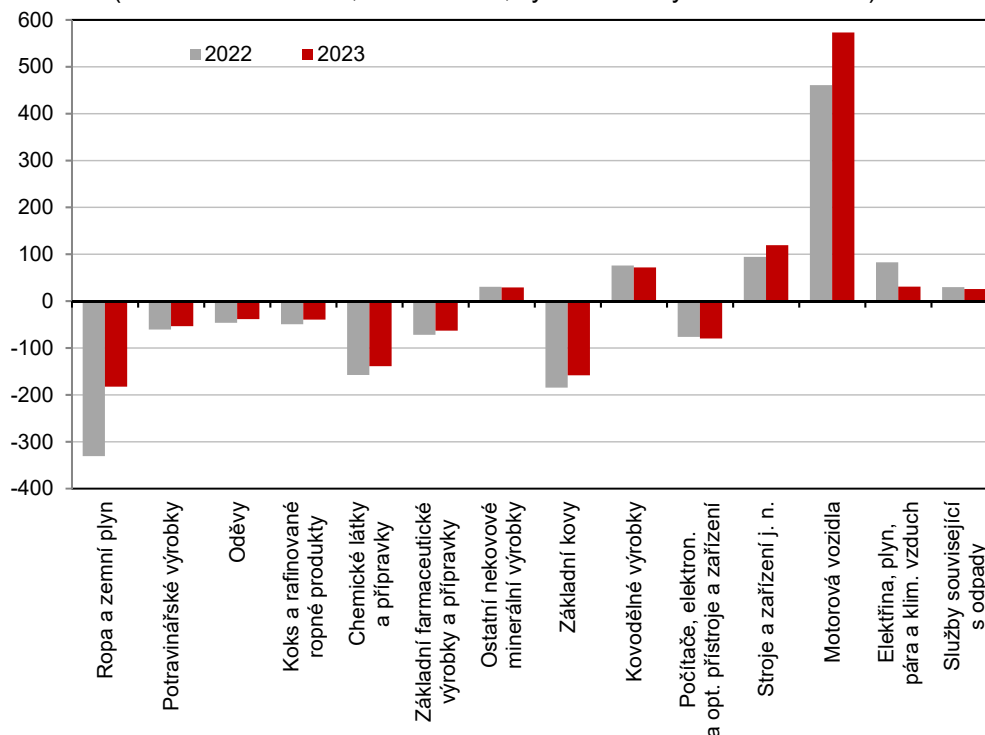
Přebytek bilance obchodu se zeměmi EU se ve 4. čtvrtletí zlepšil jen mírně.

Ve 4. čtvrtletí se na meziročním zlepšení bilance zahraničního obchodu se zbožím z naprosté většiny podílel obchod se zeměmi mimo EU (+106,6 mld. korun), zatímco v případě obchodu s Evropskou unií se kladné saldo mírně snížilo (-3,3 mld.). Nejvíce se meziročně zlepšila bilance obchodu s Čínou (+49,9 mld. korun), Norskem (+20,7 mld.) a Polskem (+9,7 mld.). Lepší byl výsledek zahraničního obchodu také v případě Velké Británie (+6,5 mld.), Turecka (+5,9 mld.), Francie (+4,6 mld.), Ukrajiny (+4,4 mld.), Spojených států (+4,3 mld.) nebo Japonska (+3,2 mld.). Na výše citovaném vývoji bilance

⁵⁹ Pohled na vývoj v posledních deseti letech ukazuje, že v letech 2014–2017 a 2019–2020 bylo kladné saldo bilance zahraničního obchodu se zbožím vyšší.

s EU se projevilo meziroční zhoršení kladného salda obchodu s Německem (-11,4 mld. korun), Slovenskem (-4,6 mld.), Španělskem (-4,3 mld.) nebo Rakouskem (-3,3 mld.). Z mimounijních zemí měl výraznější příspěvek ve směru zhoršení celkové bilance zejména obchod s Kazachstánem (-2,8 mld. korun).

Graf č. 10 Bilance zahraničního obchodu se zbožím ve statistice zahraničního obchodu (kumulace roku 2023, v mld. korun, vybrané oddíly klasifikace CPA)

Zdroj: ČSÚ

Loni se nejvíce zlepšila bilance obchodu s ropou a zemním plynem a s motorovými vozidly.

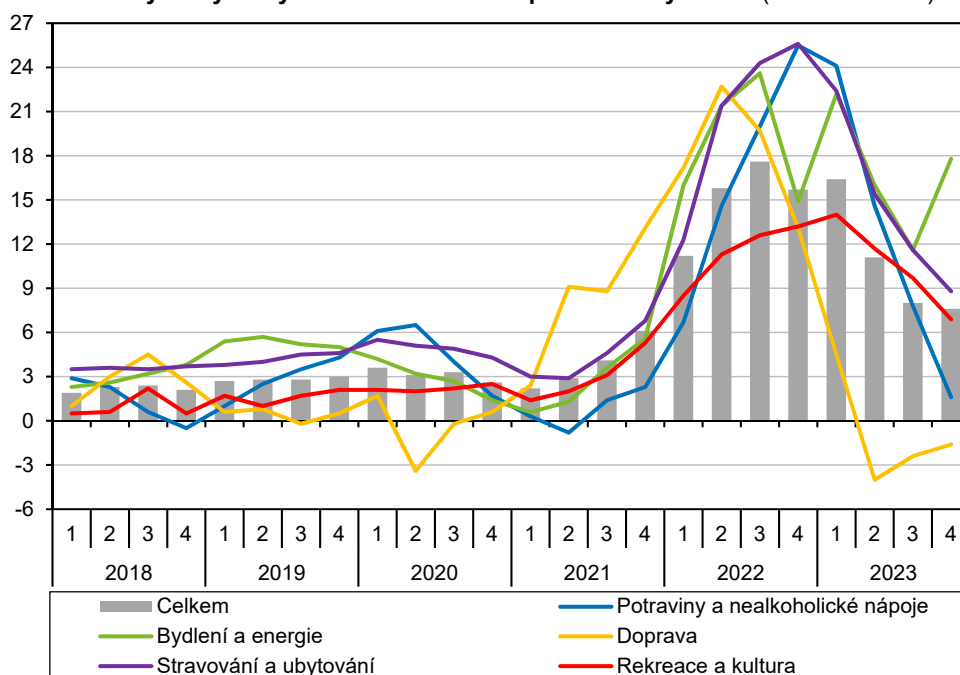
Na loňském mohutném zlepšení bilance mělo největší podíl poklesem cen ovlivněné zmírnění deficitu obchodu s ropou a zemním plynem (+148,2 mld. korun) a zlepšení přebytku obchodu s motorovými vozidly (+112,6 mld.) související s pokračujícím oživením v odvětví. Silně ve směru zlepšení loni působila také bilance obchodu se základními kovy (+26,4 mld. korun), stroji a zařízeními (+24,7 mld.), chemickými látkami a přípravky (+18,8 mld.), elektrickými zařízeními (+20,0 mld.), ostatními výrobky zpracovatelského průmyslu (+12,2 mld.), koksem a rafinovanými ropnými výrobky (+9,8 mld.), základními farmaceutickými výrobky a přípravky (+8,6 mld.), pryžovými a plastovými výrobky (+7,7 mld.), oděvy (+7,5 mld.), černým a hnědým uhlím a lignitem (+7,3 mld.), potravinářskými výrobky (+7,1 mld.), papírem a výrobky z něj (+7,1 mld.) nebo rudami (+6,3 mld.). U většiny komodit se bilance meziročně zlepšovala. Silnými výjimkami byl obchod s elektřinou, plynem, párou a klimatizovaným vzduchem (-51,9 mld. korun), produkty lesnictví a těžby dřeva (-11,1 mld.), produkty zemědělství a myslivosti (-10,1 mld.) a dřevo a výrobky z něj (-7,9 mld.). V samotném 4. čtvrtletí se nejvýrazněji meziročně zlepšovala bilance obchodu s motorovými vozidly (+33,7 mld. korun), ropou a zemním plynem (+28,1 mld.) a elektrickými zařízeními (+19,2 mld.). Příznivě na bilanci působil také obchod se stroji a zařízeními (+7,0 mld. korun), oděvy (+4,6 mld.), chemickými látkami a přípravky (+4,5 mld.), základními kovy (+4,3 mld.), základními farmaceutickými výrobky a přípravky (+4,1 mld.) nebo ostatními výrobky zpracovatelského průmyslu (+3,2 mld.) Ve směru meziročního zhoršení bilance ve 4. čtvrtletí nejvíce působilo zhoršení salda u elektřiny, plynu, páry a klimatizovaného vzduchu (-13,7 mld. korun).

5. Ceny

Celková cenová hladina loni silně rostla.

Za celý rok 2023 celková cenová hladina v ekonomice měřená deflátořem HDP vzrostla o 8,6 %. Ceny spotřeby byly vyšší o 8,2 %, přičemž u spotřeby domácností růst oslabil na 9,3 % a cenová hladina statků spotřebovávaných sektorem vládních institucí vzrostla o 5,8 %. Ve srovnání se zbytkem ekonomiky mírněji rostly ceny kapitálových statků (4,2 %). Ceny dovozu zboží a služeb se loni propadly výrazněji než ceny exportu, což vedlo ke zdatelně kladným směnným relacím, které dosáhly 102,7 %. Ve 4. čtvrtletí 2023 cenová hladina meziročně stoupla o 6,0 %, nejmírněji od konce roku 2021. Ceny spotřeby byly meziročně vyšší o 5,0 %, z toho u domácností o 6,0 % a vlády o 2,5 %. Růst cen kapitálových statků ve 4. čtvrtletí posílil na 3,5 %. Směnné relace zůstaly kladné a dosáhly 102,5 %. Směnné relace zahraničního obchodu se zbožím přitom dosáhly 102,0 %, zatímco u služeb to bylo 105,2 %. Mezičtvrtletně se celková cenová hladina ve 4. čtvrtletí neměnila. U spotřeby došlo k nárůstu o 0,4 % a kapitálové statky zdražily o 3,6 %. Mezičtvrtletní směnné relace byly ale záporné a dosáhly 98,4 %.

Graf č. 11 Ceny ve vybraných oddílech indexu spotřebitelských cen (meziročně v %)

Zdroj: ČSÚ

Meziroční růst spotřebitelských cen v průběhu roku zpomaloval.

Meziroční růst spotřebitelských cen v průběhu roku 2023 postupně zpomaloval (16,4 %, 11,1 % a 8,0 % v 1., 2. a 3. čtvrtletí) a závěr roku nebyl výjimkou. Ve 4. čtvrtletí 2023 index spotřebitelských cen meziročně vzrostl o 7,6 %. Meziroční dynamika naprosté většiny oddílů spotřebního koše zpomalila ve srovnání se 3. kvartálem. Výjimkou bylo bydlení, voda energie a paliva, kde se projevila srovnávací základna konce roku 2022, kdy byl do výpočtu inflace zahrnut úsporný tarif a skokově tak klesly ceny energií. Zmírnil se také propad cen dopravy. K meziročnímu růstu spotřebitelských cen ve 4. čtvrtletí 2023 nejvíce přispívalo bydlení a energie, rekreace a kultura, stravování a ubytování a alkoholické nápoje a tabák. Prudce poklesl vliv potravin a nealkoholických nápojů, které cenový růst stimulovaly v předchozích čtvrtletích. Meziročně klesaly jen ceny dopravy. Mezičtvrtletně se spotřebitelské ceny ve 4. kvartálu snížily o 0,4 %. Za celý rok 2023 dosáhl nárůst spotřebitelských cen 10,7 %. Oproti roku 2022 přírůstek zmírnil o 4,4 p. b. Nejvíce k celkovému navýšení cen přispěl vývoj u cen bydlení a energií, potravin a nealkoholických nápojů, rekreací a kultury a stravování a ubytování. Loni klesly pouze ceny dopravy.

Na rozdíl od zbytku cen ve spotřebitelském koši u bydlení a energií došlo v závěru roku ke zrychlení meziročního růstu.

Jak již bylo zmíněno, ceny bydlení a energií byly ve 4. čtvrtletí jediným oddílem spotřebního koše, u kterého došlo ke zrychlení meziročního růstu cen. Přírůstek dosáhl 17,8 %. Mírnější bylo meziroční navýšení nájemného z bytu (7,5 %), běžné údržby a oprav (6,2 %), imputovaného nájemného⁶⁰ (0,3 %) a stejný zůstal přírůstek cen za ostatní služby související s bydlením (15,3 %). Vlivem srovnávací základny konce roku 2022 ale v loňském 4. čtvrtletí prudce posílil nárůst cen elektrické a tepelné energie, plynu a ostatních paliv (47,1 %). Mezičtvrtletně se ceny bydlení, vody, energie a paliv snížily o 0,4 %. Za celý rok 2023 cenový nárůst v tomto oddílu činil 16,8 %. Z naprosté většiny za tím stálo navýšení cen energií a paliv (37,2 %), vyšší byly ale také ceny ostatních položek.

Meziroční růst cen potravin ve 4. čtvrtletí výrazně zpomalil.

Ve 4. čtvrtletí dál výrazně zpomaloval meziroční růst cen potravin a nealkoholických nápojů (v prosinci už došlo k poklesu) a za celý kvartál přírůstek dosáhl 1,6 %. Mírnější byl meziroční nárůst cen pekárenských výrobků a obilovin (3,0 %), zeleniny (16,6 %), ovoce (8,2 %), cukru a souvisejících výrobků (4,4 %) i ostatních potravinářských výrobků (7,0 %). Z růstu do poklesu se ve 4. čtvrtletí dostal vývoj cen masa (-1,5 %) a mléka, sýrů a vajec (-7,0 %). V hlubokém poklesu setrvaly ceny olejů a tuků (-10,0 %). Mezičtvrtletně se ceny potravin a nealkoholických nápojů snížily o 1,4 %. Za celý rok 2023 vzrostly ceny potravin a nealkoholických nápojů o 11,5 % a přírůstek se tak oproti roku 2022 zmínil o 5,2 p. b. Za poslední dva roky tak ceny v tomto oddílu vzrostly o 30,1 %. Loňské navýšení cen potravin a nealkoholických nápojů nejvíce ovlivnily ceny pekárenských výrobků a obilovin (13,6 %), masa (7,7 %), mléka, sýrů a vajec (10,6 %) a zeleniny (21,5 %).

Solidní zůstal přírůstek cen u různých služeb.

Mezi oddíly spotřebitelského koše, které ve 4. čtvrtletí nejvíce přispívaly k celkovému růstu spotřebitelských cen, patřily i rekreace a kultura, jejichž ceny meziročně vzrostly o 6,9 %. Největší podíl na tomto nárůstu měly ceny dovolených s komplexními službami (9,7 %) a rekreační a kulturní služby (8,6 %). Mezičtvrtletně se ceny rekreací a kultury snížily o výrazných 3,6 %. Tento oddíl patřil k výrazným hybatelům cenového růstu i z pohledu celého roku 2023. Ceny zde se loni celkově zvýšily o 10,5 %, především pod vlivem dovolených s komplexními službami (15,3 %). Také ceny stravování a ubytování ve 4. čtvrtletí stejně jako po celý rok 2023 významně promlouvaly do meziroční spotřebitelské inflace. Jejich meziroční přírůstek ve 4. čtvrtletí zpomalil na 8,8 %, ale mezičtvrtletně dál poměrně výrazně rostly (1,1 %). Za celý rok 2023 se ceny stravování a ubytování zvýšily o 14,2 %. Stabilně silný vliv na meziroční růst spotřebitelských cen si držely ceny alkoholických nápojů a tabáku. Ty ve 4. čtvrtletí meziročně vzrostly o 5,9 %, mezičtvrtletně klesly o 0,3 % a za celý rok byly vyšší o 6,6 %.

Meziroční dynamika cen odívání a obuvi zpomalovala.

U cen odívání a obuvi stejně jako u bytového vybavení a zařízení domácnosti v roce 2022 došlo k prudkému růstu cen poháněného obnovenou poptávkou spotřebitelů. V průběhu loňského roku zde ale docházelo k postupnému útlumu meziroční dynamiky cen. Odívání a obuv ve 4. čtvrtletí meziročně zdražily o 7,1 % a mezičtvrtletně o 3,9 % a ceny bytového vybavení a zařízení byly meziročně vyšší o 2,7 % a mezičtvrtletně stagnovaly. Za celý rok 2023 vzrostly ceny odívání a obuvi o 11,1 % (zmírnění oproti roku 2022 o 7,5 p. b.) a bytového vybavení, zařízení domácnosti a oprav o 7,6 % (-4,4 p. b.). Také ceny ostatního zboží a služeb⁶¹ v posledních dvou letech výrazně rostly v souvislosti s postpandemickým oživením poptávky a jejich meziroční dynamika ve 4. čtvrtletí 2023 oslabil na 5,5 %. Mezičtvrtletně byly vyšší o 0,3 % a za celý rok 2023 vzrostly o 9,4 %. Výrazný cenový růst si po celý rok 2023 udržovaly méně váhově

⁶⁰ Imputované nájemné vyjadřuje náklady vlastnického bydlení. Kromě samotných cen bydlení zahrnuje i náklady na výstavbu a renovace a další poplatky. Více na: <https://www.czso.cz/csu/czso/metodicka-poznamka-k-indexu-spotrebitelskych-cen-imputovane-najemne>.

⁶¹ Zahrnuje služby osobní péče a osobní potřeby a doplňky, sociální péči, pojištění a další finanční služby apod.

významné položky – pošty a telekomunikace (3,6 % za celý rok), zdraví (8,8 %) a vzdělávání (7,0 %).

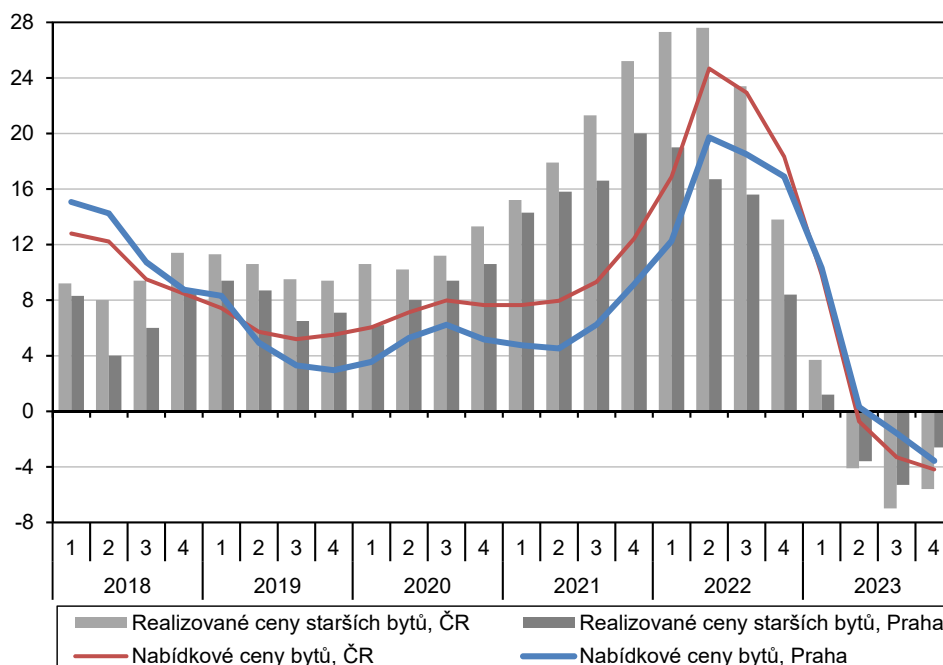
Ceny dopravy celkově loni klesly.

Ceny dopravy s výjimkou první čtvrtiny roku meziročně klesaly. Ve 4. čtvrtletí jejich pokles zmírnil na 1,6 %. Jedinou položkou v oddíle, kde ceny meziročně rostly, byly dopravní služby (7,9 %). Prohloubil se meziroční pokles cen osobních dopravních prostředků (-3,8 %). Zmírnil se ale pokles v případě nákladů na jejich provoz (-1,5 %), z toho snížení cen pohonných hmot dosáhlo 6,5 %. Mezičtvrtletně se ceny dopravy snížily o 0,3 %. Za celý rok 2023 ceny dopravy klesly o 1,0 %. Z toho ceny provozu osobních dopravních prostředků klesly o 4,1 % (pohonné hmoty -12,0 %), ceny samotných osobních dopravních prostředků prakticky stagnovaly (0,1 %) a ceny dopravních služeb byly vyšší o 12,0 %.

Meziroční růst spotřebitelských cen v EU loni postupně zpomaloval.

Harmonizovaný index spotřebitelských cen (HICP) v EU⁶² v roce 2023 vzrostl o 6,4 %. Přírůstek oproti roku 2022 zpomalil (z 9,2 %), především pod vlivem oslabení růstu cen energií a paliv, což se promítlo do mírnějšího růstu cen bydlení a energií (z 18,0 % na 3,4 %) a dopravy (z 12,1 % na 2,5 %). Mírně loni posílil růst cen potravin a nealkoholických nápojů (12,6 %), ubytování a stravování (8,4 %) a výrazněji rostly také ceny alkoholických nápojů a tabáku (7,8 %) a rekreací a kultury (6,1 %). Podle HICP nejvíce loni rostly spotřebitelské ceny v Maďarsku (17,0 %), Česku (12,0 %) a na Slovensku (11,0 %) a 10% hranici překročila dynamika cen i v Polsku (10,9 %). Nejmírněji narostly loni spotřebitelské ceny v Belgii (2,3 %), Lucembursku (2,9 %) a shodně o 3,4 % v Dánsku a ve Španělsku. Během roku meziroční růst cen v EU postupně zpomaloval až na 3,4 % ve 4. čtvrtletí. Nejvíce rostly ceny v Česku (8,4 %), Maďarsku (7,6 %) a v Rumunsku (7,4 %). Jedinou zemí, kde ve 4. čtvrtletí HICP meziročně klesl, byla Belgie (-0,6 %). Nejmírněji meziročně rostly spotřebitelské ceny v Dánsku (0,1 %) a v Nizozemsku (0,4 %). Mezičtvrtletně se HICP v EU ve 4. čtvrtletí zvýšil o 0,2 %.

Graf č. 12 Ceny nemovitostí (meziroční změna, v %)

Zdroj: ČSÚ

⁶² Oproti indexu spotřebitelských cen, který ČSÚ pro českou ekonomiku sestavuje, HICP neobsahuje imputované nájemné, což bývá zdrojem rozdílů mezi HICP a Indexem spotřebitelských cen.

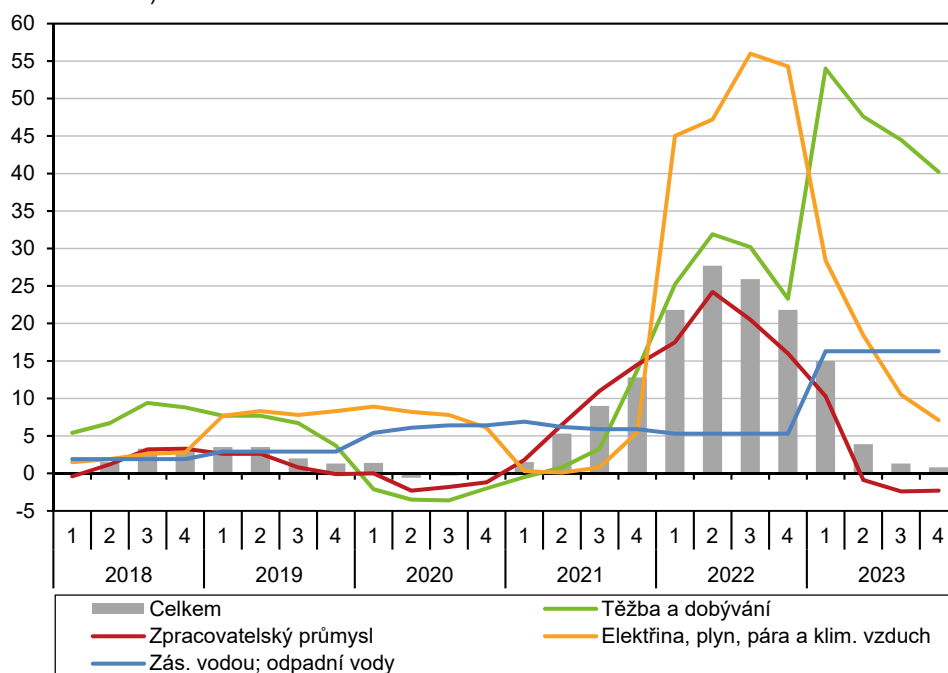
Ceny bytů meziročně klesaly.

Nabídkové ceny bytů v Česku ve 4. čtvrtletí pokračovaly v meziročním poklesu, který trval již třetí čtvrtletí a prohloubil se na -4,2 %. Mezičtvrtletně se nabídkové ceny bytů v ČR snížily o 0,4 %, počtvrté v řadě. Výrazněji se ve 4. čtvrtletí meziročně propadaly ceny bytů mimo Prahu (-4,9 %), které také popáté v řadě klesly mezičtvrtletně, a to o 0,9 %. Nabídkové ceny bytů v Praze meziročně klesly o 3,6 % a mezičtvrtletně se nezměnily. Realizované ceny starších bytů v Česku ve 4. čtvrtletí meziročně klesly o 5,6 % a pokles se tak zmírnil oproti předchozímu kvartálu. Zároveň se realizované ceny po čtyřech čtvrtletích poklesů v závěru roku 2023 opět mezičtvrtletně zvýšily (0,4 %). Mimo Prahu realizované ceny bytů meziročně klesly o 6,4 % a trval také jejich mezičtvrtletní pokles (-0,3 %). Situace v Praze se ve 4. čtvrtletí 2023 od zbytku země lišila. Realizované ceny starších bytů zde mezičtvrtletně vzrostly o 3,2 % a jejich meziroční pokles se tak zmírnil na -2,6 %. Realizované ceny nových bytů, které jsou zjišťovány pouze za Prahu, se ve 4. čtvrtletí meziročně snížily o 3,3 % a mezičtvrtletně klesly o 1,9 %.

Ceny průmyslových výrobců celý rok meziročně rostly, přírůstek ale v průběhu roku zpomaloval.

Ceny průmyslových výrobců ve 4. čtvrtletí meziročně vzrostly o 0,8 %. Jejich růst v průběhu loňska výrazně zpomaloval (15,0 %, 3,9 % a 1,3 % v 1., 2. a 3. čtvrtletí). Mezičtvrtletně se ceny průmyslových výrobců ve 4. kvartálu snížily o 0,3 %. Za celý rok 2023 ceny průmyslových výrobců vzrostly o 5,0 %. V samotném 4. čtvrtletí se na velmi vysoké úrovni udržel meziroční růst cen těžby a dobývání (40,2 %). Posílil meziroční růst cen ropy a zemního plynu (40,6 %), na 61,9 % oslabil přírůstek u černého a hnědého uhlí a lignitu a výrazná byla nadále dynamika u ostatní těžby a dobývání nerostných surovin (18,6 %), zahrnující zejména stavební hmoty. Silný meziroční růst cen těžby a dobývání po celý rok 2023 (celkem o 46,4 %) byl výsledkem zejména prudkého mezičtvrtletního navýšení v první čtvrtině roku. Ve 4. čtvrtletí ceny v této sekci mezičtvrtletně vzrostly o 0,8 %. Také u cen elektřiny, plynu, páry a klimatizovaného vzduchu v průběhu roku došlo ke zmírnění meziročního růstu až na 7,1 % ve 4. kvartálu. Mezičtvrtletně zde ceny klesly o 0,5 %. Za celý rok 2023 jejich přírůstek činil 15,8 %. Ceny zásobování vodou a služeb souvisejících s odpadními vodami ve 4. čtvrtletí stejně jako za celý loňský rok vzrostly o 16,3 %.

Graf č. 13 Ceny hlavních skupin průmyslových výrobců (meziroční změna, v %, podle klasifikace CPA)

Zdroj: ČSÚ

Ve zpracovatelském průmyslu klesaly zejména ceny surovin.

Ceny ve 4. čtvrtletí meziročně klesly u výrobků a služeb zpracovatelského průmyslu (-2,3 %). Mezičtvrtletně se ceny ve 4. kvartálu snížily o 0,3 %. V hlubokém meziročním poklesu ve 4. čtvrtletí byly ceny výrobků souvisejících se základními surovinami, jako jsou dřevo a výrobky z něj (kromě nábytku, -22,9 %), papír a výrobky z něj (-14,5 %), základní kovy (-14,5 %) nebo chemické látky a přípravky (-9,2 %). Nižší byly i ceny koksu a rafinovaných ropných výrobků⁶³. Meziroční pokles byl zaznamenán také u potravinářských výrobků (-3,1 %), pryžových a plastových výrobků (-3,0 %) nebo kovodělných výrobků (-0,5 %). Silný meziroční přírůstek se udržel u cen oprav, údržby a instalace strojů a zařízení (9,6 %) a ceny meziročně rostly také u váhově významných druhů zboží, jako jsou stroje a zařízení (6,1 %), počítače, elektronické a optické přístroje (4,8 %), motorová vozidla (3,3 %) nebo elektrická zařízení (0,8 %).

Celkově loni vzrostly ceny výrobků a služeb zpracovatelského průmyslu.

Po silném navýšení na začátku roku (10,3 % v 1. čtvrtletí) meziroční dynamika cen ve zpracovatelském průmyslu spadla do poklesu (-0,9 % a -2,4 % ve 2. a 3. kvartálu) a celkově za celý rok v této sekci ceny vzrostly o 0,9 %. Celoroční výsledek ve směru poklesu ovlivňoval zejména vývoj cen surovin a souvisejících výrobků, u kterých působila vysoká srovnávací základna roku 2022 – dřevo a výrobky z něj (kromě nábytku, -12,7 %), základní kovy (-9,4 %), chemické látky a přípravky (-9,0 %), papír a výrobky z něj (-4,2 %) nebo ceny koksu a rafinovaných ropných výrobků. Naopak výrazně rostly ceny nápojů (12,2 %) i potravinářských výrobků (8,6 %), oprav, údržby a instalace strojů a zařízení (9,5 %) strojů a zařízení (8,0 %), počítačů, elektronických a optických přístrojů (4,0 %) nebo motorových vozidel (3,7 %).

Ceny průmyslových výrobců v EU loni klesly.

Vývoj cen průmyslových výrobců v EU⁶⁴ byl loni značně rozmanitý. Po prudkém navýšení z roku 2022 (34,4 %) ceny průmyslových výrobců v EU loni celkově klesly o 2,1 %. Zatímco u některých zemí navzdory oslabení tempa ceny stále silně rostly – o 21,5 % v Maďarsku, o 17,2 % v Lucembursku a o 16,9 % na Slovensku, ve 14 zemích došlo k poklesu, nejvíce v Irsku (-25,6 %), Bulharsku (-12,5 %) a v Belgii (-9,3 %). Celkově se v EU loni propadly ceny těžby a dobývání (-6,9 %) a elektřiny, plynu, páry a klimatizovaného vzduchu (-12,7 %). Naopak ceny výrobků a služeb zpracovatelského průmyslu loni v EU mírně vzrostly (1,9 %). V samotném 4. čtvrtletí ceny průmyslových výrobců v EU meziročně klesly o 8,9 %, zatímco mezičtvrtletně mírně vzrostly (0,2 %). Meziroční pokles cen průmyslových výrobců ovlivňovaly všechny sekce – ceny těžby a dobývání byly nižší o 10,0 %, ceny výrobků a služeb zpracovatelského průmyslu o 1,6 % a ceny elektřiny, plynu, páry a klimatizovaného vzduchu o 26,0 %. Ceny průmyslových výrobců ve 4. kvartálu meziročně klesaly ve většině zemí EU s výjimkou Lucemburska (19,1 %), Slovenska (8,1 %), Slovinska (2,4 %), Česka (0,8 %) a Malty (0,8 %). Oproti tomu nejvíce se meziročně propadly ceny průmyslových výrobců v Irsku (-22,0 %), Bulharsku (-20,3 %) a Belgii (-19,2 %).

Ceny materiálů a výrobků spotřebovávaných ve stavebnictví loni rostly výrazně pomaleji než v roce 2022.

Meziroční růst cen stavebních prací v průběhu roku 2023 postupně zpomaloval a dle odhadů ve 4. čtvrtletí dosáhl 3,2 %. Mezičtvrtletně se ceny stavebních prací zvýšily o 0,6 %. Za celý rok 2023 pak ceny stavebních prací vzrostly o 6,0 % (v roce 2022 po zpřesnění o 12,4 %). Ceny materiálů a výrobků spotřebovávaných ve stavebnictví naopak ve 4. čtvrtletí meziročně klesly o 0,3 % a mezičtvrtletně byly nižší o 0,7 %. Za celý rok 2023 ceny materiálů a výrobků spotřebovávaných ve stavebnictví vzrostly v průměru o 3,8 %. To představuje prudké zpomalení ve srovnání s rokem 2022, kdy materiály a výrobky spotřebovávané ve stavebnictví zdražily o 20,7 % a materiální náklady tak byly výraznou brzdou rozvoje stavební produkce.

⁶³ Přesné hodnoty ukazatele nejsou uvedeny kvůli ochraně individuálních dat.

⁶⁴ Bez cen zásobování vodou a služeb souvisejících s odpadními vodami.

Růst cen tržních služeb se po celý rok držel na výrazné úrovni.

Ceny tržních služeb ve 4. čtvrtletí meziročně vzrostly o 4,9 % a přírůstek tak byl nejmírnější za celý rok 2023. Mezičtvrtletně se ceny ve 4. čtvrtletí zvýšily o 1,2 %. Ve směru meziročního růstu cen nejvíce působily služby v oblasti nemovitostí (meziroční přírůstek 6,7 %), služby v oblasti programování a souvisejícího poradenství (6,5 %), pozemní a potrubní doprava (3,1 %) a služby v oblasti zaměstnání (15,6 %). Významný příspěvek měl i vývoj cen úklidových služeb (12,9 %), poštovních a kurýrních služeb (11,7 %), informačních služeb (10,0 %), právních a účetnických služeb (6,8 %), reklamních služeb a průzkumu trhu (4,3 %), skladování a podpůrných služeb v dopravě (3,6 %) nebo architektonických a inženýrských služeb a technických zkoušek a analýz (2,6 %). Meziroční dynamika cen tržních služeb se držela vysoko a na rozdíl od zbytku ekonomiky v průběhu roku výrazně nezpomalovala. Šlo o projev přetrvávajícího silného nominálního růstu mezd, které u služeb tvoří klíčovou součást nákladů. Za celý rok 2023 se ceny tržních služeb zvýšily o 5,6 %. Nejvíce k tomu přispěly služby v oblasti programování a souvisejícího poradenství (růst o 8,2 %), služby v oblasti nemovitostí (6,5 %), pozemní a potrubní doprava (4,2 %) a služby v oblasti zaměstnání (22,1 %).

Ve 4. čtvrtletí se ceny zemědělských výrobců výrazně meziročně propadly.

Ceny zemědělských výrobců (včetně ryb) ve 4. čtvrtletí 2023 meziročně klesly o 14,5 % a hloubka propadu se tak téměř nezměnila oproti 3. čtvrtletí. Meziročně nižší byly ceny rostlinné (-16,5 %) i živočišné (-10,9 %) výroby. Za úrovní stejného období roku 2022 hluboce zaostávaly ceny obilovin (-36,0 %). O desítky procent se meziročně propadly ceny pšenice, žita, ječmene, ovsa i kukuřice. Ceny průmyslových plodin byly nižší o 16,7 %, z toho olejnin o více než třetinu. Naopak ceny cukrové řepy vzrostly o 14,8 %. Krmné plodiny byly meziročně dražší o 17,9 %, zelenina a zahradnické produkty o 12,5 %, brambory o 34,7 % a ovoce o 32,8 % (vliv měla zejména o více než třetinu dražší jablka). V rámci živočišné výroby ve 4. čtvrtletí meziročně stagnovaly ceny hospodářských zvířat (0,1 %), z toho ale klesaly ceny drůbeže (-6,9 %) a skotu (-3,1 %) a naopak rostly ceny prasat a selat (8,7 %). V hlubokém propadu byly naopak živočišné výrobky (-17,8 %). Mléko bylo meziročně levnější o 18,7 % a vejce o 10,8 %.

Loni klesly ceny rostlinné výroby, zatímco u živočišné výroby došlo k celkovému navýšení.

Ještě v 1. čtvrtletí ceny zemědělské výroby včetně ryb meziročně rostly (19,4 %) a následně spadly do poklesu (-8,1 % a -14,7 % ve 2. a 3. čtvrtletí). Za celý rok byly ceny zemědělské výroby nižší o 6,0 %. Pokles byl podpořen zejména vývojem cen rostlinné výroby, které klesly o 13,7 %. Velký podíl na tom mělo srovnání s rokem 2022, kdy geopolitické události vedly k prudkému zdražení klíčových plodin. I proto loni prudce klesly ceny obilovin (-20,4 %, z toho pšenice o 24,0 %) i průmyslových plodin (-21,8 %, z toho olejnin o 28,8 %). Naopak ceny zeleniny a zahradnických produktů byly loni vyšší o 15,4 %, brambor o 39,4 % a ovoce o 10,4 %. Ceny živočišné výroby v roce 2023 naopak celkově vzrostly o 7,0 %. Ceny hospodářských zvířat byly vyšší o 12,6 %, z toho prasat o 25,0 %. Ceny živočišných výrobků vzrostly o 3,3 %. Zatímco ceny mléka loni celkově spíše stagnovaly (0,5 %), u vajec došlo k navýšení o 28,6 %.

Ceny vývozu loni meziročně klesly.

Ceny vývozu zboží v roce 2023 celkově klesly o 0,7 %. Nejvíce se propadly ceny exportu ostatních surovin⁶⁵ (-18,6 %) a chemikálií (-7,2 %). Naopak prudce vzrostly ceny nápojů (16,0 %). Po meziročním navýšení v 1. čtvrtletí se ceny exportu ve zbytku roku 2023 klesaly. Ve 4. čtvrtletí 2023 byly ceny vývozu nižší o 2,2 %. Vliv kurzu koruny na meziroční vývoj cen zahraničního obchodu v závěru roku oslabil⁶⁶. Mezičtvrtletně se ceny vývozu ve 4. čtvrtletí zvýšily o 0,6 %. Ve 4. kvartálu nejvíce meziročně klesly ceny ostatních surovin (-14,7 %) a minerálních paliv (-13,7 %). Nižší byly také ceny vývozu chemikálií (-7,7 %), potravin a živých zvířat (-7,3 %) a polotovarů⁶⁷ (-6,8 %). Stejně jako v předcházejících kvartálech také ve 4. čtvrtletí prudce rostly ceny nápojů

⁶⁵ SITC 2 – suroviny nepoživatelné s výjimkou paliv.

⁶⁶ Podle údajů ČNB byl ve 4. čtvrtletí 2023 průměrný kurz koruny vůči euru 24,521 CZK/EUR. V roce 2022 to bylo 24,387 CZK/EUR. Kurz dolaru meziročně posílil. Ve 4. čtvrtletí 2022 činil průměr 23,923 CZK/USD a letos 22,820 CZK/USD.

⁶⁷ SITC 6 – tržní výrobky tříděné hlavně podle materiálu.

(11,1 %). Posílil meziroční přírůstek u cen exportu průmyslového spotřebního zboží (4,1 %) a strojů a dopravních prostředků (2,8 %).

Směnné relace byly loni výrazně kladné.

Ceny dovozu zboží se v loňském roce celkově propadly o 5,7 %. Na poklesu se projevil zejména vývoj u cen minerálních paliv (-27,7 %) a ostatních surovin (-10,7 %). V hlubokém poklesu byly také ceny dovozu chemikálií (-7,9 %). Naopak o více než pětinu (22,7 %) vzrostly ceny nápojů a tabáku. V samotném 4. čtvrtletí 2023 ceny importu meziročně klesly o 6,1 %, zatímco mezičtvrtletně vzrostly o 1,5 %. Ve 4. čtvrtletí se nejvíce meziročně snižovaly ceny dovozu minerálních paliv (-28,7 %), ostatních surovin (-9,6 %), chemikálií (-8,0 %) a polotovarů (-5,9 %). Naopak meziročně vyšší byly ceny importu nápojů a tabáku (23,9 %), průmyslového spotřebního zboží (2,3 %), potravin a živých zvířat (1,7 %), strojů a dopravních prostředků (0,3 %). Po celý rok setrávaly meziroční směnné relace zahraničního obchodu se zbožím ve výrazně kladném pásmu. Celkově za rok 2023 směnné relace dosáhly 105,3 %. V samotném 4. čtvrtletí meziroční směnné relace činily 104,2 %. Kladné směnné relace měl obchod s minerálními palivy (121,0 %), stroji a dopravními prostředky (102,4 %), průmyslovým spotřebním zbožím (101,8 %) a chemikáliemi (100,3 %). Naproti tomu záporné směnné relace měl obchod s nápoji a tabákem (89,7 %), potravinami a živými zvířaty (91,2 %), ostatními surovinami (94,4 %) a polotovary (99,0 %).

6. Trh práce

Na trhu práce postupně docházelo k částečnému ochlazení, nerovnováha mezi nabídkou a poptávkou se zmírnila. Situace na úrovni jednotlivých odvětví či podniků se ale lišila.

Přetrvávající stagnace tuzemské ekonomiky se s určitým zpožděním během loňského roku postupně projevovala i na trhu práce. Ve 2. pololetí se zaměstnanost mezikvartálně začala snižovat, s problémy se potýkal zejména průmysl. Nezaměstnanost včetně té dlouhodobé mírně rostla a současně lehce klesala nabídka volných míst, zejména méně kvalifikovaných. Narůstala velikost potenciální pracovní rezervy (z řad neaktivních osob), ta ovšem stále zůstávala omezená. Pozitivní impuls pro pracovní trh představovala postupná integrace ukrajinských uprchlíků, byť nemálo z nich pracuje na místech, na nichž plně nevyužívají svou kvalifikaci. Podniky ve snaze optimalizovat výrobní náklady stále intenzivně poptávaly zahraniční pracovníky i z dalších mimoevropských zemí. Řada odvětví zejména ve službách se stále rozvíjela a vytvářela nová pracovní místa také pro pracovníky s vyšší kvalifikací. Odlišná situace v jednotlivých odvětvích se projevuje v různorodém růstu mezd. Jeho tempo však celkově během roku mírně sláblo. Díky znatelné dezinflační tendenci v ekonomice se však meziroční pokles kupní síly mezd výrazně zmírnil a v několika významných odvětvích byl ve 4. čtvrtletí již registrován meziroční růst reálných výdělků.

Mezikvartální růst zaměstnanosti se ve druhé polovině loňského roku zastavil.

V 1. pololetí 2023 se celková zaměstnanost⁶⁸ v tuzemské ekonomice mezikvartálně ještě mírně zvyšovala a fyzický počet pracovníků vystoupal na rekordní úroveň (5,51 mil.). Ve zbývajících částech roku došlo k mírnému útlumu – zaměstnanost postupně klesla v obou navazujících kvartálech (o 0,7 %, resp. o 0,1 %) ⁶⁹, ubylo zaměstnanců i sebezaměstnaných. Na ochlazení pracovního trhu se podílely zejména průmysl a váhově významná odvětví služeb – obchod a doprava, vedle toho se zastavil růst poptávky po pracovnících ve stavebnictví. Navzdory tomu zůstal celkový počet zaměstnaných zřetelně nad úrovní z konce konjunkturního roku 2019 (+61 tis.), z velké části díky rozvoji veřejných služeb.

Za celý rok zaměstnanost mírně vzrostla. Přibýlo zaměstnanců i sebezaměstnaných.

Za celý loňský rok se zaměstnanost zvýšila o 0,8 %⁷⁰ (z toho ve 4. čtvrtletí o 0,4 %). Nová pracovní místa vznikala tradičně hlavně v zaměstnaneckých pozicích, zejména v oblastech s vyššími nároky na kvalifikaci pracovníků. Nejvíce jich přibýlo ve veřejných službách (+20 tis.)⁷¹, které postupně reagovaly na růst poptávky související zejména s dlouhodobějšími změnami ve věkové skladbě populace. Relativně nejvyššího růstu ovšem docílily profesní, vědecké, technické a administrativní činnosti (2,2 %), proti roku 2022 v nich absolutně přibýlo 8 tis. zaměstnanců. V informačních a komunikačních činnostech, které v poslední dekádě patřily mezi nejrychleji rostoucí oblasti služeb, se loni růst počtu zaměstnanců zmírnil na 1,7 % (na konci roku fakticky jen stagnoval). Jen k minimálnímu růstu došlo v uskupení obchod, doprava, ubytování a pohostinství (+0,3 %), přesto zde stavy zaměstnanců mírně převyšovaly úroveň z roku 2019. Rozvoj digitalizace se odráží v postupném snižování pracovních míst v peněžnictví a pojišťovnictví, stavy zaměstnanců zde tak klesaly čtvrtý rok v řadě. Mimo služby se po většinu loňského roku udržovala relativně vysoká poptávka po pracovnících ve stavebnictví. Zaměstnanců zde loni přibýlo o 2,1 %, jejich počet rostl třetí rok v řadě rychleji než v celé ekonomice. Naopak ve zpracovatelském průmyslu se vlivem silných nákladových tlaků i vážnoucí zahraniční poptávky projevilo postupné zhoršování situace

Zaměstnanců přibýlo nejvíce ve vzdělávání, zdravotní a sociální péči, dařilo se i většině dalších služeb. Naopak ve všech významnějších oborech zpracovatelského průmyslu došlo k poklesu.

⁶⁸ Údaje o zaměstnanosti vycházejí z pojetí národních účtů. Jsou vyjádřeny ve fyzických osobách a očištěny o sezónní vlivy. Na rozdíl od údajů z podnikové statistiky či z výběrového šetření pracovních sil (VŠPS) zahrnují např. i odhad vlivu šedé ekonomiky.

⁶⁹ V EU i samotné eurozóně mírný růst celkové zaměstnanosti loni pokračoval (ve 3. čtvrtletí činil mezikvartálně 0,2 %, ve 4. čtvrtletí 0,3 %). Horší výsledky průmyslu vyvažovaly služby – hlavně informační a komunikační činnosti, finanční a podnikové i veřejné služby.

⁷⁰ Zaměstnanost v ČR tak rostla opět pomaleji než v EU. V celé Unii se loni počet pracovníků meziročně zvýšil o 1,2 %, z jednotlivých států pak nejvíce na Maltě (o 6,5 %), v Irsku (5,4 %), Estonsku a Španělsku (shodně o 3,2 %). Německo vykázalo podobný růst jako ČR (0,7 %). Poměrně slabý růst registrovaly i další středoevropské ekonomiky – Slovensko (0,3 %), Maďarsko (0,2 %) a rovněž Polsko (+0,1 %), kde ovšem počet pracovníků svižně rostl v roce 2022 (+3,9 %). V Rumunsku, jako v jediné členské zemi, se loni zaměstnanost snížila (o 0,9 %).

⁷¹ Zahrnují odvětví Veřejná správa a obrana, vzdělávání, zdravotní a sociální péče.

zaměstnanců a zejména energeticky náročné obory stále častěji přistupovaly k rušení pracovních míst⁷² (v celém odvětví jich tak loni ubylo o 1,1 %).

K oživení drobného podnikání došlo napříč všemi hlavními odvětvími.

Po delší době se ve vývoji zaměstnanosti příznivě promítlo oživení podnikatelské činnosti. Stavby sebezaměstnaných⁷³ loni vzrostly o 2,4 % (nejvíce po roce 2010), zejména díky profesním, vědeckým, technickým a administrativním činnostem (+2 tis.). Relativně nejvíce jich pak přibýlo i v informačních a komunikačních činnostech (+8 %) a finančnictví (+5 %), a to vlivem nižší loňské základny či možným „přechodem“ ze zaměstnaneckého postavení. Aspoň mírný růst počtu drobných podnikatelů však nastal ve všech hlavních odvětvích. I tak zůstal ve 4. čtvrtletí 2023 jejich počet stále citelně pod úrovní z roku 2019 (–5 %, –36 tis. osob)⁷⁴.

Rostl počet specialistů, přibývalo zaměstnaných žen.

Výše uvedené odvětvové posuny se promítly do změny profesní skladby všech pracujících. Dle údajů z VŠPS se loni ve 4. čtvrtletí významněji meziročně zvýšil počet specialistů (+69 tis.), ale i řemeslníků a opravářů (+33 tis.). Ubylo hlavně úřednických pozic (–62 tis.), což může souviset s postupující digitalizací ve finančnictví, obchodu i ve veřejné správě. Měnily se i další strukturální charakteristiky – z rozvoje služeb profitovaly ve větší míře ženy. Jejich míra zaměstnanosti (ve věku 15 až 64 let) meziročně vzrostla o 0,7 p. b. (na 68,8 %), u mužů se naopak snížila o 0,8 p. b. (na 81,5 %). I tak stále patřila zaměstnanost mužů v ČR spolu s Nizozemskem (85,9 %) a Maltou (85,5 %) v rámci zemí EU k nejvyšším.

Počet cizinců v zaměstnaneckém postavení vystoupal na konci roku na 824 tis. Na jeho meziročním přírůstku se z poloviny podíleli Ukrajinci. Zrychlil příliv pracovníků z některých asijských států.

Dlouhodobě omezený rezervoár volných pracovních sil v Česku i silící tlak firem na optimalizaci výrobních nákladů sytily rostoucí poptávku tuzemských zaměstnavatelů po pracovnících ze zahraničí. Snadnějšímu zaměstnávání cizinců pomáhají legislativní změny snižující administrativní náročnost v této oblasti. Dlouhodobý růst přílivu zahraničních pracovníků do Česka tak pokračoval i v roce 2023. Na jeho konci bylo na MPSV registrováno 824 tis. cizinců v zaměstnaneckém postavení (meziročně o 31 tis. více), cizích státních příslušníků s živnostenským oprávněním v Česku⁷⁵ evidovalo MPO 118 tis. (+6 tis.). V obou případech sice došlo loni ve srovnání s rokem 2022 k citelnému zpomalení růstu, to však lze z velké části přičíst bezprecedentní uprchlické vlně z Ukrajiny, jež vrcholila právě předloni⁷⁶. Přesto i za loňský rok přispěli k vyššímu počtu cizinců v roli zaměstnanců celou polovinou Ukrajinci (+15,7 tis., z toho ženy +9,2 tis.), z dalších „třetích zemí“ pak Filipinci (+2,4 tis., jejichž počet vzrostl meziročně o polovinu), Indové (+1,2 tis.) a Turci (+1,1 tis.). Ze států EU přibýlo významně pouze Slováků (+2,8 tis, relativně ale jen o 1,3 %), naopak občanů Rumunska a Bulharska mírně ubylo druhý rok v řadě.

Proti rychlejšímu růstu odpracovaných hodin působilo častější využívání zkrácených pracovních úvazků, zejména ve službách.

Celkový počet odpracovaných hodin v ekonomice se loni téměř vrátil na úroveň z roku 2019. Meziročně se zvýšil o 0,6 % (srovnatelně jako celková zaměstnanost, po celý rok 2022 přitom odpracovaná doba výrazně předbíhala tempo růstu zaměstnanosti). Proti svižnějšímu růstu odpracované doby loni působilo rozšiřování zkrácených pracovních úvazků (související s rostoucí zaměstnaností žen podpořenou uprchlickou vlnou i nově zavedeným daňovým zvýhodněním zkrácených úvazků)⁷⁷. Růst odpracované doby

⁷² Z podnikových statistik plyne, že ve výrobě ostatních nekovových minerálních výrobků se evidenční počet zaměstnanců meziročně snížil o 3,4 %. Mírnější pokles nastal i ve všech ostatních váhově významnějších průmyslových oborech, včetně výroby motorových vozidel (–0,4 %).

⁷³ Z detailnějších údajů z VŠPS plyne, že počet zaměstnavatelů (podnikatelů se zaměstnanci) se loni meziročně nepatrně snížil (a pokračoval tak v nepříznivém trendu trvajícím od roku 2019). Tato početně méně významná skupina podnikatelů je v metodice národních účtů řazena do kategorie zaměstnanců.

⁷⁴ Ve zpracovatelském průmyslu a také v odvětví obchod, doprava, ubytování a pohostinství jich za poslední čtyři roky ubylo bezmála desetina. Naopak znatelně nad svou předkrizovou úroveň se nacházely počty sebezaměstnaných pouze v informačních a komunikačních činnostech (+10 %), mírně (do 2 %) potom ve stavebnictví a v oblasti nemovitostí.

⁷⁵ Mezi nimi se ve srovnání s cizinci v zaměstnaneckém postavení častěji vyskytují lidé v Česku dlouhodobě usazení (např. Vietnamci).

⁷⁶ Po odečtení všech ukrajinských občanů se za loňský rok zvýšil počet cizinců v postavení zaměstnanců o 15,0 tis. (v letech 2022 a 2021 pak o 16,7 tis., resp. 22,0 tis.). Růst u živnostníků činil za rok 2023 analogicky 3,2 tis. a rovněž v předchozích dvou letech se pohyboval mezi 3 a 4 tisíci.

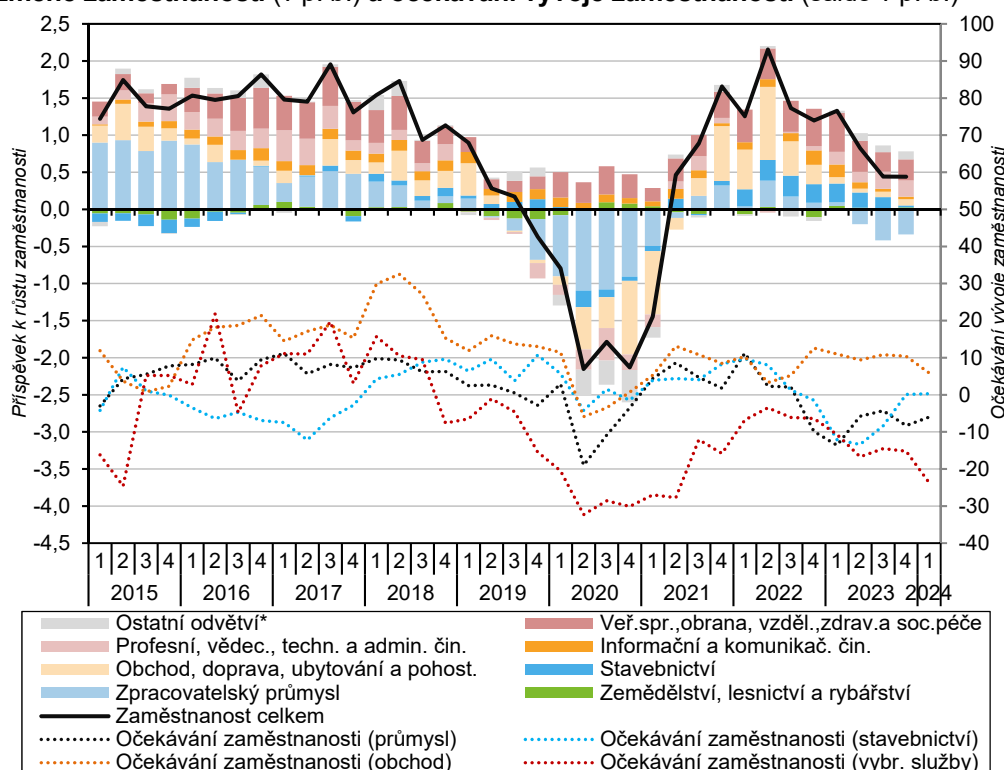
⁷⁷ Dle údajů z VŠPS za 4. čtvrtletí 2023 pracovalo v ČR mezi ženami ve věku 15 a více let na zkrácené úvazky rekordních 13,7 %. To je meziročně o 1,7 p. b. více (spolu se Slovenskem jde o nejvýraznější nárůst v rámci EU). Zastoupení těchto úvazků v ČR je ovšem stále v evropském kontextu nízké. V EU dosahovalo (29,6 %), z toho v eurozóně (34,4 %).

významněji předbíhal dynamiku zaměstnanosti jen ve zpracovatelském průmyslu, ve většině odvětví služeb tomu bylo naopak.

Hodinová produktivita práce se meziročně mírně snížila podruhé v řadě. Ve srovnání s úrovní z roku 2019 ale nezaostávala.

Hodinová produktivita práce⁷⁸ v celé ekonomice loni meziročně mírně poklesla (o 1,0 %) a snižovala se druhý rok v řadě. V obou případech stála za nepříznivým vývojem produktivita v těžebním průmyslu a energetice, která jen za loňský rok klesla skoro o pětinu. Mírněji se loni snížila produktivita ve váhově významném uskupení obchod, doprava, ubytování a pohostinství (-1,6 %), lehký pokles ale nastal ve většině odvětví služeb. Naopak ve zpracovatelském průmyslu se produktivita zvyšovala třetí rok v řadě (loni o 2,2 %), ještě déle pak trval pozitivní vývoj v informačních a komunikačních činnostech – loňský růst činil 3,8 % a byl nejvyšší ze všech hlavních odvětví. Navzdory nepříznivému vývoji v posledních dvou letech loňská produktivita práce v tuzemské ekonomice prakticky nezaostala za úrovní z konjunkturálního roku 2019 (-0,1 %). Růst produktivity ve zpracovatelském průmyslu (+7 %), informačních a komunikačních činnostech (+17 %) a finančnictví (+21 %) v tomto období tak kompenzoval poklesy v celém primárním sektoru ekonomiky, stavebnictví či v oblasti nemovitostí.

Graf č. 14 Celková zaměstnanost (meziročně v %), příspěvky odvětví k meziroční změně zaměstnanosti (v p. b.) a očekávání vývoje zaměstnanosti (saldo v p. b.)

* Těžba a energetika; Peněžnictví a pojišťovnictví; Činnosti v oblasti nemovitostí; Kulturní, zábavní a rekreační činnosti.
Poznámka: Saldo očekávání vyjadřuje rozdíl v p. b. mezi kategoriemi růst versus pokles zaměstnanosti v nejbližších třech měsících. Údaje jsou sezónně očištěny a vztahují se k druhému měsíci daného čtvrtletí.
Zdroj: ČSÚ (národní účty), Eurostat (konjunkturální průzkumy).

Očekávání podniků v oblasti zaměstnanosti se na přelomu let 2023 a 2024 zhoršila. Mírný optimismus si udržovaly obchod a stavebnictví.

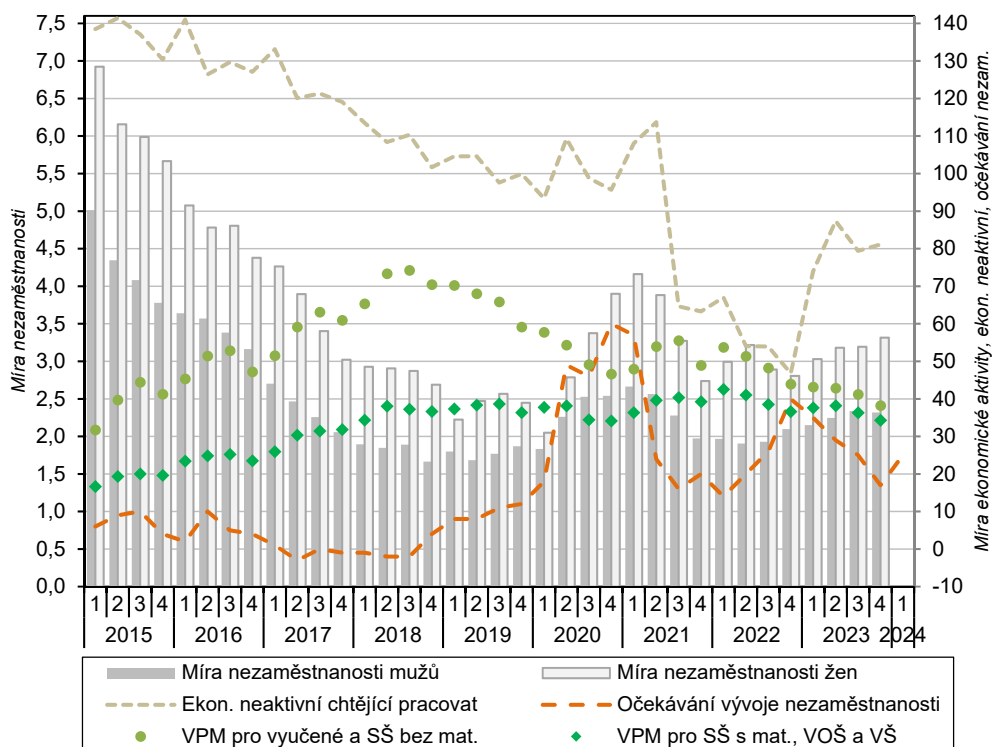
Krátkodobá očekávání podniků v celé ekonomice v oblasti zaměstnanosti se od loňského února (kdy klesla na dvouleté minimum) dočasně stabilizovala. S blížícím se koncem roku se bohužel opět začala zhoršovat, zejména ve službách i obchodu. V únoru 2024 byla očekávání nejslabší od vrcholu pandemie (březen 2021). Pesimismus převládá zejména ve službách, kde v tříměsíčním horizontu uvažovalo o propuštění pracovníků 35 % podniků, v obchodě a průmyslu shodně 13 %. Situace na úrovni dílčích odvětví v rámci průmyslu

⁷⁸ Jde o hrubý domácí produkt (ve stálých cenách roku 2015) na 1 hodinu odpracovanou zaměstnanými osobami v celé ekonomice. Na úrovni hlavních odvětví je místo HDP použita hrubá přidaná hodnota.

i služeb se odlišovala⁷⁹. Jediné z hlavních odvětví, kde se očekávání meziročně zlepšila, bylo stavebnictví – o propuštění uvažovalo jen 8 % firem (nejméně za poslední 1,5 roku), 12 % podniků oproti tomu plánovalo navyšovat zaměstnanost. Vlivem zhoršení celkových ekonomických výhledů i silného přílivu osob z Ukrajiny na tuzemský pracovní trh klesal v některých klíčových odvětvích podíl podniků, pro něž představuje nedostatek pracovní síly jednu z významných růstových bariér – nejvíce v průmyslu. Na druhou stranu ve stavebnictví šlo stále o nejvýznamnější bariéru limitující zde zhruba polovinu firem.

Graf č. 15 Obecná míra nezaměstnanosti (v %, věk 15 až 64 let), ekonomicky neaktivní osoby chtějící pracovat* (v tis.), volná pracovní místa (v tis.) a očekávání vývoje nezaměstnanosti ze strany domácností (v p. b.)**

Pozn.: Míry nezaměstnanosti jsou sezónně očištěny. VPM = volná pracovní místa (stav na konci čtvrtletí)

*Jde o osoby, které nepracují, aktivně práci nehledají, ale přitom uvádějí, že by chtěly pracovat.

**Sezónně očištěné saldo očekávání nezaměstnanosti v nejbližších 12 měsících (rozdíl mezi procentuální četností odpovědí domácností, růst a pokles vyjádřený v procentních bodech). Vztahuje se k prostřednímu měsíci daného čtvrtletí.

Zdroj: ČSÚ (VŠPS, konjunkturální průzkum), MPSV (volná pracovní místa registrovaná na úřadech práce v ČR)

Obecná míra nezaměstnanosti se mírně zvyšovala. V lednu 2024 dosáhla nejvýše za poslední dva a půl roku.

Obecná míra nezaměstnanosti⁸⁰, která po většinu roku 2022 stagnovala blízko historického minima, se vloni začala mírně zvyšovat. Tento trend pokračoval i na počátku letošního roku. V únoru činila nezaměstnanost rovná 3 %⁸¹ (nejvíce za poslední dva a půl roku), u mužů 2,5 % a žen 3,6 %. Nezaměstnanost mírně vzrostla meziměsíčně (+0,2 p. b.) i meziročně

⁷⁹ Převažující negativní očekávání zaměstnanosti vyjádřily (dle šetření z února 2024) podniky ve dvou třetinách průmyslových oborů – jak v energeticky náročných (hutnictví, výroba stavebních materiálů, kovodělný, chemický a papírenský průmysl), tak ve strojírenství a subdodavatelských oborech pro automobilový průmysl (elektrotechnika, gumárenství, plastikářství) či v řadě vesměs menších oborů, jejichž odbytí závisí z velké části na spotřebě domácností (nábytkářský, oděvní, nápojový a potravinářský průmysl). Naopak mírně pozitivní výhledy přetrvávaly ve výrobě dopravních prostředků, dále ve farmacii, ostatním průmyslu či opravě a instalaci strojů a zařízení.

Ve službách převažovala negativní očekávání v polovině dílčích odvětví. Nejvíce byla patrná v peněžnictví, telekomunikacích a pozemní dopravě, dále ve většině administrativních a podpůrných činnostech, ve vydavatelských činnostech či v reklamě. Naopak u řady jiných podnikových služeb (právní a účetnické činnosti, architektonické a inženýrské činnosti, pracovní agentury) či v oblasti programování, pojišťovnictví a ostatních finančních činnostech, pohostinství, ubytování, letecké dopravy a skladování podniky očekávaly spíše vyšší zaměstnanost.

⁸⁰ Není-li uvedeno jinak, vycházejí všechny údaje o mírách nezaměstnanosti z VŠPS (dle metodiky ILO) a jsou očištěny o sezónní vlivy.

⁸¹ Nižší celkovou míru nezaměstnanosti (osob ve věku 15–74 let) než v tuzemsku (3,0 %) vykázala v lednu 2024 jen Malta (2,6 %), srovnatelnou Polsko (2,9 %) a Německo (3,1 %). Nezaměstnanost meziročně vzrostla ve dvou třetinách členských států – nejvíce v Estonsku (z 5,2 na 7,0 %), dále v Dánsku, Litvě a Švédsku (shodně zhruba o 1 p. b.). Naopak pokles nastal hlavně v zemích s tradičně vyšší nezaměstnaností – ve Španělsku (z 13,0 na 11,6 %), v Řecku (z 11,3 na 10,4 %) a Itálii (ze 7,9 na 7,2 %), mírněji (o 0,5 p. b.) se snížila v Portugalsku, Chorvatsku a na Slovensku. Míra nezaměstnanosti mladých (do 25 let) v EU měla loni od jara spíše mírně vzestupný trend, na konci roku pak kolísala. V lednu 2024 čítala v Unii 14,9 % (meziročně +0,8 p. b.), v Česku 8,1 %, což byla třetí nejnižší hodnota po Německu (5,7 %), Maltě (7,8 %). Opačně tomu bylo ve Španělsku (28,6 %), přes 20 % nezaměstnaných mezi mladými hlásily Švédsko, Portugalsko, Řecko, Itálie a Lucembursko. Meziročně se situace mírně zlepšila zejména v Řecku (pokles o 4 p. b.), zhoršila pak hlavně v Bulharsku (+7 p. b.), Litvě (+4 p. b.) či Švédsku a Finsku.

(+0,4 p. b.), srovnatelně u mužů i žen. Rychleji se zvyšoval počet dlouhodobě nezaměstnaných (na meziročním přírůstku všech nezaměstnaných osob se ve 4. čtvrtletí 2023 podílel více než polovinou), a to zejména mužů, což může souviset s obtížnou situací v průmyslu. Z celkového počtu nezaměstnaných (133 tis.) však tvořili lidé, kteří byli bez práce déle než rok, stále méně než třetinu (srovnatelně jako v roce 2019). Také údaje o uchazečích o zaměstnání registrovaných na úřadech práce (ÚP) naznačují mírné ochlazení na pracovním trhu⁸². To podtrhuje i fakt, že po celý loňský rok meziročně narůstala velikost potenciální pracovní rezervy – počet ekonomicky neaktivních práci nehledajících, ale chtějících pracovat přesáhl ve 4. čtvrtletí 80 tisíc⁸³.

Počet volných pracovních míst v ekonomice se mírně snižoval.

Počet volných pracovních míst v nabídce ÚP meziročně klesá již více než 1,5 roku. Na konci ledna bylo evidováno 267 tis. míst⁸⁴, meziročně o 5 % méně (nabídka míst druhý měsíc v řadě převýšila počet registrovaných uchazečů o práci). Za poklesem stály hlavně nízkokvalifikované pozice, relativně nejvíce ovšem ubylo míst pro středoškolačky – bez maturity (o 13,4 %) i s maturitou (o 11,7 %). Naopak počet míst pro uchazeče s terciárním vzděláním meziročně stagnoval (na 14,9 tis.). Z pohledu kvalifikačních tříd zaměstnání měl pokles volných míst spíše plošný charakter. Obavy lidí z růstu nezaměstnanosti (vyjádřené v rámci konjunkturálních šetření) se navzdory slabému výkonu ekonomiky od počátku loňského roku snižovaly. Teprve na přelomu let 2023 a 2024 se mírně zvýšily, zůstaly však zhruba na úrovni dlouhodobého průměru.

Obavy lidí z vývoje nezaměstnanosti po většinu loňského roku slably.

Růst průměrných mezd během roku zvolňoval, což souviselo s přetrvávajícím slabým výkonem ekonomiky.

Průměrná hrubá nominální mzda (na zaměstnance, při zohlednění délky úvazku) vystoupala loni ve 4. čtvrtletí na 46,0 tis. korun. Meziročně vzrostla o 6,3 %, mzdové tempo během loňského roku plynule mírně ochabovalo (v 1. čtvrtletí činilo 8,8 %). Sezónně očištěná mzda byla mezikvartálně vyšší o 1,5 %, i zde je během loňska patrné lehké zpomalování související s přetrvávajícím slabým výkonem ekonomiky doprovázeným nárůstem nezaměstnanosti. Mzdový růst v ekonomice tlumila i sílící potřeba úspor v rozpočtové sféře⁸⁵, střídmejší navyšování minimálních mezd⁸⁶ i rostoucí počet zahraničních pracovníků ze „třetích zemí“. Ti nezřídka pracují na nízkokvalifikovaných pozicích a jejich výdělků tudíž zpravidla nedosahují úrovně občanů ČR. Naopak ve směru růstu nominální mzdy stále působila dosud relativně vysoká poptávka podniků po pracovní síle v některých odvětvích či zvýšený tlak zaměstnanců (pramenící také z napjatých rodinných rozpočtů vlivem doznívajícího vysokého růstu cen některých základních položek spotřebního koše).

Pokles reálné mzdy byl svou hloubkou i délkou unikátní. Aktuální výše mzdy odpovídala reálné úrovni z 1. čtvrtletí 2018.

S ohledem na dezinflační tendence v ekonomice se meziroční pokles kupní síly průměrné mzdy během loňského roku mínil, když ve 4. čtvrtletí činil pouze 1,2 %. Kupní síla výdělků ovšem meziročně klesla již devátý kvartál v řadě. Bezprecedentní je kromě délky i celková hloubka poklesu za toto období (blížila se 10 %). V mezičtvrtletním pohledu však po většinu loňského roku již docházelo k růstu kupní síly mezd, neboť cenová hladina se v tomto pohledu již stabilizovala. I tak výše reálné mzdy (po sezónním očištění) ve 4. čtvrtletí 2023 odpovídala pouze úrovni z 1. čtvrtletí 2018, podobně lze ovšem říct také u analogického srovnání reálné produktivity práce (při vyjádření na zaměstnanou osobu)⁸⁷. Mzdový vývoj po

⁸² Dle údajů MPSV činil letos na konci února sezónně neočištěný podíl dosažitelných uchazečů o zaměstnání ve věku 15 až 64 let na obyvatelstvu stejného věku 4,0 % (muži 3,7 %, ženy 4,2 %). Lednová nezaměstnanost se sice nachází na tříletém maximu, nárůst je však jen velmi mírný (v kumulaci +0,4 p. b.). Nejvyšší nezaměstnanost sužovala okresy Karviná (8,2 %), vysoká byla též na Bruntálsku (7,9 %) a také Mostecku (7,6 %), kde meziročně vzrostla ze všech okresů nejvíce (+0,7 p. b.).

⁸³ Pouze necelá pětina z tohoto počtu je ovšem schopna bezprostředně do práce nastoupit. Významnou část pracovních rezerv totiž tvoří studenti a ženy na rodičovské dovolené.

⁸⁴ Ne všechny nabídky volných pracovních pozic v evidenci ÚP lze ovšem považovat za aktuální. Pouze 45 % z celkového počtu míst (272 tis.) bylo na konci 4. čtvrtletí 2023 inzerováno méně než půl roku. Počet volných pracovních míst (na základě šetření v podnicích) na experimentální bázi zjišťuje od roku 2020 i ČSÚ. Ve 4. čtvrtletí 2023 byl takto odhadnut počet volných míst v ČR na 91,5 tis. Jejich počet se meziročně snížil o 6 %, když klesl třetí kvartál v řadě. Na tomto poklesu se nejvíce podílel zpracovatelský průmysl.

⁸⁵ Výjimkou bylo odvětví veřejné správy, obrany a sociálního zabezpečení. Od 1. září 2022 došlo k 10% navýšení platových tarifů u zaměstnanců spadajících pod služební zákon. Od ledna 2023 se zvýšily i platové tarify u vojáků a příslušníků bezpečnostních sborů (o 10 %).

⁸⁶ Od ledna 2023 došlo k navýšení minimální mzdy o 6,8 % (srovnatelně jako v předchozím roce). Na rozdíl od praxe z minulých let však nebyl posun minimální mzdy doprovázen zvýšením hranice u tzv. zaručených mezd (ta loni vzrostla jen v osmé, kvalifikačně nejvyšší kategorii prací, v níž ale minimální mzdu patrně pobírá jen zlomek zaměstnanců).

⁸⁷ Reálná produktivita práce na 1 pracovníka v celé ekonomice byla na konci roku 2023 ve srovnání s 1. čtvrtletím 2018 vyšší jen o 3,3 %.

většinu roku 2023 představoval rozhodující faktor snížení celkové kupní síly tuzemských domácností⁸⁸.

Ve 4. čtvrtletí rostly mzdy relativně nejvíce v ubytování, stravování a pohostinství, absolutně nejvíce pak v oblasti IT.

Relativně nejvíce si v průměru loni ve 4. čtvrtletí polepšili zaměstnanci v odvětví ubytování, stravování a pohostinství (+10,1 % meziročně), v absolutním vyjádření se ale jejich mzdy nominálně zvýšily pomaleji než v celé ekonomice. Svižně, nad úrovní inflace, vzrostly výdělky ještě v informačních a komunikačních činnostech (+8,7 %), dopravě a skladování (+8,1 %), v některých nezpracovatelských průmyslových odvětvích – především v těžbě a dobývání (+10,3 %) a v rámci větších zpracovatelských oborů jen ve výrobě elektrických zařízení (+10,7 %). Podprůměrně (od 3,9 do 6,1 %) rostly mzdy v odvětvích veřejných služeb, v administrativních a podpůrných činnostech, v oblasti nemovitostí, ve stavebnictví a v primárním sektoru zemědělství a lesnictví. Nejméně (o 0,3 %) se pak zvýšily průměrné výdělky v malém různorodém odvětví ostatních služeb (zahrnující zejména profesní svazy a odbory, ale také osobní služby pro domácnosti), relativně svižně zde ale rostla zaměstnanost. Medián mezd se ve 4. čtvrtletí zvýšil o rovných 6 % (na 39,7 tis. korun měsíčně). Dolní mzdový decil meziročně narostl o 5,5 %, horní decil o 6,6 %. Mzdová distribuce se tak mírně rozšířila, což platilo rovněž v předchozí části loňského roku.

Mzdová distribuce se po celý loňský rok mírně rozšiřovala.

Absolutně i relativně vzrostla za loňský rok mzda nejvíce v energetice, a to i díky výplatě mimořádných odměn na počátku roku.

Za celý rok 2023 dosáhla průměrná měsíční mzda 43,3 tis. korun. Přestože její meziroční růst byl nejvyšší za poslední čtyři roky (+7,5 %), reálně si loni zaměstnanci pohoršili o 2,9 %. Mzdový růst dokázal „porazit“ inflaci jen v malém a na kvalifikační požadavky náročném odvětví energetiky⁸⁹ (nominálně činil 14,1 %⁹⁰). Dosažená výše mezd zde zároveň převyšovala úroveň celé ekonomiky o 57 %. Mírně nad 10 % rostly mzdy v automobilovém a elektrotechnickém průmyslu, jen nepatrně méně v těžbě a dobývání a v ubytování, stravování a pohostinství. Více než 8% růstu dosáhly výdělky v dopravě a skladování, v oblasti nemovitostí a také v informačních a komunikačních činnostech – ty tak potvrdily v posledních letech obvyklou pozici odvětví s nejvyšší úrovní mezd (77,9 tis. korun). Mírně podprůměrný mzdový růst zaznamenaly stavebnictví (+6,7 %), některé energeticky náročné obory zpracovatelského průmyslu – např. výroba stavebních hmot (+6,1 %), dále obchod (+7,4 %), ale i finančnictví (+6,5 %). Z odvětví s významnou rolí státu⁹¹ rostly výdělky nejvíce ve veřejné správě a obraně (+7,5 %), nejméně ve vzdělávání (+4,3 %, v roce 2022 zde přitom fakticky stagnovaly). Výše mezd tak v tomto odvětví (43,2 tis. korun)⁹² dosáhla pouze úrovně národního hospodářství. Nejméně si v průměru polepšili pracovníci v ostatních službách (+3 %), nízké mzdové tempo lze vysvětlit výrazným oživením zaměstnanosti (+6,9 %), k němuž zde loni došlo poprvé od vzplanutí pandemie. Mezi kraji vzrostla loni celková mzda nejméně v Praze (+6,6 %). I tak si udržela nejvyšší hladinu mezi regiony (53,3 tis. korun). Naopak nejvíce se výdělky zvýšily v Ústeckém kraji (+8,3 %). Mírně podprůměrně vzrostly v Karlovarském kraji (+7,3 %), jehož mzdová úroveň patří dlouhodobě k nejnižším (loni činila 37,5 tis. korun).

Podprůměrný růst mezd nastal v obchodě, stavebnictví i některých oborech zpracovatelského průmyslu.

Velmi nízký mzdový růst ve vzdělávání pokračoval druhý rok v řadě.

Relativně vyšší růst mediánové mzdy loni nastal u řídicích

Mzdový medián se dle předběžných údajů za celý loňský rok zvýšil o 6,4 % (bez významnějších rozdílů mezi muži a ženami⁹³). Více rostl u vedoucích a řídicích pracovníků (+7,2 %), ale i v kategoriích řemeslníci a opraváři či obsluha strojů a zařízení (shodně

⁸⁸ Hrubý disponibilní důchod (HDD) domácností v reálném vyjádření se dle aktuálních údajů v 1. čtvrtletí 2023 meziročně snížil o 2,8 %, v následujícím čtvrtletí již jen o 0,2 % a ve 3. čtvrtletí o 0,9 %. Z toho objem mezd a platů (v pojetí národních účtů) analogicky reálně klesal o 3,7 % a 1,8 %, ve 3. čtvrtletí pak stagnoval. Ve 4. čtvrtletí (dle předběžných údajů) tento objem již nepatrně vzrostl (+0,7 %) šlo o první meziroční přírůstek za posledních sedm čtvrtletí. Mzdy a platy zohledňují (na rozdíl od podnikové statistiky) i další faktory, např. šedou ekonomiku, možné zvýšení ekonomické aktivity obyvatel, např. formou druhých zaměstnání či dohod o provedení práce. HDD zahrnuje vedle mezd a platů i příjmy plynoucí z podnikání či z vlastnictví kapitálu a také sociální transfery od státu, vč. donedávna plně valorizovaných starobních důchodů (efekt úpravy valorizačního schématu z důvodu úsporných opatření se poprvé projevil v červnu 2023).

⁸⁹ Zahrnuje výrobu a rozvod elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu.

⁹⁰ Ve vysokém tempu růstu mezd se zde promítly zejména mimořádné odměny vyplacené na počátku roku.

⁹¹ Pro zjednodušení zahrnuje odvětví Veřejná správa a obrana, povinné sociální zabezpečení; Vzdělávání; Zdravotní a sociální péče; Kulturní, zábavní a rekreační činnosti.

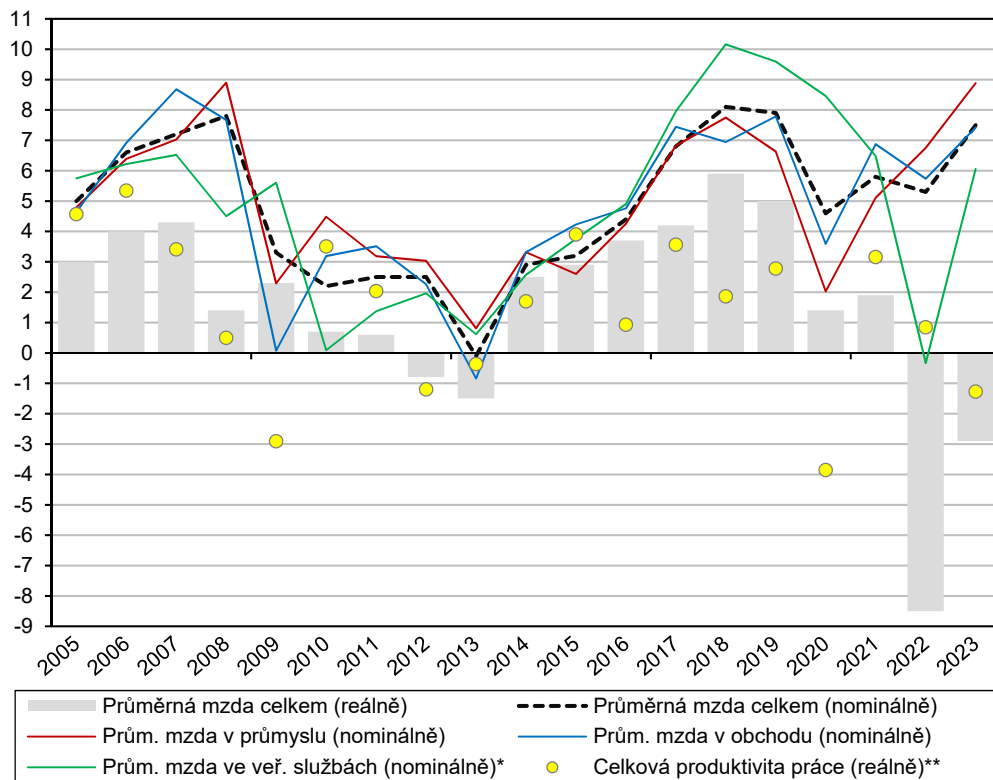
⁹² Dle údajů MŠMT dosahoval loni v regionálním školství (v zařízeních zřizovaných kraji či obcemi) průměrný měsíční plat učitelů (včetně vedoucích pracovníků) 49,9 tis. korun a meziročně se zvýšil o 3,5 % (v roce 2022 o 0,8 %). Z toho pedagogové (včetně asistentů či školních psychologů) pobírali 46,5 tis. (meziročně +3,0 %), nepedagogičtí pracovníci pak 29,1 tis. korun (+9,7 %).

⁹³ Dosažená mediánová výše výdělku žen byla ve 4. čtvrtletí 2023 proti mužům o 13 % (resp. 5,5 tis. korun měsíčně) nižší.

pracovníků, ale také u řemeslníků a opravářů.

o 7,1 %). Specialistům se mzda zvýšila o 5,2 %, i vlivem podprůměrného růstu v odvětvích s dominancí státu. Mezi početněji zastoupenými skupinami cizinců pracujících v Česku měli loni tradičně nejvyšší mediánovou mzdu Slováci (43,9 tis. korun měsíčně), Ukrajinci pobírali jen 30,3 tis. korun, ale jejich mzda vzrostla meziročně více (+8,6 %). Zaměstnanci s českým občanstvím si pak vydělali 39,8 tis. korun.

Graf č. 16 Průměrná nominální i reálná mzda a produktivita práce
(roční úhrny, meziroční změna v %)

*Zahrnuje odvětví s významnou rolí vládního sektoru: Veřejná správa a obrana, povinné sociální zabezpečení; Vzdělávání; Zdravotní a sociální péče; Kulturní, zábavní a rekreační činnosti.
**Vyjadřuje HDP (ve stálých cenách) vztažený na 1 pracovníka (ve fyzických osobách)
Zdroj: ČSÚ

7. Měnové podmínky

V prosinci byly po roce a půl sníženy měnověpolitické úrokové sazby.

Na konci 4. čtvrtletí 2023 došlo poprvé od června 2022 ke změně měnověpolitických sazeb. Dvoutýdenní repo sazba byla 21. prosince snížena z úrovně 7,00 % na 6,75 %⁹⁴ a podobně klesla diskontní sazba na 5,75 % a lombardní na 7,75 %. Kurz koruny vůči euru reagoval na změnu v nastavení sazeb mírným oslabením až na 24,73 CZK/EU ke konci prosince, zatímco kurz vůči dolaru stagnoval a znatelně oslabil až v posledním prosincovém dni na 22,38 CZK/USD. Za celé 4. čtvrtletí kurz koruny vůči euru v průměru činil 24,52 CZK/EU a byl tak mezičtvrtletně slabší o 39 haléřů a meziročně oslabil o 13 haléřů. V průběhu kvartálu kurz koruny vůči euru kolísal okolo úrovně 24,50 CZK/EUR. Kurz vůči dolaru začal kvartál na 23,23 CZK/USD a posílil téměř o korunu na 22,38 CZK/USD. V průměru ale kurz koruny vůči dolaru ve 4. čtvrtletí dosáhl 22,82 CZK/USD a byl tak o 65 haléřů slabší než ve 3. kvartálu. Oproti úrovni 4. čtvrtletí roku 2022 byl kurz koruny vůči dolaru silnější o 1,10 koruny.

V předstihu se začaly snižovat mezibankovní úrokové sazby depozit s delší splatností.

Pokles měnověpolitických sazeb se ve 4. čtvrtletí projevil i na úrokových sazbách mezibankovního trhu. Měsíční PRIBOR sazba klesla o 0,10 p. b.⁹⁵ na 6,98 % a tříměsíční o 0,12 p. b. na 6,97 %. Zatímco u sazeb depozit s krátkou splatností ale změna přišla až v prosinci v reakci na uvolnění měnových podmínek, sazby depozit s delší splatností během celého kvartálu postupně klesaly v očekávání změny nastavení měnověpolitických sazeb. Šestiměsíční PRIBOR (-0,35 p. b. na 6,71 %) se začala výrazněji snižovat v říjnu. U roční PRIBOR (-0,66 p. b. na 6,19 %) byl pohyb dolů patrný už v letních měsících. Ve 4. čtvrtletí klesly výnosy vládních dluhopisů u všech typů splatností. Úroková sazba krátkodobých dluhopisů tak zakončila rok 2023 na 4,61 % (-0,44 p. b.), u střednědobých dluhopisů to bylo 3,96 % (-0,61 p. b.) a u dlouhodobých 3,97 % (-0,52 p. b.)

Snížily se úrokové sazby termínovaných vkladů.

Dopad změn nastavení měnových podmínek na sazby klientských účtů byl ve 4. čtvrtletí smíšený. Zatímco u jednodenních vkladů a běžných účtů domácností nedošlo k výraznějším posunům, u termínovaných vkladů se průměrné úročení výrazně snížilo. Celkově byly vklady s dohodnutou splatností průměrně úročeny 5,72 % (-0,29 p. b.) a silněji klesalo úročení u vkladů se splatností nad jeden rok. U nefinančních podniků poměrně výrazně kleslo průměrné úročení jednodenních vkladů (-0,49 p. b. na 1,57 %) a nižší byla také průměrná úroková sazba vkladů s dohodnutou splatností (-0,19 p. b. na 1,03 %). Na konci roku 2023 dosáhl celkový objem vkladů 6 701,2 mld. korun a meziročně byl vyšší o 842,3 mld. (14,4 %). Po oslabení tempa, ke kterému došlo ve 2. a 3. čtvrtletí, opět zrychlil meziroční nárůst objemu termínovaných vkladů (42,7 %), pravděpodobně i v souvislosti se snahou uzavřít smlouvy před očekávaným snížením úrokových sazeb. Na konci roku se mírně zvyšoval také objem netermínovaných vkladů (3,3 %). Zastavil se tak jejich propad patrný od začátku roku 2022, kdy v souvislosti se silnou inflací docházelo k přelivu prostředků na termínované vklady. Z hlediska sektorů přispěly k nárůstu objemu vkladů nejvíce vládní instituce (+325,2 mld. korun) následované domácnostmi⁹⁶ (+254,7 mld.) a finančními institucemi (+151,0 mld.). Rostly i vklady nefinančních podniků (+103,2 mld. korun).

Začaly klesat úrokové sazby úvěrů na spotřebu i bydlení.

Očekávaná změna nastavení měnových podmínek se částečně projevila také v úrokových sazbách úvěrů pro domácnosti. Ve 4. čtvrtletí mírně pokleslo průměrné úročení úvěrů na spotřebu (o 0,23 p. b. na 9,29 % k 31. 12.). Z vrcholu dosaženého ve 3. čtvrtletí 2023 sestoupily níže také úrokové sazby úvěrů na bydlení (celkový průměr dosáhl 5,41 % a klesl o 0,09 p. b.). Klesly úrokové sazby u všech fixací, nejvýrazněji

⁹⁴ Není-li uvedeno jinak, je zdrojem údajů v této kapitole databáze ARAD České národní banky. Hodnoty směnných kurzů jsou rovněž převzaty od ČNB.

⁹⁵ Není-li uvedeno jinak, je změnou úrokových sazeb myšlen rozdíl mezi hodnotou ke dni 31. 12. 2023 a 30. 9. 2023.

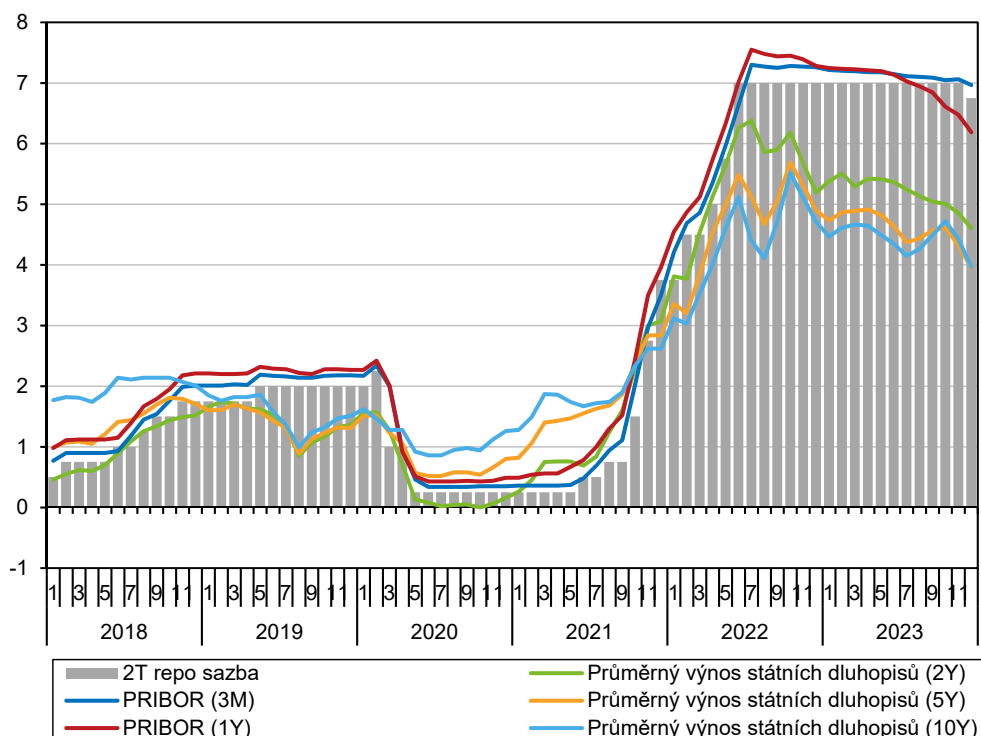
⁹⁶ Obyvatelstvo včetně živnostníků.

u fixace mezi 5 a 10 lety, u které bylo zároveň úročení nejnižší (-0,29 p. b. na 4,14 %). Celkové zadlužení domácností ke konci roku 2023 dosahovalo 2 315,9 mld. korun a meziročně tak bylo vyšší o 4,7 %. Objem poskytnutých úvěrů na spotřebu byl vyšší o 8,5 % a tempo tak po dvou kvartálech opět kleslo pod 10 %. Objem úvěrů poskytnutých na bydlení rostl nadále jen mírně (4,1 %). Zatímco hypoteční úvěry byly vyšší o 3,9 %, růst úvěrů ze stavebního spoření posílil na výrazných 32,1 %⁹⁷. Nových hypotečních úvěrů⁹⁸ přibýlo ve 4. čtvrtletí více než v předchozích kvartálech. Čistých nových úvěrů včetně navýšení bylo v zásadě stejně a zdrojem růstu byla ostatní nová ujednání, tedy zejména úvěry, u kterých se po skončení fixace měnily podmínky.

Úrokové sazby úvěrů pro podniky na konci roku rovněž klesly.

Také podniky na konci roku 2023 pocítily uvolnění měnových podmínek prostřednictvím snižujících se úvěrových sazeb. Úvěry v objemu do 7,5 milionů tak byly úročeny v průměru 7,76 % (-0,54 p. b.), úvěry mezi 7,5 a 30 miliony 8,60 % (-0,37 p. b.) a nejvyšší kategorie úvěrů nad 30 milionů v průměru měla úrokovou sazbu 8,52 % (-0,30 p. b.). Celkový objem úvěrů podniků ke konci roku 2023 dosáhl 4 356,5 mld. korun a byl meziročně vyšší o 7,0 %. K nejvýraznějšímu meziročnímu nárůstu úvěrů docházelo v profesních, vědeckých, technických a administrativních činnostech (36,8 %), výrobě a rozvodu elektřiny, plynu, tepla, vzduchu, vody a odpadní vody (16,9 %) a činnostech v oblasti nemovitostí (13,2 %). Objem poskytnutých úvěrů naopak klesal subjektům v oblasti dopravy a skladování (-5,7 %), velkoobchodu, maloobchodu a oprav a údržby motorových vozidel (-0,8 %) a ve zpracovatelském průmyslu (-0,7 %). Neměnný zůstal trend růstu úvěrů v cizí měně, které ke konci roku 2023 poprvé překročily hranici poloviny celkových úvěrů a pohledávek nefinančních podniků (51,1 %⁹⁹).

Graf č. 17 Tržní úrokové sazby (v %)

Zdroj: ARAD, ČNB

⁹⁷ Dvouciferným tempem narůstaly úvěry ze stavebních spoření od konce roku 2022. Díky výraznému zvýšení úroků hypoték se staly úvěry ze stavebního spoření, u kterých je maximální úročení zákonem omezeno, pro dlužníky výhodnějším nástrojem financování.

⁹⁸ V nových smlouvách jsou zahrnuti i refinancované úvěry a ostatní ujednání. Refinancované úvěry zahrnují stávající smlouvy sjednané nově u jiné banky, zatímco ostatní nová ujednání jsou stávající smlouvy sjednané s novými podmínkami u stejné banky.

⁹⁹ Úvěry v cizí měně začaly prudce růst po začátku opětovného zvyšování měnověpolitických sazeb v červnu 2021.

8. Státní rozpočet

Hluboký rozpočtový schodek přetrvával, druhým rokem v řadě se ale zmínil.

Hospodaření státního rozpočtu¹⁰⁰ ČR pokračovalo hlubokými schodky čtvrtým rokem v řadě, a proto stále představovalo jednu z nejvýznamnějších makroekonomických nerovnováh. V roce 2023 se dosažený deficit rovnal 288,5 mld. korun a fakticky naplnil rozpočtové očekávání¹⁰¹. Schodek se meziročně snížil podruhé v řadě, proti roku 2022 klesl o pětinu (71,9 mld. korun). Tento pozitivní trend byl patrný i po očištění o vliv prostředků z rozpočtu EU (včetně finančních mechanismů)¹⁰². Rozpočtový schodek se během loňska vyvíjel velmi nerovnoměrně¹⁰³, za čímž stál postupný příliv mimořádných, avšak vesměs plánovaných příjmů (dividendy, výnosy z mimořádných firemních daní, zejména v oblasti energetiky), svižný růst inkasa „běžných“ firemních daní, jakož i započtení prostředků z Národního plánu obnovy (ty loni od června významně navýšily celkové příjmy ČR z EU).

Růst příjmů SR loni ve srovnání s rokem 2022 výrazně zrychlil, rozpočtové očekávání ani tak zcela nenaplnil.

Ačkoli růst celkových příjmů SR činil za loňský rok rekordních 289,7 mld. korun, resp. 17,8 % (téměř dvojnásobné tempo než v roce 2022), rozpočtová očekávání zcela nenaplnil (-2,1 %). Na vývoji příjmů se vedle výše uvedených položek významně podílel silný růst cen v ekonomice, jenž tlačil i na vyšší dynamiku mezd v soukromé sféře a současně tlumil negativní dopady přetrvávající slabé spotřeby domácností na inkaso nepřímých daní. Více než polovina z loňského nárůstu souhrnných příjmů SR plynula z vyššího daňového inkasa, bezmála třetina z nedaňových a kapitálových příjmů a zbytek z povinného pojistného¹⁰⁴. Tempo výběru pojistného ovšem vlivem ochlazování na trhu práce¹⁰⁵ během roku sláblo (1. čtvrtletí: 10,5 %, 4. čtvrtletí: +6,4 %). V kontrastu s tím růst celostátního daňového inkasa nezpomaloval – za celý loňský rok činil 15,4 % (resp. 12,2 % po odečtení mimořádných firemních daní (z nadměrných příjmů či z neočekávaných zisků)).

K růstu daňového inkasa přispěly nejvíce nově zavedené mimořádné firemní daně.

Za loňským růstem celkových daňových příjmů SR stály hlavně prostředky z mimořádného zdanění firem (57,7 mld. korun), a to bez ohledu na fakt, že jejich souhrnný výběr zdaleka nenaplnil původní rozpočtová očekávání¹⁰⁶. To platí pro jeho klíčovou položku – daň z neočekávaných zisků¹⁰⁷ – jejíž zálohové platby přinesly SR 39,1 mld. korun. Naopak na daní z nadměrných příjmů¹⁰⁸ zaplatily energetické firmy státu 18,5 mld. korun a plánovaný celoroční příjem byl u ní dosažen již loni v září.

Vysoký výnos korporátní daně souvisí s růstem míry zisku podniků, zejména ve finančnictví a energetice.

Z běžných daní podpořila loni růst příjmů SR nejvíce daň z příjmů právnických osob, jejíž inkaso meziročně posílilo o třetinu (+52 mld. korun) a jeho celoroční plánovaná výše byla překročena o více než čtvrtinu (i díky vyššímu výběru z oblasti finančnictví a energetiky). Výnos korporátní daně souvisí s relativně vysokou a dále rostoucí mírou zisku podniků¹⁰⁹. Loni svižně vzrostl i výběr daně z příjmů fyzických osob (DPFO) – o pětinu (resp. 25,2 mld. korun). I přes zvoňování růstu inkasa během roku na tom měla hlavní zásluhu klíčová příjmová daň ze závislé činnosti (+17 mld. korun)¹¹⁰. Příznivě se v ní promítala vyšší

¹⁰⁰ Pokud není uvedeno jinak, vycházejí všechny údaje týkající se státního rozpočtu z dat Ministerstva financí ČR o pokladním plnění.

¹⁰¹ Dle zákona č. 449/2023 Sb., o státním rozpočtu na rok 2023 (z 30. listopadu 2022) očekávajícího pro loňský rok schodek 295 mld. korun.

¹⁰² Jde o prostředky na programy/projekty z rozpočtu EU a FM, které byly předfinancovány ze SR a následně postupně proplaceny z rozpočtu EU a FM. Bez těchto prostředků, které jsou ve schváleném SR zahrnuty s neutrálním dopadem, činil loňský schodek 299,4 mld. korun (meziročně o 17,3 mld. méně).

¹⁰³ Od ledna do května byl v úhrnu vykázan rekordní schodek 271,4 mld. korun. Naopak od června do září dosahoval přebytek 90,6 mld.

¹⁰⁴ Jde o pojistné na sociální zabezpečení a aktivní politiku zaměstnanosti.

¹⁰⁵ To se projevovalo slábnoucím růstovým tempem u zaměstnanosti i nominálních průměrných mezd. Vedle toho působilo na výběr pojistného i zavedení slevy pro zaměstnavatele poskytující kratší úvazky vybraným skupinám zaměstnanců (např. rodičům menších dětí, osobám pečujícím o své blízké či lidem nad 55 let) nebo zvýšení sazeb odvodů u rizikových profesí.

¹⁰⁶ Celoroční výnos těchto dočasně zavedených „sektorových“ daní u podniků z neočekávaných zisků a odvodů z nadměrných příjmů se prvotně odhadoval na 100 mld. korun. U jeho klíčové složky – daně z neočekávaných zisků – byl původní rozpočtový odhad celoročního inkasa již loni v dubnu revidován (z 85 mld. korun na 28 mld.), v srpnu došlo k dílčí korekci očekávaného výnosu (na 46 mld. korun).

¹⁰⁷ Ta se týká energetických, petrochemických a těžebních firem a zahrnuje rovněž velké banky. Drtivá většina inkasa této daně (88 %) ovšem plynula do SR jen z odvětví energetiky.

¹⁰⁸ Tento odvod (zdaněný 90% sazbou) představuje rozdíl mezi skutečným příjmem a stropem tržního příjmu z prodeje elektřiny nad stanovenou hranici (za období od 1. prosince 2022 do konce roku 2023).

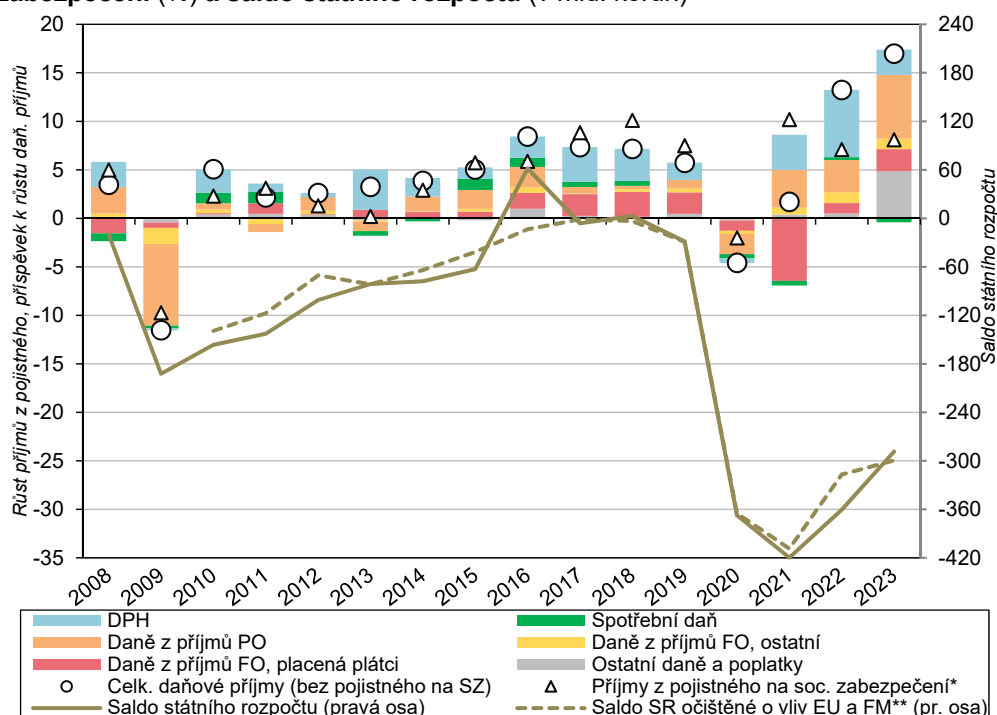
¹⁰⁹ Hrubý provozní přebytek nefinančních podniků se v roce 2022 meziročně zvýšil o 16 % (obdobně vzrostl také v 1. až 3. čtvrtletí 2023), míra zisku těchto podniků činila v roce 2022 rovných 47 %, v 1. až 3. čtvrtletí 2023 pak 48,7 %.

¹¹⁰ Celostátní inkaso DPFO ze závislé činnosti (na úrovni všech veřejných rozpočtů) se loni nacházelo jen mírně nad úrovní roku 2017 a za rekordní výši z roku 2019 zaostávalo o 18 %. Klíčovou roli zde sehrálo snížení daňového zatížení práce od roku 2021 (zrušení tzv. superhrubé mzdy).

Inkaso všech druhů daně z příjmů fyzických osob významně převýšilo rozpočtové očekávání. Meziroční růst inkasa ale během roku slábl.

zaměstnanost i svižný nominální růst průměrné mzdy v podnikové sféře. Naopak v menší míře se negativně projevil vliv daňových změn (především zvýšení daňového zvýhodnění na druhé a třetí dítě). Výběr váhově mnohem méně významné daně DPFO placené poplatníky (cílené hlavně na drobné podnikatele) se meziročně zvýšil mírněji (+7,5 %), avšak plánovanou výši inkasa převýšil o více než třetinu. Pomohlo tomu pokračující zotavování řady služeb zasažených v éře pandemie i rostoucí počet podnikajících osob. Opačný vliv měly některé daňové změny (zvýšení slevy na poplatníka, navýšení limitu příjmů pro možnost vstupu do paušálního režimu daně). Nadále se dařilo inkasu DPFO vybírané srážkou. Byť jeho meziroční růst během roku postupně slábl, za celý loňský rok inkaso vzrostlo o více než třetinu (+7,5 mld. korun). Bylo taženo přetrvávajícími vyššími úrokovými sazbami na vkladech a v menší míře i vyšším počtem osob pracujících na dohody.

Graf č. 18 Příspěvek dílčích příjmů k meziročnímu růstu souhrnného celostátního inkasa daňových příjmů (v p. b.), meziroční růst příjmů pojistného na sociální zabezpečení (%) a saldo státního rozpočtu (v mld. korun)

*Zahrnují i příspěvky na státní politiku zaměstnanosti.

**Saldo očištěné o prostředky na programy/projekty z rozpočtu EU a finančních mechanismů, které byly předfinancovány ze SR a následně jsou propláceny z rozpočtu EU a FM. Celoroční údaje jsou k dispozici počínaje rokem 2010.

FO = fyzické osoby, PO = právnické osoby. Ostatní daně z příjmů FO zahrnují daně placené poplatníky (zejména z drobného podnikání) a dále daně vybírané srážkou.

Ostatní daně a poplatky obsahují zejména daň z nemovitých věcí, daň z hazardních her, dálniční poplatky, mýtné a v roce 2023 nově rovněž odvod z nadměrných příjmů a neočekávaných zisků. Zdroj: MF ČR

Kladný vliv vysokého růstu cen v ekonomice na výběr DPH byl tlumen poklesem spotřeby domácností. Očekávané inkaso tak nebylo naplněno.

Z výběru DPH sice loni plynulo do SR meziročně o 5,8 % více, původně rozpočtovaná výše inkasa však opět nebyla naplněna (o 4,4 %, resp. 16,7 mld. korun). Během 1. pololetí růst výběru DPH vlivem odeznívající vysoké inflace slábl, mírné posílení inkasa ve 4. čtvrtletí (meziročně +6,5 %) souviselo s lehkým oživením spotřeby domácností¹¹¹. Zvyšování výběru daně bylo po celý rok mírně tlumeno dopadem posunu limitu tržeb pro registraci DPH¹¹².

Výběr spotřební daně se snížil a zůstával za rozpočtovým očekáváním.

Inkaso spotřební daně¹¹³ loni meziročně kleslo (-3,4 %) a za rozpočtovým očekáváním zaostávalo potřeť v řadě (naposledy o 5,8 %, 9,1 mld. korun). Projevil se slabý výběr daně z tabákových výrobků, jenž meziročně propadl o desetinu, na nejnižší úroveň za posledních

¹¹¹ Reálné výdaje na konečnou spotřebu tuzemských domácností se na konci loňského roku oproti 3. čtvrtletí mírně zvýšily a pokles výdajů v meziročním srovnání (trvajícím nepřetržitě takřka dva roky) se fakticky zastavil.

¹¹² Jde o zvýšení z 1 na 2 mil. korun, které vstoupilo v platnost od ledna 2023. To se spolu s rozšířením paušálního režimu odrazilo v meziročním poklesu počtu plátců DPH.

¹¹³ Ta zahrnuje i energetické daně a daň z digitálních služeb.

Inkaso daně z tabákových výrobků kleslo na osmileté minimum.

osm let. K tomu došlo i přes pokračující růst daňové sazby, neboť silnější vliv na inkaso měla změna nákupních preferencí obyvatel ČR (přesun spotřeby k alternativním, v tuzemsku méně zdaněným produktům¹¹⁴, zvýšení přeshraničních nákupů). U klíčové daně z minerálních olejů ale loni výběr vzrostl (+3 %) a poprvé za poslední tři roky naplnil rozpočtová očekávání. Pozitivně se projevila návrat sazby daně z motorové nafty na úroveň před vzplanutím energetické krize¹¹⁵. Spotřeba většiny druhů ropných produktů v ČR loni rostla, u klíčové položky – motorové nafty – však kvůli slabší poptávce po nákladní dopravě jen mírně¹¹⁶. Vlivem omezení zbytných výdajů tuzemských domácností kleslo inkaso daně ze specifických komodit (líh, pivo, šumivé víno i meziprodukty). Úsporné chování domácností i firem vyústilo v plošný pokles výběru všech energetických daní (nejvíce u pevných paliv).

Výběr daně z minerálních olejů díky zvýšení sazby u motorové nafty vzrostl.

Nedaňové a kapitálové příjmy svižně rostly díky prostředkům z EU i převodům z podniků s účastí státu.

Nedaňové a kapitálové příjmy se za loňský rok zvýšily téměř o polovinu, přesto však z důvodu slabšího výnosu z emisních povolenek zaostaly o desetinu za plánovanou výší. Na meziročním růstu se nejvíce podílely dividendy a další převody prostředků ze státních podniků (+30,6 mld. korun) a též příjmy z rozpočtu EU výrazně navýšené o přijaté platby z Národního plánu obnovy (primárně do oblasti dopravy a životního prostředí). Čistá pozice ČR vůči rozpočtu EU činila loni +49,9 mld. korun a meziročně se mírně snížila (−7 %) ¹¹⁷, zčásti i vlivem dlouhodobě mírně rostoucích odvodů ČR do rozpočtu EU. Po započtení příjmů v rámci Národního plánu obnovy se však kladné saldo ČR takřka zdvojnásobilo (89,5 mld. korun) a vůči roku 2022 posílilo o 25,2 mld.

Růst celkových výdajů SR loni oproti předešlým letům zásadně zrychlil, ve 2. pololetí 2023 však meziroční tempo zvolňovalo.

Meziroční růst celkových výdajů SR vystoupal loni na 11,0 % a ve srovnání s lety 2021 a 2022 výrazně akceleroval. Vlivem zvolnění tempa valorizace důchodů i nižší potřeby pomoci podnikům i domácnostem (umožněné příznivým vývojem cen energií na světových trzích) tempo růstu celkových výdajů SR ve 2. pololetí 2023 sláblo a jejich celoroční výše tak byla oproti plánovanému rozpočtu mírně nižší (o 2,2 %, resp. 48,5 mld. korun). V silném loňském růstu výdajů se odrážela jak pomoc státu související s vysokými cenami energií (nedostatečně kompenzovaná mimořádnými příjmy ze zdanění vybraných sektorů ekonomiky), tak dopady pozvolna doznívající vysoké inflace (valorizace důchodů, vyšší objem vyplacených sociálních dávek, rostoucí splátky státního dluhu) či vyšší výdaje v přímém důsledku války na Ukrajině (humanitární pomoc, výdaje na obranu a bezpečnost). Ačkoli k fiskální expanzi přispěly loni tradičně zejména běžné výdaje (+192,4 mld. korun), stejně jako v předchozích letech hrály nezanedbatelnou roli i vyšší investice (+25,4 mld.).

Navzdory úpravě valorizace přispěly loni k fiskální expanzi nejvíce výdaje na důchody. Saldo důchodového pojištění se prohloubilo na rekordních 73 mld. korun.

Do loňského meziročního růstu běžných výdajů zásadně promluvily sociální dávky (+100 mld. korun). Jejich podíl na veškerých výdajích SR byl nejvyšší za poslední pětiletí (39,4 %). Takřka veškerý růst u sociálních dávek pokryly vyšší výdaje na důchody, jež dosáhly 685,2 mld. korun (+16,5 %). Jejich čerpání bylo, podobně jako v roce 2022, zásadně ovlivněno jak řádnou lednovou valorizací, tak mimořádným navýšením během roku¹¹⁸. Vlivem výrazně vyššího zájmu o předčasné penze¹¹⁹ se zastavil více než tři roky trvající pokles počtu osob, jež jsou příjemci některého z důchodů. Ačkoli stále dobrá kondice tuzemského trhu práce podporovala svižný růst příjmů důchodového pojištění, jeho meziroční tempo nebylo loni oproti

¹¹⁴ Výběr spotřební daně ze zahřívacích tabákových výrobků loni za tři čtvrtletí meziročně stoupl o 8,3 %.

¹¹⁵ K tomuto zvýšení došlo loni od srpna (o 1,5 korun na litr). Sazba spotřební daně z motorové nafty se tak vrátila na původní výši (9,95 korun/l) platnou do května 2022. Od 1. června 2022 do 30. září 2022 byla také snížena i spotřební daň z bezolovnatého benzínu.

¹¹⁶ Dle údajů ČSÚ vzrostla od ledna do listopadu 2023 spotřeba motorové nafty o 1,3 %, motorového benzínu o 6,0 % a leteckého petroleje o 25 %. Pokles nastal u ostatních ropných produktů (zahrnujícím např. rafinérský plyn, letecký, technický benzin, parafin a vosky, ropný koks).

¹¹⁷ Drtivá většina loňských příjmů se vztahovala k předchozímu programovému období (2014+). Váhou nejvýznamnější příjmy ze strukturálních fondů dosáhly 51,0 mld. korun (meziročně klesly potřetí v řadě, naposledy o 18,6 %). O více než desetinu se snížily prostředky na rozvoj venkova (na 7,2 mld.), naopak přímé platy v zemědělství zůstávaly tradičně stabilní (20,5 mld.). Z fondů soudržnosti získala ČR loni 30 mld. korun, meziročně téměř o polovinu více.

¹¹⁸ Loni v lednu se průměrný starobní důchod při řádné valorizaci zvýšil o 4,7 %, v červnu při mimořádném zvýšení (za již upravených legislativních podmínek zmírňujících tempo valorizace) o 3,9 %. Úroveň důchodů (zejména žen) zvedl také nově zavedený pravidelný příspěvek za každé vychované dítě (500 korun). Průměrný měsíční starobní důchod (bez souběhu s ostatními důchody) činil loni v prosinci u mužů 21 454 korun, u žen 19 063 korun. Díky zavedení „výchovného“ se významně snížil rozdíl v úrovni důchodů mezi muži a ženami.

¹¹⁹ Růst počtu všech příjemců trvale krácených starobních důchodů (KSD) loni zrychloval (ve 4. čtvrtletí na 7,7 % meziročně, nejvíce od roku 2012) a jejich podíl na všech příjemcích starobních důchodů překročil hranici 30 %. Do počtu KSD nejsou zahrnuti osoby, které podaly žádost o předčasné důchod, ale zahájení jeho výplaty si odložily.

výdajům na důchody ani poloviční. Saldo systému důchodového pojištění¹²⁰ se proto loni propadlo do rekordního deficitu (72,8 mld. korun), meziročně více než trojnásobného.

Růst výdajů na nedůchodové sociální dávky zpomalil. Klesly výdaje na přídavky na děti, humanitární dávky uprchlíkům, rodičovské příspěvky i dávky nemocenské.

Růst výdajů na ostatní sociální dávky, na rozdíl od těch důchodových, po vysokém tempu v roce 2022 (+11,2 %) loni razantně zvolnil (+1,7 %, na 182,9 mld. korun), dokonce až nad rámec rozpočtového očekávání. Na zvolnění tempa se významně podílel meziroční pokles přídavků na děti (-4,8 mld. korun, resp. -45 %) z důvodu vyplacení jednorázové dávky většině domácností s dětmi během léta 2022 (5 tis. na dítě). Zejména vlivem většího zacílení¹²¹ se snížil objem humanitárních dávek pro uprchlíky z Ukrajiny (-20 %, -1,7 mld. korun). Třetí rok v řadě došlo k nižšímu čerpání váhově významných rodičovských příspěvků (loni -5,7 %, -1,9 mld. korun). Podobně dlouze trvá i pokles výdajů na dávky nemocenského pojištění (-4,6 %), i tak se jejich loňská výše (45,9 mld. korun¹²²) nacházela zřetelně nad úrovni roku 2019 (+17 %). Ve směru růstu nedůchodových dávek působily loni nejvíce příspěvky na bydlení, jejichž objem se meziročně více než zdvojnásobil (na 17,9 mld. korun). Projevil se zde dopad vysokých cen energií a zvýšení nákladů uznatelných pro výplatu, ale i růstu povědomí o možnosti čerpání této pomoci v populaci, či zjednodušení procedury podání žádosti o dávku. Řádově menší vliv na celkový růst dávek měl vyšší objem dávek pro zdravotně postižené (+40,9 %)¹²³, příspěvků na péči pro dlouhodobě nemocné (+2,2 %) či růst výdajů na podporu v nezaměstnanosti (+6,2 %)¹²⁴, jenž se loni po dvou předešlých letech obnovil. Ochlazení trhu práce se odrazilo v mírném růstu počtu dlouhodobě nezaměstnaných, což podpořilo i vyšší čerpání příspěvků na živobytí (+16 %, +0,6 mld. korun).

Čerpání příspěvků na bydlení se razantně zvýšilo.

Prudký růst neinvestičních dotací podnikatelům úzce souvisel se zastropováním cen energií pro zákazníky.

Neinvestiční dotace podnikatelům představovaly loni dle očekávání nejrychleji rostoucí běžný výdaj SR, když se meziročně zvýšily o 54,6 % a dosáhly 137,8 mld. korun¹²⁵. Zahnují totiž mimořádné výdaje na pomoc s vysokými cenami energií – hlavně kompenzace za dodávky elektřiny a plynu zákazníkům a ztráty kvůli zastropování jejich cen (52,8 mld., korun), dále dotace provozovatelům přenosové soustavy (18,7 mld.) či pomoc firmám v energeticky náročných odvětvích (4,6 mld.). Více než 40 % těchto výdajů bylo loni uvolněno již v 1. čtvrtletí. Meziroční růst transferů podnikatelů byl tlumen poklesem zálohových dotací na obnovitelné zdroje energie (obsahující i dopady dočasného odpuštění poplatků), k menší úspoře došlo také u výdajů na řešení dopadů souvisejících s pandemií.

Rostly výdaje na platy zaměstnanců v regionálním školství.

Váhově významné neinvestiční transfery územním rozpočtům se meziročně zvýšily o 9,6 % (na 266,2 mld. korun). Více než polovina loňského přírůstku souvisela s navýšením platů pracovníků základních a středních škol¹²⁶. Projevilo se i posílení výdajů na sociální služby, kompenzačního příspěvku na ubytování uprchlíků z Ukrajiny či na spolufinancování programů v oblasti vzdělávání, podpořených z rozpočtu EU. Z dalších oblastí SR výrazně zatížily také očekávané výdaje na obsluhu státního dluhu, jejichž meziroční růst loni zásadně zrychlil na rekordních 37,4 % (+18,6 mld. korun)¹²⁷. Na platy v organizačních složkách státu směřovalo loni o 7,4 %¹²⁸ více (+11,4 mld. korun). To souviselo s navýšením platových tarifů příslušníků bezpečnostních sborů a vojáků (od ledna 2023) a zaměstnanců ve státní službě (od září 2022). Po zmrazení během pandemie se loni zvýšily rovněž výdaje na platy ústavních činitelů. Poslední kapitolu podílející se významněji na růstu běžných výdajů představovaly platby

Výdaje na obsluhu státního dluhu akcelerovaly na rekordní tempo.

¹²⁰ To vyjadřuje rozdíl mezi příjmy z pojistného na důchodové pojištění a výdaji na dávky důchodového pojištění (včetně nákladů na jeho správu).

¹²¹ Od července 2023 jsou při výpočtu výše dávky zohledňovány započitatelné náklady na bydlení (stanovené vládním nařízením), jejichž výše je odvislá od počtu osob a typu bydlení.

¹²² Výdaje na tyto dávky i loni převyšovaly příjmy z pojistného (navzdory jejich svižnému růstu), tento schodek se nicméně snížil z 8,0 mld. korun v roce 2022 na loňských 2,7 mld.

¹²³ Vysoký růst souvisí se zvýšením limitu příspěvků na zvláštní pomůcku a na mobilitu. Počet příjemců těchto dávek byl meziročně vyšší jen o 2 %.

¹²⁴ Nárok na podporu v nezaměstnanosti mělo loni v prosinci 86 tis. registrovaných uchazečů o práci (30,9 % z jejich celkového počtu).

¹²⁵ Tím o desetinu překonaly donedávna rekordní transfery z roku 2021, jež obsahovaly zejména podpůrné programy pro podnikatele ve vrcholném období pandemie covidu-19.

¹²⁶ Od ledna 2023 vzrostl objem prostředků na platy pedagogů o 4 %, u nepedagogických pracovníků došlo k navýšení již od září 2022 (+8 %).

¹²⁷ Čisté výdaje odpovídají saldu rozpočtové kapitoly Státní dluh (č. 396). Zásadní vliv na růst výdajů zde měly výplaty protiinflačních státních dluhopisů občanům, dílčí roli pak rostoucí úrokové sazby u dalších instrumentů dluhového financování a celkový trend růstu zadlužení z předchozích let.

¹²⁸ Šlo o nejvyšší růst za poslední pětiletí. I tak loňské zvýšení mírně zaostalo za objemem vyplacených mezd a platů v celé ekonomice.

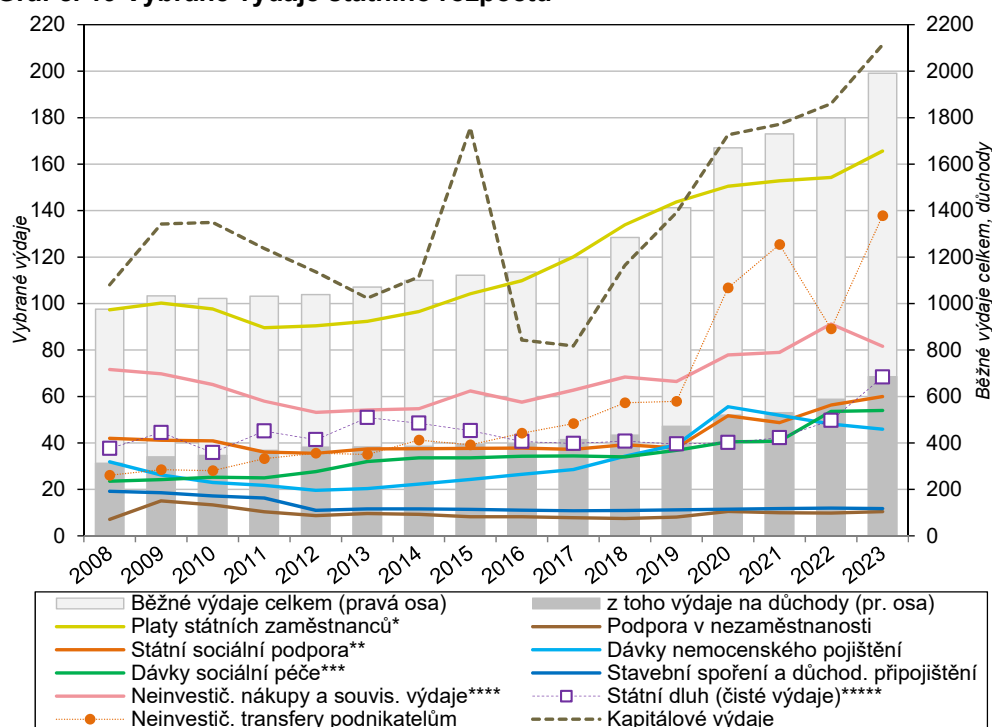

veřejného zdravotního pojištění za tzv. státní pojistěnce, jež vzrostly o 7,2 % (+9,3 mld. korun) primárně vlivem zvýšení vyměřovacího základu pro platbu.

Výše běžných dotací do zemědělství či neinvestičních nákupů se snížila.

Růst běžných výdajů SR tlumily hlavně nižší dotace Státnímu zemědělskému intervenčnímu fondu, jež meziročně propadly téměř o 30 % (-12,9 mld. korun). K úspoře došlo rovněž u neinvestičních nákupů, na něž směřovalo o desetinu méně (-9,6 mld. korun) než v roce 2022. Stály za tím především nižší cena zemního plynu pořízeného do státních hmotných rezerv, pokles nákupů vakcín i nižší náhrady České pošty. Nárůst výdajů naopak loni nastal u nákupů souvisejících s oblastí obrany a vnitřní bezpečnosti.

Graf č. 19 Vybrané výdaje státního rozpočtu

*Pokrývají výdaje na platy v organizačních složkách státu. Nezahnují například mzdové výdaje na regionální školství.
 Zahrnuje i dávky pěstounské péče. *Zahrnují dávky pomoci v hmotné nouzi, dávky osobám se zdravotním postižením, příspěvek na péči dle zákona o soc. službách. Jsou zde obsaženy i dávky humanitární pomoci poskytnuté občanům Ukrajiny.
 ****Obsahují zejména výdaje na nákup služeb, materiálu, energií či ostatních služeb (například výdaje na opravy a udržování).
 ***** Odpovídá saldu rozpočtové kapitoly Státní dluh. Zdroj: MF ČR, MPSV

Ke svižnému růstu investic přispěly výdaje na životní prostředí, obranu a bezpečnost.

Tempo růstu kapitálových výdajů SR loni zrychlilo na 13,6 %, meziročně bylo investováno o 25,4 mld. korun více. I přesto zůstala výše investic mírně za rozpočtovým očekáváním (-2,6 %). Na rozdíl od roku 2022 se na růstu investic podílely nejen prostředky na společné programy ČR z EU, ale též investice výhradně z národních zdrojů (ty loni tvořily více než polovinu všech kapitálových výdajů). Na zvýšení celkových investic ze SR se nejvíce podílely dotace územním rozpočtům (+8,4 mld. korun), významnější nárůst ovšem nastal téměř u všech kategorií investic. Výjimkou byly dotace do dopravní infrastruktury (-8,7 mld. korun)¹²⁹, které ale i tak představovaly třetinu všech investic ze SR (68,1 mld.). Na rozdíl od roku 2022 se loni na růstu kapitálových výdajů podílely i investiční nákupy (+6,9 mld. korun), šlo zejména o armádní techniku a dopravní prostředky. Celkové investice se na všech výdajích SR loni podílely 9,6 %, nejvíce za posledních osm let. Z dlouhodobého pohledu (poslední dvě dekády) se ale stále jedná spíše o průměrnou hodnotu.

Podíl investic na celkových výdajích SR byl nejvyšší za posledních osm let.

Státní dluh vystoupal na rekordní výši, tempo zadlužování však bylo nejnižší za poslední čtyři roky.

Státní dluh vystoupal loni na konci roku 2023 na rekordních 3 111 mld. korun. Meziročně se zvýšil o 216 mld. korun, tedy zhruba o polovinu méně než během let 2020, 2021 a 2022. Zmírnění tempa zadlužování souvisí s poklesem výše přijatých krátkodobých zahraničních zápůjček a současně s nárůstem u splacených zápůjček. Díky tomu došlo během loňského

¹²⁹ Schválený rozpočet Státního fondu dopravní infrastruktury počítal v roce 2023 díky posílení principu vícezdrojového financování (včetně nových nástrojů dluhového financování) s rekordními příjmy ve výši 150,9 mld. korun.

roku ke snížení vnějšího dluhu o 47,4 % (na 152 mld. korun). Vnitřní dluh se však zvýšil o 13,5 %, především kvůli pokračující vysoké emisi středně a dlouhodobých státních dluhopisů, dílčí vliv měl i vyšší objem státních pokladničních poukazek.

Schodek hospodaření sektoru vládních institucí za 1. až 3. čtvrtletí se meziročně nezměnil.

Sektor vládních institucí (VI) v ČR hospodařil v 1. až 3. čtvrtletí 2023¹³⁰ s deficitem 117 mld. korun¹³¹, takřka identickým jako ve stejném období předchozího roku. Při stagnaci hlubokého schodku ústředních vládních institucí (jež financovaly klíčové mimořádné výdaje související s řešením dopadů vysoké inflace či s integrací uprchlíků z Ukrajiny) došlo k mírnému zvýšení přebytku místních vládních institucí (na rekordních 93 mld.), naopak kladné saldo hospodaření zdravotních pojišťoven se lehce zhoršilo (z 15 mld. na 4 mld.). Příjmy celého sektoru VI se loni za tři čtvrtletí meziročně zvýšily o 10,8 %, zejména vlivem běžných daní z důchodů (+72 mld. korun), přijatých sociálních příspěvků (+61 mld.) či rostoucího významu přijatých dividend. Naopak vliv DPH a spotřebních daní slábl. Celkové výdaje VI se analogicky zvýšily o 10,2 %, k čemuž nejvíce přispěly sociální dávky a naturální sociální transfery (+96 mld. korun) vyplacené dotace (+40 mld.) a náhrady zaměstnancům (+40 mld.), jejichž prorůstová role oproti roku 2022 zesílila. Sezónně očištěný schodek hospodaření VI dosáhl ve 3. čtvrtletí 2023 výše 3,1 % HDP a od počátku roku se téměř nezměnil. Nominální dluh VI na konci 3. čtvrtletí 2023 dosáhl 3 214 mld. korun a meziročně stoupl o 231 mld. Stejně jako v období let 2020–2022 nárůst dluhu významně převýšil dosažený schodek hospodaření VI. Míra zadlužení sektoru VI dosáhla ve 3. čtvrtletí 44,5 % HDP (o rok dříve 45,2 %). Meziroční pokles zadlužení¹³² nastal poprvé za posledních jeden a půl roku.

Meziroční nárůst absolutní výše dluhu opět převýšil schodek hospodaření.

Díky svižnému nominálnímu růstu HDP míra zadlužení meziročně poklesla.

Po nárůstu nerovnováhy veřejných financí ve 2. pololetí 2022 se rozpočtové schodky ve většině států EU postupně stabilizovaly.

Po prudkém zhoršení během roku 2022 se loni stabilizovala kondice veřejných financí v EU. Po odeznění loňské cenové akcelerace u energií došlo k částečnému zmírnění potřeby mimořádných veřejných výdajů. Na druhou stranu pokračující velmi slabý ekonomický růst většiny evropských ekonomik se negativně podepsal i na příjmech sektoru VI (ty v relaci k HDP loni setrvaly pod úroveň roku 2022). Ve 3. čtvrtletí 2023 čítal deficit hospodaření (po sezónním očištění) VI v EU 2,8 % HDP, což bylo o 0,2 p. b. méně než v předchozím kvartálu a o celý 1 p. b. lepší výsledek než ve shodném období předchozího roku. V 1. až 3. čtvrtletí 2023 bylo relativně nejvyšším schodkem zasaženo Maďarsko (−7,3 % HDP), Itálie (−7,1 %), Rumunsko (−5,7 %) a Slovensko (−5,5 %). Naopak významnějšího přebytku (nad 1 % HDP) docílily jen Dánsko, Irsko, Portugalsko a Kypr. Meziročně se ve většině států schodek prohloubil (neboť v 1. pololetí 2022 byla situace v oblasti veřejných rozpočtů ještě stabilizovaná). Nejvíce klesl na Slovensku (z −1,7 % na −5,5 % HDP), s mírným odstupem pak v Polsku, Švédsku, Maďarsku, Estonsku a Finsku. V EU, podobně jako v Česku, setrval schodek v obou letech blízko 3 % HDP.

V řadě států střední a severní Evropy se však schodek sektoru vládních institucí prohloubil.

Pokles míry zadlužení v zemích EU loni pokračoval, byť mírnějším tempem.

Na konci 3. čtvrtletí činila míra zadlužení sektoru VI v EU 82,6 % HDP, z toho v eurozóně 89,9 % HDP. Mezikvartální pokles zadlužení tak přetrvával 2,5 roku, byť loni probíhal pomalejším tempem. Oproti 3. čtvrtletí 2022 bylo aktuální zadlužení nižší ve dvou třetinách států Unie (v celé EU o rovné 2 p. b.), nejvíce v některých vysoce zadlužených státech – v Řecku, Portugalsku, Kypru (o více než 10 p. b.), ale rovněž např. v Irsku (−4,9 p. b.) a Švédsku (−4,0 p. b.). Naopak ke zvýšení zadlužení došlo zejména v Belgii (ze 105,6 % na 108,0 % HDP). Míra zadlužení v Česku byla stále „jen“ poloviční vůči eurozóně a mezi státy EU devátá nejnižší (z toho pátá mezi jeho novějšími členy – po Estonsku, Bulharsku, Litvě a Lotyšsku). Oproti konci roku 2019 ale vzrostla o 14,5 p. b. (spolu s Francií nejvíce v EU), skoro třikrát více než v Německu či v průměru za Unii. Naopak osm zemí dokázalo snížit zadlužení za toto období – o více než 13 p. b. Řecko, Kypr a Irsko, mírněji také Švédsko, Dánsko a Nizozemsko. Ze středoevropských států si relativně nejlépe vedlo Polsko, kde zadlužení vzrostlo ze 45,7 % na 48,7 % HDP.

Míra zadlužení v Česku byla devátá nejnižší v Unii, ale její souhrnný nárůst od konce roku 2019 byl mezi státy nejvyšší.

¹³⁰ Údaje o hospodaření sektoru vládních institucí za 4. čtvrtletí i za celý rok 2023 zveřejní ČSÚ 2. dubna 2024, Eurostat pak 22. dubna.

Detailnější zhodnocení tuzemského vývoje za 3. čtvrtletí 2023 je obsaženo v publikaci [Analýza sektorových účtů](#).

¹³¹ Není-li uvedeno jinak, jsou údaje o hospodaření sektoru VI v ČR vyjádřeny bez sezónního očištění.

¹³² Svižně rostoucí nominální HDP přispěl ve 3. čtvrtletí k meziročnímu poklesu zadlužení −3,9 p. b., naopak vliv nominální změny dluhu činil +3,2 p. b.

